

37095

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

HABER METİNLERİNİN SÖYLEMSEL ANALİZİ
ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA:
HABERİN TARAFSIZLIĞI AÇISINDAN TÜRK
BASININDA TEMİZLİK İŞÇİLERİ GREVİ

MASTER TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Nurettin GÜZ

Hazırlayan
Aytül GÜRTAŞ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

9.8.1994

Ankara-1994

gürtaş

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
.....ait.....
..... adlı Çalışma, jürimiz tarafından
..... Anabilim Dalında Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.

(İmza)

Başkan.....

Akademik Ünvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye

Akademik Ünvanı, Adı-Soyadı

(İmza)

Üye

Akademik Ünvanı, Adı, Soyadı

ÖZET

Kitle iletişim alanında 20'inci yüzyılda görülen hızlı değişme ve gelişmeler bu alandaki akademik çalışmaları ve kuramları da etkilemiştir. Bu gelişme içinde haberin insan yaşamındaki öneminin giderek arttığının belirlenmesi, kitle iletişim alanındaki son dönem çalışmalarının haber üzerinde yoğunlaşmasına yolaçmıştır. Gerek liberal çoğulcu ve gerekse eleştirel yaklaşımdaki son dönem çalışmaları ağırlıklı olarak haber'i konu almaktadır.

Bu çalışmalarda haberin kişilerin bilgi, inanç ve düşüncelerinin oluşumunda önemli bir role sahip olduğu genel kabul görmektedir. Habere yüklenen çoğulcu toplumun oluşmasını sağlayacak enstürman düşüncesi de artık liberal yaklaşım tarafından da reddedilmekte, haber değerleri sorgulanmaktadır.

Haber konusundaki incelemelerde de haber metninin söylem analizi yeni bir araştırma yöntemi olarak ortaya çıkmış ve özellikle Avrupalı araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmada da Türk basınında haber konusu incelenmiştir. Haber metinlerinin söylem analizi yöntemiyle yapılan çalışmada, belediye işçilerinin 1992 yılındaki grevi örnek olay seçilmiştir. Türk basınının izlediği öne sürülen liberal haber anlayışı ilkelerinin (yansızlık, nesnellik, dangelilik, adillik gibi) hayata geçirilip geçirilmediği saptanmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin en çok satan 3 büyük gazetesi üzerindeki araştırmanın sonuçları, basında, sayılan ilkelere uygun yayın yapılmadığını göstermiştir.

ABSTRACT

The rapid developments in the mass communication area, that observed in the 20'th century, have influenced also the scholars's works and the theories in the mass communication field. The increasing importance of the news in the people's life, lead the researchers to concentrate in the news in mass media. The late scholars, both from the two main approaches; liberal pluralist and critical, have made number of researches in the news text and news production.

In these studies, generally, the news is taken as an important instrument that has a very important role on the forming of the knowledge, beliefs and thoughts of the people. The news values are been started to be questioned and criticised even by the liberal approach that gives a very important role to the news in the construction of the pluralist society. The news is not accepted as a mirror of the reality anymore.

A new analysing method namely discourse analysis emerged as an new research technique in the recent years and started to be widely used by the European researchers in the news text analysing.

In that case study, news in the Turkish Press is analysed by using the discourse analyse method of the news text on the strike made by the municipality workers in the 1992.

The out come of the research indicates that the liberal pluralist understanding of the news values such as impartiality, objectivity, balanced e.t.c. is not practised in the Turkish Pres.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I:KİTLE İLETİŞİMİN GELİŞİMİ VE İLETİŞİM	
ARAŞTIRMALARI-TARİHÇE VE TEORİK ALTYAPI	5-29
1.1 İletişim ve kitle iletişiminin gelişiminin kısa tarihçesi	5-9
1.2. Kitle İletişim Araştırmalarının Gelişimi	9-14
1.3 Kitle iletişim kuram ve araştırmalarında farklı yaklaşımlar.	14
1.3.1 Liberal çoğulcu yaklaşım.	14-22
1.3.2. Eleştirel Yaklaşım.	22-27
1.3.3 İki yaklaşımın uzlaşma noktalarına ilişkin tartışmalar: Üçüncü bir yol var mı ?	27-29
BÖLÜM II: HABER'E DAİR KURAM VE ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ.	29-45
2.1.1. Haber nedir ?	30-31
2.1.2 Haber'e ilişkin çalışmalar ve yaklaşımlara genel bir bakış..	31-32
2.1.3 Liberal Çoğulcu Anlayış ve Haber.	32-36
2.1.4. Eleştirel Yaklaşım ve Haber.	36-41
2.1.5. Dijk ve Haber Metinlerinin Söylemsel Analizi. .	41-42
2.1.5.1 Söylem analizinin unsurları.	42-45
BÖLÜM III ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE BULGULARI....	45- 109
3.1 Çalışmanın Yöntemi.	46-49
3.2 İncelenen Gazetelerin Fiziksel Özellikleri ve tirajları.	49-50
3.3.Niceliksel (Sayısal) bulgular.	50-53
3.4 Söylem Analizi ve Bulguları; Haberlerin genel karakteristiği, makro ve mikro yapılanmalar.	53-55

3.4.1 Hürriyet Gazetesi haber örnekleri incelemesi ve bulguları	55-75
3.4.2 Sabah Gazetesi haber örnekleri incelemesi ve bulguları.	75-94
3.4.3. Milliyet Gazetesi haber örnekleri incelemesi ve bulguları.	94-109
BÖLÜM IV: SONUÇ.	109-114
KAYNAKÇA	115-118
EKLER.	118-142
-Greve ilişkin haberlerin gazetelere göre dağılımını gösterir tablolar.	118-128
-Örnek haber incelemelerine konu olan belli başlı haberlerin fotokopileri	129-142

ÖNSÖZ

Gazetelerin "doğru yazmadığı"nı, haber izleyicisi, okuyucu olarak söylemek günümüz Türkiye'sinde gündelik konuşmanın pek de önemli olmayan sürekli öğelerinden birisi haline geldi.

Profesyonel olarak gazetecilik mesleğine başladığımdan bu yana 11 yıl geçti. Tatil günleri hariç her gün en az bir haber yazdım bu süre boyunca. Gazeteci olarak çalışmaya başladıktan sonra gazetelerde yer alan haberlerin, Basın Yayın Yüksekokulu'nda öğrencilere öğretilen haber ilkeleriyle pek de bağdaşmadığını anlamam uzun sürmedi. Eldeki üç rakamla, birbirinden farklı mesajlar taşıyan 5 ayrı haber yazılabileceğini, olayları anlatırken kullanılan kelimeler ve kurgu aracılığıyla olayların nasıl çarpıtılabileceğini, zaman içinde, bence bu meslekteki herkes gibi, gözlemledim. Bütün bunlardan rahatsızlık duydum ve bu işleyişin bir biçimde anlatılması gerektiği hep kafamın bir tarafında durdu.

Deneyim ve sezgiler yoluyla edindiğim bu bilgilerin akademik olarak da tartışılıp ortaya konulduğunu keşfetmem ise epeyce zaman aldı. Gazetecilik anabilim dalında master tezim üzerinde çalışmaya başladıktan sonra bu şansı yakaladım.

Araştırma konumu haber incelemesi olarak belirleyip örnek olayı da saptadıktan sonra, hangi yöntemle çalışacağım, konusunda epeyce sıkıntıyla karşılaştım. Türkiye'de kitle iletişim alanında yapılacak çalışmalara yol gösterecek, yöntem önerecek Türkçe yayın azlığı karşılaştığım ilk zorluk oldu.

Araştırma yöntemiyle ilgili olarak başlangıçta ulaştığım kaynakların içerik analizi üzerinde yoğunlaşmış olması, ikinci zorluk olarak belirlendi. Çünkü, içerik analizi yönteminin kendi içinde taşıdığı, akademisyenler tarafından da ortaya konulan, kısıtları, yapmak istediğim çalışmayla uyumlu bir durum oluşturmamaktaydı.

Kaynak taraması yaparken, alanda haber üzerinde yapılan son dönem çalışmaları ve kullanılan yöntemlerle ilgili edindiğim bilgi, bu sorunu çözmeme yardımcı oldu. Araştırma yöntemi olarak söylem analizini seçmeyi kararlaştırdım ve uygulamaya çalıştım. Bu araştırma böylece ortaya çıktı.

Çalışmam sırasında Sayın Prof. Raşit Kaya'nın büyük desteği ve yardımını gördüm. Gerek kaynaklara ulaşmam, alandaki son gelişmelerle ilgili bilgilenmem ve gerekse söylem analizi yöntemini uygulamam konusunda, büyük bir sabırla, bana yardımcı oldu, yol gösterdi. Sorularımı bıkmadan cevapladı. Kendisine teşekkür borçluyum.

Ayrıca, tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Nurettin Güz'e, çalışmam sırasında bana gösterdiği anlayış ve yardımdan dolayı çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

Kitle iletişim alanında son dönemde yapılan çalışmalar, gerek liberal çoğulcu yaklaşımda ve gerekse eleştirel yaklaşımda, "haber" konusunda yoğunlaşmaktadır. Gündelik yaşama ve dünyaya ait bilgi ve inançlarımızın önemli bir bölümünü kitle iletişim araçlarıyla yansıtılan haberlerden aldığımız varsayımı, araştırmaların haber alanına kaymasına önemli etki yapmış görünmektedir. Kitle iletişim araçlarına atfedilen kısa vadede ve birebir etkinin yerine daha uzun dönemde gerçekleşen etkiler tezi alırken, uzun vadeli etkinin oluşumuna yönelik olarak liberal çoğulcu yaklaşımda ortaya çıkan bir çok yeni model, haber üzerine vurgu yapmaya başlamış durumdadır.

Son yıllarda, habere ve haber değerlerine dair varsayımlar, eleştirel yaklaşımda olduğu kadar, liberal çoğulcu yaklaşımın kendi içinden de önemli ve yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Haberin taşıdığı varsayılan, gerçeği yansıtma, yansız olma, nesnel olma gibi değerler, bu yaklaşımdaki bir çok araştırmacı tarafından sorgulanmış ve örneğin, gerçeği yansıtma işlevinin pek de "gerçeğe" uymadığı ortaya konulmuştur. Haber artık masum bir metin olarak kabul edilmemektedir. Örneğin, ileriki bölümlerde de görüleceği gibi, bu yaklaşımda yeralan iletişimcilerden Tuchman (1978), haberi gerçekliğin bir yeniden inşası olarak tanımlamakta ve medya örgütü içindeki ilişkilerin, kaynaklarla olan ilişkilerin haberin üretim sürecindeki önemine dikkat çekmektedir. Tuchman'a göre haber tüm bunlardan etkilenen bir üretilerdir. Aynı yaklaşımdan başka araştırmacılar, gazetecilerin yeterli kapasiteye sahip, toplumun yararına çalışan, tarafsız kişiler oldukları gibi varsayımları da sorgulamakta ve bunlarla denk düşmeyen sonuçlar doğuran araştırma bulgularını ortaya koymaktadır (İnal 1992).

Haber metnine ve işlevine yüklenen ideal tanımlama liberal okul tarafından da terkedilmiş ve yerini yine bu okul içinden yöneltilen eleştiriler ışığındaki haber tanımlamalarına bırakmıştır (Graber 1983, Tuchman 1978).

Eleştirel yaklaşımda yeralan iletişimciler de haber metinleri üzerinde yoğunlaşarak, bunların analiz edilmesine yönelik çabalar geliştirmiştir. Son yıllarda haberle ilgili olarak yapılan çalışmalarda, haber metninin söyleminin analiz edilmesi yöntemi ağırlık kazanmış durumdadır. Eleştirel okulun haber üzerindeki çalışmalarında, daha çok haber metninin analizi üzerinde durulurken, bu metnin ideolojik yapısı değerlendirilmekte ve iktidarla ilişkileri üzerinde durulmaktadır.

Analiz yöntemleriyle ilgili olarak, eleştirel yaklaşımda model kurma çabalarına da rastlanmaktadır. Dijk'in (1988, 1991) söylem analizine ilişkin modeli bu tür bir çabanın ürünüdür. Bu çalışmanın da yöntemi niteliğindeki söylem analizi, içerik analizinin daha çok sayılara dayanan ve bundan doğan sakıncalarının giderilmesi, eleştirel yaklaşımda da kurama dayanan, ampirik bir model oluşturma çabası olarak da tanımlanmaktadır.

Haber metinlerinin söylemlerinin analiz edilerek, haberlerin taşıdığı mesajların belirlenmesi ve bunun genel ideolojik yapılanmadaki yeri, bu yöntemle çalışan araştırmacıların çalışmalarında ön plana çıkmaktadır (Dijk 1988).

Türkiye'de iletişim alanında haber metinlerinin analiziyle ilgili olarak yapılan çok sayıda çalışma olmadığı bir gerçektir. Bunda, bahsedilen çalışmaların dünyadaki geçmişinin çok eski olmamasının da etkisi vardır. Haber metinlerinin söyleminin analiz edilmesi yöntemi, dünyada da iletişim alanında henüz genç sayılabilecek bir gelişim olarak durmaktadır.

Bu çalışma, son dönemde dünyada gerek liberal ve gerekse

eleştirel okuldan habere yöneltilen sorgulamalar ve yeni yaklaşımları dikkate alarak, yine yeni bir gelişme olan söylem analizi yöntemiyle, seçilen örnek olayın haber metinlerinin analizi üzerinden, Türk basınında liberal çoğulcu anlayışın haber ilkelerine uyulup uyulmadığını saptamaya yönelik bir girişimdir.

Araştırma sırasında, 1992 yılı yaz aylarında Belediye-iş Sendikası tarafından gerçekleştirilen ve kamuoyuna "Çöp Grevi" olarak sunulan, belediye işçilerinin 14 gün süren grevinin, seçilen örnek gazeteler özelinde, Türk basınında nasıl işlendiğinin saptanmasına çalışılmıştır.

Uygulama alanı olarak belediye işçileri grevi gibi spesifik bir konunun seçilmesinin nedeni, olayın, sözkonusu çalışmanın yapılmasına elverişli bir özellik taşıyor olmasıdır. Bu olayda, grev haberleriyle ilgili olarak basın, "tarafalı yayın yapmakla" suçlanmış, basının tarafalı yayın yaptığı grevci sendika tarafından olumsuz, greve karşı olanlar tarafından olumlu anlamda dile getirilmiştir. Belediye işçileri grevi, Türkiye'de geçerli olduğu söylenen liberal çoğulcu yaklaşımın haber anlayışının pratikteki karşılığının değerlendirilmesi açısından iyi bir örnek olay çalışması şansı sağlamaktadır.

Araştırma, bir "haber inceleme " çalışmasıdır ve kendisini temizlik işçileri grevinin Türkiye'nin önde gelen 3 büyük gazetesinin haberlerinde nasıl verildiği, nesnellik ve yansızlık dengelilik ilkelerine uyulup uyulmadığının araştırılmasıyla sınırlamaktadır. Araştırmanın materyali Sabah, Hürriyet ve Milliyet gazetelerinde yer alan konuya ilişkin haberlerdir. Köşe yazıları her ne kadar araştırmanın kapsamı dışında olsa da, haberlerin yan unsuru biçiminde sunulan bazı köşe yazılarına da araştırma sırasında değinilmiştir.

Türkiye'de basınla ilgili olarak, tarafalı yayın yaptığı

biçimindeki sık eleştiriler dikkate alındığında, bu çalışmada elde edilen bulguların, sözkonusu suçlamalara bir yanıt oluşturması açısından da önemi bulunmaktadır. Çalışmayla, basının taraflılık-tarafsızlık tartışmalarına bir yanıt getirilmesi de amaçlanmaktadır. Haber araştırmalarında giderek ağırlık kazanan söylem analizi yönteminin uygulama girişimi olması da araştırmanın bir başka özelliğini oluşturmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde genel olarak kitle iletişimin tarihi ve gelişimi ile kitle iletişim araştırmalarının genel bir derlemesi yapılmaktadır. Burada amaç, genel olarak kitle iletişim araştırmalarıyla ilgili bir fikir vermek ve bilgileri hatırlatmaktır. Alandaki iki temel yaklaşımın iletişim anlayışının haber araştırmalarındaki yansımaları dikkate alındığında bu bölümün önemi ortaya çıkmaktadır. Haber konusundaki araştırmalar ve yaklaşımlar, araştırmanın ikinci bölümünde işlenmektedir. Bu bölümde haber konusundaki kuram ve araştırmalar aktarılmakta, haber araştırmalarında kullanılan yeni analiz yöntemi, söylem analizi konusunda bilgi verilmektedir. Bu yapılırken, özellikle çalışmada önemli ölçüde yararlanılan Dijk'in modeli üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü bölümde araştırmanın, evreni, yöntemi ve bulguları yer almaktadır. Bu bölümde araştırma yapılan gazetelerin özellikleri, incelenen haberlerle ilgili sayısal bulgular yer almakta, söylem analizi ve haber örnekleri incelemeleri ve bulguları sunulmaktadır. Haber örnekleri incelemesi ve bulguları gazetelere göre bölümlendirilmiştir. İncelenen bazı haber örnekleriyle ilgili fotokopiler de ekler bölümüne konulmuştur.

Dördüncü bölüm sonuç bölümü olarak tasarlanmıştır. Bu bölümde incelemeler sonucunda elde edilen bulguların, liberal çoğulcu haber anlayışı açısından kısa bir değerlendirmesi yapılarak, elde edilen sonuçlar sunulmaktadır.

Gerek sayısal bulguların detaylı bir biçimde verilmesi ve gerekse söylem analizinde değerlendirilen materyalle ilgili bir fikir vermesi açısından, incelenen haberlerin yayımlandıkları sayfalar, kapladıkları alan, fotoğraf içerikleri, haber başlıkları ve spotları v.s. gibi bilgileri içeren tablolar da ekler bölümünde sunulmaktadır.

BÖLÜM I: KİTLE İLETİŞİMİN GELİŞİMİ VE İLETİŞİM ARAŞTIRMALARI: TARİHÇE VE TEORİK ALTYAPI

1.1 İletişim ve kitle iletişimin gelişiminin kısa tarihçesi

Önce işaret ve sesle iletişim kuruldu, mağara duvarlarına resimler yapıldı, sonra yazı bulundu yazılı iletişim gelişti, telefon telleri posta güvercinlerini ikame etti ardından elektronik sesli ve elektronik görüntülü iletişim araçları insanoğlunun yaşamına girdi.

İletişim kavramının üzerinde anlaşılabilen tek bir tanımı bulunmamakla beraber, önemi üzerinde görüş birliği olduğunu söylemek pek yanlış değildir. Hiçbir insan toplumu ya da topluluğunun iletişimsiz varolamayacağı artık tartışma götürmemektedir. Bu olgunun önemini vurgulayanlar, aslında iletişim olmadan bir insanın

varolamayacağını savunmaya kadar gitmektedirler (Wiredu 1983) .

Bir insan eylemi olarak kabul edilen ve insanın bulunduğu her yerde varolduğu belirtilen iletişimle ilgili en kısa tanım, belki de, "ileti alışverişi" olduğudur. Bu çerçevede iletişim; haberin, bilginin ya da genel anlamıyla kültürün insan topluluklarına dağıtım olgusu olarak tanımlanmaktadır (Kaya 1985) . Özkök'e göre kaba tanımıyla iletişim, verici denilen zamansal/mekansal bir evrenle, alıcı denilen bir öteki zamansal / mekansal evren arasındaki her tür bilgi ve duygu değişimidir (Özkök 1982)

İlk insanın varolduğu günden bu yana iletişimin varolduğu kabul edilmekle birlikte, modern iletişim olarak da adlandırılan kitle iletişim tarihi yazılı basının gelişmesiyle başlatılmaktadır. Matbaanın keşfi bu açıdan insanlık tarihinde bir dönüm noktası oluşturmaktadır. Bazı yazarlar, modern kitle haberleşmesinin matbaanın icadı ile başladığını savunmaktadır (Şaylan 1983). Gerçekten de 15'inci yüzyılda matbaanın icadı, bir kitle iletişim aracı sayılan kitabın çok sayıda basılıp dağıtılabilmesini olanaklı kılmış, aynı zamanda günümüzdeki temel kitle iletişim araçlarının öncüsü gazetenin doğuşunu da beraberinde getirmiştir

Her ne kadar gazetenin öncüleri olarak kabul edilen haber kağıtları ile haber mektupları, 14'üncü yüzyıldan itibaren Avrupa'da kullanılmışlarsa da (Tokgöz 1994), dar anlamda modern kitle iletişimin öncüsü kabul edebileceğimiz ilk gazeteler, gerileyen feodal toplum ve yükselen burjuvaziye koşut biçimde, 17'inci yüzyılda Avrupa'da yayımlanmaya başlanmıştır. Avrupa'da ilk gazetenin bu dönemde yayınlanmasında; sermaye birikiminin artması, ticaretin oldukça gelişmesi, yeni kıtaların keşfi gibi olayların habere olan ihtiyacı arttırmasının etkisi olmuştur. Yükselen burjuvazi ile birlikte, dinde reform ve sonrasındaki savaşlar,

Osmanlıların Avrupa'da ilerlemesi, haber talebini etkileyen diğer bazı etkenler olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı kaynaklar ilk gazetenin 1605, bazıları ise 1609'da yayımlandığını kabul etmektedirler (Tokgöz 1994).

18'inci yüzyılda İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi gazeteleri de yakından, direkt ve dolaylı olarak etkiledi. Bir yandan teknolojik gelişmeler haberleşme ve ulaşım alanında (telgraf, ardından telefonun icadı ve demiryoluyla ulaşım gibi) büyük katkılar getirirken, diğer yandan gazetelerin temel girdileri kağıt ve mürekkebin büyük ölçekte üretimine başlanması, dizgi ve baskı makinalarının gelişmesi, gazetelerin üretimi açısından önemli değişiklikler ve kolaylıklar getirdi. 19'uncu yüzyıl başına gelindiğinde, önce buharla işleyen basım makinası ve ardından hızlı silindirli ve merdaneli rotatif basım makinaları devreye girdi (Şenyapılı 1981). Sanayi devrimi birçok başka ürün gibi gazetelerin de artık kitlesel olarak üretilebilmesini ve dolayısıyla kitlesel olarak tüketilebilmesini olanaklı kıldı. İletişim, günümüzün kavramlarıyla, "kitleselleşti"

İletişim alanındaki gelişmeler, 20'inci yüzyıla gelindiğinde büyük bir hıza ulaştı. Geçmiş yüzyıllar öncesine giden kitap ve gazete gibi yazılı kitle iletişim araçlarının aksine radyo ve televizyon, ancak 20'inci yüzyılda ortaya çıkmış ve büyük bir hızla yayılmıştır. İnsanlık 1920'li yıllarda radyonun devreye girmesiyle sesli, 1940'lı yıllarda televizyonla beraber sesli ve görüntülü iletişim araçlarıyla tanıştı. Televizyon gelişmiş ülkelerde geniş ölçeklerde üretilmeye ve pazarlanmaya başlanması ise İkinci Dünya Savaşı sonrası gerçekleştirilmiştir. İngiliz iletişim bilimcisi Graham Murdock, 19'uncu yüzyıl sonu ve 20'inci yüzyıl başı; 1880 ve 1920 yılları arasındaki dönemi "hayati öneme sahip" bir 40 yıl olarak tanımlamakta ve şöyle demektedir:

"Bu hayati öneme sahip kırk yıl boyunca iletişim sistemleri günümüzdeki biçimine bürünecek şekilde - popüler ticari basının hızla büyümesi, sinema ve telefonun doğuşu ve müzik radyo endüstrisinin oluşmaya başlaması- billurlaşmaya ve tamamen gelişmiş bir kapitalist ekonomi sisteminin ve tedricen halk katılımına dayanan siyasal sistemlerin dinamikleriyle bir ağ gibi içiçe geçer hale geldi" (Murdock 1991).

20'inci yüzyılın sonuna geldiğimiz bugünlerde "iletişim çağı", "enformasyon devrimi" gibi tanımlamalar yapılmakta, kitle haberleşme araçları bir bütün olarak "medya" kavramıyla karşılanmaktadır.

Neredeyse yaşamın vazgeçilmez birer parçası haline gelen televizyon, hiçbir çabaya gerek kalmadan enformasyon ve eğlenceyi evlere taşıırken, uydu yayıncılığı, aynı anda aynı mesajı milyonlarca kişiye ulaştırma imkanını teknolojik olarak sunmaktadır. Bu arada, bir taraftan gazete tirajları milyonlara vururken, diğer yandan, televizyonun gazetelere sağladığı, asgarisinden hız üstünlüğü, diğer yandan teleteks videoteks, bilgisayar ağları gibi bilgiye aynı anda ulaşma olanağı sağlayan gelişmeler, "gazetelerin gelecekte yaşayıp yaşamayacağı" sorusunun daha yüksek sesle sorulmasına da yolaçmaktadır. (Şahin 1991). Yüzyılın son çeyreğinde iletişim teknolojileri ve araçlarında meydana gelen değişmelerin açtığı çağ, terminolojiye de yansırken, daha geniş kapsamlı bir kavram olan "bildirişim" kavramı, birçok yazar tarafından, iletişim kavramına tercih edilmeye başlanmıştır.

Günümüzde, kitle iletişim araçları yaşamımızın her alanına girmiş ve neredeyse onun bir parçası haline gelmiş durumda. kitle

iletişim araçlarının olmadiı bir dünya düşüncesi dahi insanlar açısından korkutucu görülmeye başlarken, (Kaplan 1991), gazete, televizyon, radyo, kitap, sinema v.s.nın olmadığı, telefonlar çalışmadığı kurmacası neredeyse bir kabusu eşdeğer sayılmaktadır. Böyle bir dünyada yaşamın sürüp süremeyeceği, insanlık denen kavramın birşey ifade edip etmeyeceği büyük bir soru işareti oluşturmaktadır. Bugünün dünyasında kitle iletişim araçları (medya) aracılığıyla insanlar arasında ilişki kurulmakta, devletler de içinde olmak üzere kurumlar, varlıklarını koruma ve sürdürebilme olanağına kavuşabilmektedir. Enformasyon ağı olarak da adlandırılan günümüzde, teknolojik olarak, dünyanın herhangi bir yerindeki, örneğin sel felaketinden, askeri darbeden veya bir seçim sonucundan bir kaç dakika sonra haberdar olabilme olanaklarına sahibiz. Ancak bu teknolojik gelişmişliğin, ilerdeki bölümlerde de tartişılacağı gibi, insanlara gerçekten daha fazla bilgilenme olanağı sağlayıp sağlamadığı tartişma konusudur.

1.2. Kitle İletişim Araştırmalarının Gelişimi

15'inci yüzyılda(1436), Gutenberg matbaasının icadı ve kitap basımı, ardından 17'inci yüzyılda kitleselleşmeye başlayan iletişimin içeriğine dair çalışmaların tarihi bazı araştırmacılar tarafından 1600'l yıllara götürülmektedir (Krippendorff 1988). Bu alandaki ilk araştırma teoloji çalışmaları sırasında, kilisenin gazetelerde yeralan dindişi haberler konusundaki endişesinden kaynaklandı. Kilise, gazetelerde dinsel içerikli mesajların ne ölçüde yeraldığını belirlemek için araştırma yaptırdı (Aziz, 1988). Ancak kitle iletişim araştırmalarındaki asıl gelişme, 20'inci yüzyılın başında gerçekleşmiştir.

Krippendorff (1988)un verdiği bilgiye göre, büyük pazarlara

ulaşma ve kamuoyuna ilgi ABD’de gazetelerin kitlesel üretiminde gözle görülür bir artış yarattı ve gazetelerle ilgili olarak ahlaki standartlar ve ampirik araştırmalar talebinin başını çeken gazetecilik okulları ortaya çıkmaya başladı. Bu talepler ile bir tür bilimsel nesnellik (objectivity) bir noktada buluştu ve ortaya “niceliksel (quantitative) gazete analizi” ortaya çıktıçıkı. Bu alanda yayınlanan ilk araştırma 1893 yılında J. Speed’in “Gazeteler Şimdi Haber Veriyor mu ?” başlıklı araştırması oldu. Speed araştırmasında, 1881-1893 yılları arasında önde gelen New York gazetelerinde dini, bilimsel ve edebi meselelere ayrılan yerin nasıl dedikodu, spor ve skandallar lehine azaldığını gösterdi.

Başlangıçta, gazeteler ve yazılı materyal üzerinde yapılan kitle iletişim araştırmaları 20’inci yüzyılın başlarında önce radyonun ardından televizyonun icadıyla, bu alanlara da yayıldı.

İkinci Dünya Savaşı sırasında özellikle radyonun Nazi Almanyası tarafından bir propoganda aracının geniş çaplı olarak kullanılması, içerik analizinin pratikte en geniş kullanımını da beraberinde getirdi. İletişim araştırmacıları yoğun olarak propoganda analizine yöneldi.

Kitle iletişim araştırmaları toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişme ve değişimlere paralel olarak değişkenlik gösterdi. Sosyal bilimler alanında etken olan akımlardan da oldukça etkilendi. İkinci Dünya savaşı süresi ve sonrasında sosyal bilimler alanında ortaya çıkan ve köklerini pozitivizmden alan değişimden etkilendi ve bu araştırmalara 1940-50 yılları arasında geliştirilen ampirik yöntem egemen oldu.

İletişim araştırmalarında laboratuvar deneyleri, bu dönemde başladı. Aynı zamanda, niceliksel (quantitative) yöntemin ağırlıklı olarak yeniden kullanılmaya başladığı kaydedilmektedir. Örneğin, Wilbur Schram 1957 yılında Journalism Quarterly’de 1937-1942

yılları arasında yayımlanan iletişim araştırmalarının yalnızca yüzde 10'unun niceliksel olarak tanımlanabileceği ortaya koydu (Janowski ve Wester 1991). Bu oran 1950'li yılların sonunda yüzde 50 oranına ulaşmıştı.

İletişim araştırmalarında uzun yıllar temel teşkil eden Lasswell formülü de yine bu dönemde geliştirilmiştir. Lasswell, daha önce siyaset biliminin temel sorusu olarak ortaya attığı 'Kim, neyi, ne zaman, nasıl elde eder' modelini 1948'de iletişim alanına uyguladı ve "Kim, neyi, hangi kanaldan, kime, hangi etkiyle söyler" biçiminde formüle etti (Erdoğan ve Alemdar 1990). Böylece iletişim alanının temel kuramlardan birini oluşturdu. Lasswell bu yolla iletişim sürecini, gönderen, mesaj, araç ve algılayan (gönderilen) olarak tanımladı. Bu formülasyon, uzun yıllar iletişim araştırmalarını etkiledi ve iletişim araştırmalarında medya analizi, izleyici analizi ve etki analizi biçiminde gruplaşmaları olanaklı kıldı.

Erdoğan ve Alemdar (1990); bu gruplamayı izleyici araştırmaları, içerik çözümlemesi, etki çözümlemesi şeklinde yapmaktadır. Bu gruplamada yeralan izleyici araştırmaları, belli bir iletişim ya da kitle iletişim aracının kaç kişi ve ne tip insanlar tarafından izlendiği sorusuna yanıt arar. İçerik çözümlemesi, iletişimin düzeni, mantığı ve dili üzerinde durur. Etki çözümlemesi kitle iletişimin etkilerini araştırır.

Öteyandan, İkinci Dünya Savaşı sırasında yükselen faşizm Avrupalı çok sayıda bilim adamının ABD'ye gitmesine neden oldu. Faşizmden kaçarak ABD'ye yerleşen sözkonusu bilim adamları çalışmalarını bu ülkede sürdürdü. Bu bilim adamları arasında, kitle iletişimde eleştirel yaklaşım içinde yeralan Adorno, Horkheimer, Marcus gibi Frankfurt Okulu'nun üyeleri de bulunuyordu.

Frankfurt Okulu'nun üyeleri yayınladıkları çalışmalarda kültür

endüstrisinin kapsamlı bir eleştirisini yaptılar. Oysa aynı dönemde ABD’de iletişim alanında geçerli olan eğilim, deneysel olarak (ampirik) kitle iletişimin etkileri ve seçmen tercihleri üzerinde yoğunlaşan araştırmalara yönelikti. Frankfurt Okulu’nun yaklaşımı ise daha çok kuramsal düzeyde bir analizdir. Deneysel değildir ve ampirik verilere dayanmaz.

Anlatılan dönemde ABD’de kitle iletişim alanında yürütülen çalışmaların önemli bir bölümü, etki üzerine yoğunlaşmıştı. Birçok yazar tarafından buna neden olarak; ABD sanayiinin, yüksek ölçekte üretilen malların en iyi nasıl pazarlanabileceğinin araştırılmasına olan ihtiyacı gösterilmektedir. Bu, ABD’li sanayicilerin bu alanda yapılan çalışmalara parasal destek vermelerini de açıklamaktadır. Pazarlama merkezli kitle iletişim araştırmaları, alıcılara nasıl daha iyi mal satılabileceğini saptamaya çalıştıklarından, izleyicinin etkilenmesi üzerinde ağırlıklı olarak durdular. Aynı tutum, aynı zamanda seçmen eğilimleri ve bunların etkilenmesi amacına yönelik çalışmalarda da gözleniyordu.

Kitle iletişim araçlarının düşünceleri ve tutumları değiştirmedeki etkisi bu araştırmaların odak noktasıydı. Bu araştırmaların başını, yine Avrupa kökenli, bir başka iletişim kuramcısı Paul Lazarsfeld çekmiştir. Frankfurt Okulu üyeleriyle de dirsek teması bulunan Lazarsfeld, araştırmalarında kendisini parasal olarak destekleyenlerin çıkarları doğrultusunda çalışmakla suçlandı. Söz konusu dönemde hem kitle iletişim çalışmalarını hem de toplum bilim araştırmalarını “pragmatik ve bireyciliğin değerleriyle ilişkili” olarak tanımlayan Hardt, Lazarsfeld’le ilgili olarak şunu kaydediyor:

“...sahip olduğu mesleki hüner ve siyasal kurnazlığıyla Lazarsfeld’in çalışmaları kitle iletişimi araştırması alanına tayin edici katkı olarak ortaya çıktı.

Metodolojik sorunlara duyduğu ilgi etkiler çalışmasıyla birleştğinde, alanın gelişmesi üzerinde önemli bir biçimlendirici etkiye sahip bir dizi medya çalışmasıyla sonuçlandı. Aynı zamanda, Lazarsfeld kitle iletişimi araştırmasının pazarlama amaçlarına uygun potansiyelini gördü ... (Hardt 1989)

Etki araştırmaları uzun yıllar, kitle iletişim araştırmalarının ağırlığını oluşturmıştır. ABD'nin bu tür araştırmaların bir tür merkezi olarak kitle iletişim araştırmalarına damgasını vurduğu söylenebilir. Fejes'e göre, "etki konusu, Amerikan iletişim araştırmacıları topluluğu içinde genellikle insan doğasının ve toplumun davranışçı yorumları bazında formülleştirildi (Fejes 1985)

Günümüzde, etki konusu ABD kökenli iletişim araştırmalarında eski önemini yitirmiş durumdadır. Bunda kitle iletişim araçlarının başta düşünüldüğü kadar etkili olmadığının ortaya konulmasının payı olduğu belirtilmektedir. Öteyandan, İngiltere ve Kıta Avrupa'sı kaynaklı yeni bir akım, iletişim araştırmalarında giderek artan bir ilgi görmektedir. Söz konusu kitle iletişim araştırmalarında medya, iletişim ve toplumsal iktidar arasındaki ilişkiyi incelenmekte ve kitle iletişim araçları da bu bağlamda ele alınmaktadır.

Anılan değişimleri geçirerek günümüze kadar gelen kitle iletişim araştırmalarıyla ilgili kuramlara ve araştırmalara kısaca bir gözatalım:

1.3 Kitle iletişim kuram ve araştırmalarında farklı yaklaşımlar

Kitle iletişimin gelişimine paralel olarak alanda ortaya çıkan kuram ve araştırmalar çeşitli sınıflandırmalara tabii tutulmakla beraber, genel olarak bu araştırmalar iki ana grup içinde toplanmaktadır. Bu ana gruplar içerikleri ve ifade ettikleri nitelgeler aynı kalmak koşuluyla, "geleneksel-eleştirel", "değişimci-tutucu", "anadamar (mainstream), eleştirel" gibi adlar almaktadırlar.

Bu sınıflamada iletişim kuram ve araştırmaları liberal çoğulcu model ile liberalizmin eleştirisi üzerine kurulmuş modeller olarak ayrıştırılmaktadır.

Geleneksel çoğulcu yaklaşımın temelleri ilk dönem liberal teorilere kadar giderken, eleştirel yaklaşımın kökeni Marksist teoriye dayanmaktadır. Şimdi, bu gruplamayı ve dayandırıldıkları görüşleri kısaca inceleyelim.

1.3.1 Liberal çoğulcu yaklaşım

Klasik demokrasi anlayışının kaynaklandığı liberal öğretinin doğuşu ve yaygınlık kazanması 17'inci ve 18'inci yüzyıllara gitmektedir. Liberal ideolojinin genel örgüsünü İngiliz ve Fransız filozoflar oluşturmuşlardır. (Tanilli, 1981).

17'inci yüzyılda İngiliz Thomas Hobbes, doğal yaşamdan yola çıkarak, devletin bir tanrı iradesi olmadığını, insan tarafından oluşturulduğunu ortaya koydu. Hobbes'in asıl önemli katkısı ise insan yapımı olarak tarif ettiği devlete karşı, bireyin temel, vazgeçilmez bir hakkından söz etmesi oldu. Bu hak "yaşama" hakkıydı. Doğal durum kuramcısı olarak adlandırılan John Lock, Hobbes'in

yaşama hakkı kavramına ek olarak, doğuştan edinilmiş ve vazgeçilmez haklar kapsamını, özgürlük ve mülkiyet haklarını da sayarak genişletti (Şaylan 1977). Montesquieu aynı dönemlerde bugün de demokrasilerin vazgeçilmez koşulu olan kuvvetler ayrımı ilkesini, (yasama , yürütme, yargı) ortaya attı.¹

Aydınlanma felsefesini yaratan bu düşünceler insan aklını temel olarak kabul ederler. Ortaya konulan yeni tezler ve tanrısal iradeyi herşeyi açıklamakta kullanmayı reddeden, insanı merkez almaya yönelik bu düşünceler, 18'inci yüzyılda aydınlanma çağını yaratmıştır. Aydınlanma çağının filozofları, aralarında tam anlamıyla bir birlik olmamakla beraber, hepsi temel olarak akılçılığı savunmakta, ilerlemeye, insanın insan olarak değerine ve özgürlüğe inanmaktadırlar. Bu düşünceler derli toplu bir biçimde ifadesini 1789 yılında gerçekleştirilen Fransız Devrimi'nin temel belgesi halindeki "İnsan ve Vatandaşlık Hakları Bildirisi"nde bulur. Dünyada geniş etkiler yaratan bu bildirge ile insanlık tarihine yurttaşlık, eşitlik, özgürlük gibi kavramlar armağan edilirken, düşünce ve iletişim özgürlüğü de vazgeçilmez ve devredilemez haklar arasında sayılmıştır.

Siyasi sistem yanında bir ekonomik sistem de öneren liberalizmin, ekonomi alanındaki kurucusu da, ekonominin görünmez bir el tarafından düzenleneceği varsayımının ve "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" felsefesinin sahibi Adam Smith'dir. Girişim özgürlüğü, ticaret özgürlüğü, devletin ekonomik ve ticari hayata müdahala etmemesi olarak tercüme edilebilecek bu yaklaşım, erken dönem liberilazminin bakış açısıdır. Uzun yıllar uygulama alanı bulmuş ancak daha sonra bazı değişikliklere uğramıştır.

Siyasal liberalizmin temel ögesi "çoğulculuk" kavramıdır. Çoğulculuk, düşünme özgürlüğü, ifade özgürlüğü, örgütlenme

¹ Batı tipi demokrasilerde, basın 4'üncü güç olarak bu üçlemenin ardına eklenmiştir.

özgürlüğü, katılma hakkı gibi hak ve özgürlükleri içermektedir. Katılma hakkıyla ifade edilen şey, seçimlerde oy kullanarak, dolaylı biçimde bir yönetime katılma anlayışıdır.

Liberal anlayışa göre, çoğulculuğun sağlanabilmesi için, her türlü düşünce ve görüşün serbestçe tartışılabilmesi gereklidir. Çünkü insanlar ancak o zaman doğru karar verebilirler. Bu tartışma, düşüncelerin açıklanması ise iletişim araçları aracılığıyla yapılır. Bu yolla çoğunluğun düşüncelerinin tartışmasız kabul edilmesi engellenir ve azınlıklara da kendilerini ifade etme olanağı tanınır. İfade özgürlüğü, düşüncelerini açıklama özgürlüğü, azınlıkların da hakkıdır. Basın özgürlüğü kavramı da bu durumun bir uzantısıdır. Çünkü gerçeğin ortaya çıkabilmesi için düşüncelerin ve enformasyonun özgür ortamlarda serbestçe açıklanabilmesi gerekir. Ancak bu yolla doğru olmayan, gerçeğe aykırı düşünceler teşhir edilebilir ve "akıllı bireylerden" oluşan toplum tarafından reddedilmeleri sağlanır. İletişim araçları, özellikle de basın, gerçeklerin varolması için zorunlu bir kurumdur. Liberal yaklaşımın önde gelen düşünürlerinden John Stuart Mill ifade özgürlüğü anlayışını şöyle açıklamaktadır (aktaran Kaya 1985):

"....Eğer bir teki dışında bütün insanlar aynı düşüncede olsalar ve yalnız bir kişi karşıt düşüncede olsa, nasıl bu kişinin elinde güç olması halinde, insanları susturmaya hakkı yoksa, insanların da bu tek kişiyi susturmaya daha fazla hakları yoktur. Bir düşünce, sahibinden başkası için hiçbir değer taşımasaydı ve o düşünceden yararlanmaktan engellenmek sadece özel bir zarar oluştursaydı, bu zarara sadece birkaç kişinin uğraması arasında bir fark olabilirdi. Fakat bir düşüncenin susturulmasındaki asıl kötülük, insan türünden; bugünküler kadar gelecek kuşaklardan, bir

düşüncenin sahiplerinden ve onlardan da fazla bu düşünceyi benimseyenlerden birşeyler çalmak oluşundadır. Eğer düşünce doğruysa insanlar yanlışlarını düzeltme imkanından yoksun bırakılmaktadırlar; eğer yanlış ise yine kendileri için büyük bir kazanç sayılabilecek bir şeyi yitirmektedirler; (çünkü) yanlış ile çarpışmasından daha açık olan gerçeğin ortaya çıkması ve anlaşılması fırsatı kaçmış olur... (insanın)hatalarını tartışma ve deneyimle düzeltme yeteneği vardır. ..."

Liberallere göre, insanların farklı görüşleri tartışabilmesi için bunların kendilerine ulaştırılması gerekir. Bunu da kitle iletişim araçları sağlayabilir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları çoğulculuğun sağlanabilmesi açısından çok önemlidir. Bu araçlar aracılığıyla, gerçek, bir ayna gibi yansıtılacak ve insanlar bunları akıllarıyla değerlendirerek, doğru olanı bulacaklardır. Böylece demokratik toplum yaratılabilecektir. Bu araçlar olmaksızın demokratik toplum yaratılamaz. Liberalizme göre, kitle iletişim, demokrasinin olmazsa olmaz koşuludur ve vazgeçilmez bir parçasıdır.

Liberal yaklaşıma göre, medyanın bir "ayna" gibi gerçeği yansıtma işlevini yerine getirebilmesi için liberalizmin serbest girişimin vazgeçilmez parçası saydığı serbest dolaşım ilkesinin de işliyor olması gerekmektedir. Kaya (1985) liberal yaklaşımda haberin ve bilginin serbest dolaşım ilkesini üç bölüm olarak gruplandırmaktadır. Kaya'ya göre, haberin ve düşüncenin akıllatılabilmesi için bunların dolaşıma girmesi gerekmektedir. Bu da; 1- Olaya serbestçe ulaşma ve haberi, bilgiyi elde etme özgürlüğü, 2-Olayı (iletiyi) aktarma özgürlüğü, 3- İletiyeye kavuşma özgürlüğü sayesinde sağlanır. Aynı zamanda girişim özgürlüğü, yani iletişim araçlarının özel mülkiyet altında olabilmesi ve mesleğe

girişte herhangi bir kısıtlama olmaması, iletişim kuruluşu oluşturmanın izne tabii olmaması ve verili sistem içinde kutsal sayılan konulara yönelik olanlar dışında, otorite tarafından herhangi bir baskı uygulanmaması liberal yaklaşımın bir başka boyutunu oluşturur.

Liberal felsefenin çizdiği bu ideal modelin pratikte işlememesi ya da ifade edildiği biçimde uygulama olanağı olmaması, sistemin aksayan yönünü düzeltmeye yönelik yeni kavramlar geliştirilmesine yol açmıştır. Toplumsal sorumluluk da böyle bir kavramdır. Özellikle ABD’de pratikte, erken dönem liberallerinin basına atfettikleri çoğulculuğu yaratma varsayımının hayat bulamaması, basınla ilgili yeni bir görev anlayışını ortaya çıkarmıştır. Toplumsal sorumluluk olarak formüle edilen bu anlayışta, toplumda çoğulculuğun yaratılabilmesi için, basında geçerli bazı ilkeler olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu ilkeler de yansızlık, denge, doğruluk, gerçekçilik gibi, gazetecilik mesleğinde yüksek standartları içeren bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu ilkelere uygun davranıldığında toplumdaki çoğulculuğun yansıtılması olanaklı olabilecektir (Erdoğan ve Alemdar 1990).

Temelini liberal felsefeden alan, iletişim alanındaki liberal yaklaşım, haberi önemli bir güç olarak görür. Bu anlayışın bir sonucu biçiminde ortaya çıkan ve toplumsal sorumluluk kavramıyla formülleştirilen yansızlık, denge, doğruluk ve gerçekçilik gibi haber ilkeleri bugün Türkiye’deki gazetecilik okullarında da haberin olmazsa olmaz özellikleri olarak öğretilmektedir. Bu ilkelerle ilgili tartışma ileride, habere dair tartışma ve kuramların aktarılacağı bölümde ele alınacaktır.

Yukarıda anlatılanlardan çıkarsanabileceği gibi, liberal yaklaşım, habere/ bilgi aktarımına yaptığı vurgu ile aynı zamanda

haberciye/bilgi aktarana da vurgu yapmaktadır. Bu çerçevede, haberci (profesyoneller) toplumun bilgi edinme hakkını kullanmasına aracılık eden, çoğulcu görüşe sahip, toplumsal sorumluluklarının farkında, yansız, objektif doğruluktan yana ve gerçekçi bireyler olarak tanımlanmak zorundadır. Bugün Türkiye’de de ideal gazeteci tipi bu kavramlarla ifade edilmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde yapılan çalışmalarda, uzun zaman, haber üreticileri de bağımsız, rasyonel ve tarafsız kararlar üretme kapasitesine sahip insanlar olarak ele alındılar. Verdikleri mesajlar da, kendi özgür isteklerini, düşüncelerini açıklayan mesajlar olarak kabul edildi (İnal 1992). Ancak , ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak tartışılacağı gibi, profesyoneller açısından bu ilkelerin bir genel olarak geçerliliğinin olmadığına ortaya çıkması, bu kez başka kuram ve modellerin geliştirilmesine yolaçmıştır. Liberal yaklaşım içindeki çağdaş araştırmalarda artık profesyoneller bu harika tanımlamalarından uzaklaştırılmış ve neredeyse örgütsel üretim mekanizmasının bir parçası haline getirilmişlerdir. Profesyonellerin halen görece bir bağımsızlığı bulunduğu kabul edilmekle beraber, artık kendilerine atfedilen olağanüstülükten uzaklaştırılmış durumdadırlar.

Liberal yaklaşımdaki iletişimciler, bu felsefenin bir gereği olarak, medyanın gücü ve kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri üzerine vurgu yapmışlardır. Medyanın gücü, kitle iletişim araçlarının güçlü etkileri üzerine vurgu yapılması, İkinci Dünya Savaşı sırasında propaganda amaçlı olarak radyonun ve basının geniş çaplı kullanılmasıyla birlikte yükselmiştir. Bu durumdan hareket eden akademisyenler, anadamar (mainstream) olarak da adlandırılan çalışmalarında ve kullandıkları iletişim modellerinde, uzun yıllar medyanın sahip olduğunu kabul ettikleri “etki ” konusu üzerinde durmuşlardır. Güçlü kitle iletişim araçları karşısında izleyiciler,

pasif alıcılar olarak tarif edilmişlerdir. Bu durum egemenliğini, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, 1960'lı yılların sonuna kadar, yani kitle iletişim araçlarıyla yaratılan etkinin "sanıldığı kadar güçlü ve birebir olmadığı" keşfine kadar devam ettirmiştir.

Bu çalışmalarda, iletişim süreci sosyal ve ekonomik bağlamından sıyrılmıştır. Kendi başına varolan soyut bir kavram gibi ele alınmış ve çalışmalar sırasında, deneysel (ampirik) yöntem kullanılmıştır. Söz konusu çalışmalarda haber de, diğer toplumsal olgulardan yalıtılarak ele alınıp incelenmiştir.

Bu dönemde yapılan ampirik analizlerde medyanın içeriği ile bireyin inançları, değerleri ve davranışları arasında birebir ilişki kurulmuştur. İçerik analizi iletişim içeriğine dair çalışmalarda geniş biçimde kullanılmıştır. Sayılara dayanan, daha çok, bir simgenin veya kavramın kaç kez tekrar edildiğine (frequencies) bakılarak mesaj, alıcı ve göndericiye dair analizler yapılmaya çalışılmıştır.

Sözedilen dönemde geliştirilen kitle iletişim araçlarının nasıl çalıştığını gösteren modellere bakıldığında bu durum daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Daha önce değinilen Laswell'in klasikleşmiş olan modeli, Shannon ve Weaver'in matematiksel modeli, bu çerçevede klasik örnekler olarak kabul edilmektedir. Shannon ve Weaver'in modeli iletişimi tek yönlü bir süreç olarak algılamakta, bu süreçte araya giren gürültü faktörünün mesajı bozduğunu ve dolayısıyla verilen mesajla alınan mesaj arasında farklılık ortaya çıktığını vurgulanmaktadır (McQuail ve Windahl 1981). Shannon'un asıl öneminin ise model oluşturma girişiminin, kendisinden sonra gelen iletişimcilere, düşüncelerini modeller halinde ifade edebilme yolunu açması olduğu bildirilmektedir.

Liberal eğilimin mihenk taşlarından bir diğer araştırmacının

Karl Lazarsfeld olduğunu belirtmiştik. Lazarsfeld önderliğinde 1950'li yılların ortalarına kadar yapılan araştırmaların sonucunda enformasyonun aktarılması ve tutumların değiştirilmesinde, kişiler arasındaki ilişkilerin önemli olduğu ortaya çıkarılması, "iki aşamalı akış sistemi" olarak adlandırılan modelin oluşturulmasına yolaçmıştır. Buna göre, kitle iletişim araçlarıyla gönderilen mesajlar direkt olarak izleyiciler üzerinde etki yaratmamakta, fakat kanaat önderleri ve kapıcılar (gate keeper) bu mesajların algılanma süreci ve biçimi üzerinde etkili olmaktadır. Bu model, kitle iletişim araçlarının yarattığı varsayılan direkt ve birebir etkiyi yerinden etmiş, daha dolaylı etki açıklamaları artık yavaş yavaş liberal yaklaşımdaki araştırmacılar tarafından kullanılmaya başlanılmıştır.

1960'lı yılların sonundan itibaren araştırmacılar, medyanın uzun dönem etkileri ve gündem oluşturma fonksiyonu üzerinde durmaya başladılar. Çoğu seçim kampanyaları ile ilgili olarak yapılan gündem oluşturma araştırmaları ve modeli, "bazı konulara dikkat sarfetmek ve diğerlerini ihmal etmek yoluyla kitle iletişim araçlarının kamuoyu üzerinde bir etkiye sahip olacağı fikrine dayanmaktadır" (Mc Quail ve Windahl 1981). Mc Quail ve Windahl son dönemde medya etkisi çerçevesinde gündem oluşturma modeli dışında 3 ayrı modeli daha saymaktadırlar. Etkiyi uzun vadede gören bu modeller, suskunluk sarmalı, medya bağımlılığı ve bilgi açığı olarak belirlenmektedir.

Genel hatlarıyla anlatılan Liberal çoğulcu yaklaşımın kitle iletişim araştırmalarına dair en büyük eleştirisi, bunların bir kurama dayandırılmamış olması şeklinde belirmektedir. Son yıllarda bu yaklaşım içinde yer alan araştırmacıların gerek geliştirdikleri modeller, ve gerekse bakış açılarının (özellikle haber konusunda) değiştiği belirtilmektedir. Bu değişikliğin çok yararlı çalışmaların ortaya konulmasını elverişli hale getirmesine karşılık, kuram

eksikliği eleştirisi, varlığını korumaktadır. Bu araştırmalar, deneysel ama kuramsız oldukları eleştirisiyle karşı karşıyadır.

1.3.2. Eleştirel Yaklaşım

19'uncu yüzyılda liberal felsefenin önermeleri ile pratikte ortaya çıkan durum arasında tutarsızlıkların artması, liberal yaklaşıma yönelik eleştirilerin yükselmesine yolaçar. Liberalizmin, merkeze bireyi koyan, herkes için eşitlik, özgürlük, adalet, mülkiyet gibi insani taleplerin karşılanmasını vaadeden felsefesine rağmen, geniş insan topluluklarının karşılaştığı olumsuz koşullar, sisteme yönelik eleştirileri ortaya çıkarır. (Şaylan 1977). Liberalizmin ve onun ekonomik ifadesi olan kapitalist sistemin geniş kapsamlı bir eleştirisi Karl Marx'dan gelir. Çatışan güçlerin, zıtların çatışmasının değişimi getirdiğini ve değişimin sürekliliğini vurgulayan Marx, tarihsel süreç içinde, sınıflar ve sınıflar arası çatışmaların toplumsal değişmeye ve evrimleşmeye yolaçtığını ve diyalektik, tarihsel materyalizm anlayışını ortaya koyar.

İletişimin sanayileşme aşamasına ulaşması ve kitle iletişim araç ve kurumlarının bugünkü niteliklerine kavuşması Marxist kuramın olgunluk dönemine varmasından çok sonraları gerçekleştiğinden, Marks'ın bu belirlemelerinin kitle iletişim araçları için ancak çok genel bir çerçeve çizdiğine dikkat çekilmektedir (Alemdar ve Kaya 1984) . Ancak iletişim alanındaki birçok kaynağın da belirttiği gibi Marxizm'den kaynaklanan iletişim yaklaşımları ve araştırmaları, diğer eserlerinden de izler taşımakla beraber, temel olarak Marks'ın Alman İdeoloji'sinde ortaya attığı görüşlere dayandırılmaktadır. Marx'ın Alman İdeolojisi'nde üretim araçlarını sahiplerinin, düşünsel üretimi de denetlediği varsayımı, kitle iletişim alanındaki

değişimci, eleştirel veya radikal yaklaşımlar olarak da tanımlanan çalışmaların çıkış noktası durumundadır. Marxizme göre, insanın gerçekleştirdiği toplumsal üretimde insanlar, zorunlu olarak ve kendi gereksinimleri dışında belirli üretim ilişkileri kurarlar. Bu üretim ilişkileri onların üretimden kaynaklanan maddi güçlerinin artışı demektir. Bu ilişkilerin toplamı toplumun ekonomik yapısını oluşturur. Bu yapı, oluşan yasal ve siyasi yapının gerçek kaynağıdır. Maddi üretim araçlarının sahibi olan sınıflar düşünsel üretim araçları üzerinde de denetime sahiptir. Bu nedenle egemen sınıfın düşünceleri her dönemde egemen düşünce olmuştur. Her yönetici sınıf evrenselliğini önesürdüğü ideoloji tanımı iddialarıyla, durumunu meşru kılar. Marks'a göre, maddi yaşam koşullarının üretim biçimi , toplumsal, siyasal, entellektüel yaşam süreçlerini de genel olarak belirlemektedir. Bireyin bilinci sosyal varoluşuyla belirlenir.

Marx'ın siyasal ve hukuksal üstyapıyı da belirlediğini söylediği üretim biçimi, ideoloji gibi konuların, iletişim alanındaki yansımalarıyla ilgili geniş bir değerlendirme yapan Erdoğan ve Alemdar (1990), kökenini bu felsefeden alan değişimci iletişim yaklaşımı ve ideoloji konusunda şu noktalara işaret etmektedirler:

"İdeolojik biçimler, iletişim ve haber alanı içinde iletişim sürecini belirli bir çerçeve içinde hapseder ve üretim biçimi içindeki toplumsal ilişkilerin tümünü üretme fonksiyonunu meşrulaştırır. Burada üzerinde durulan; basın ve ifade özgürlüğü hakkındaki düşünceler, iletişim devrimi miti, iletişim işgücünün toplumsal bölünme ilkesi, halkoyu kavramı, nesnellik, kitle kültürü, kalkınma, iş ve tatil ayrımı, iletişim bilimi kavramıdır.

Değişimci okulun işaret ettiği iki önemli nokta tutucu okul² tarafından unutulmuştur: Bunlardan birincisi ideoloji sadece düşünceler veya temsiller sistemi değildir; herşeyin ötesinde ve üstünde toplumsal pratikler setidir. Böyle olunca gazeteciliğin ideolojisi sadece nesnellik, basın özgürlüğü, halkoyu, iletişim bilimi hakkındaki düşünceleri değil, aynı zamanda gazeteciliği düşünmenin ve gerçekleştirmenin tek yolu olarak gören kuran pekçok pratikleri kapsar.

Değişimci okul, tutucu okuldan farklı olarak iletişim araçlarını, televizyon, radyo, basın gibi sadece ürünler bazında değil, daha geniş bir perspektifte ele alır. Kasetler, teypler, bilgisayarlar, baskı makineleri, kağıt, mürekkep telefon telleri v.s. gibi. Bunlar iletişimin maddi teknolojik araçlarıdır. Değişimci okula göre, iletişim araçları; iletişimi, üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerindeki yapısal ilişki olarak kavrar. Tutucu okul ise medya denildiğinde teknolojinin geliştirdiği iletişim araçlarını düşünür ve bunları fetişleştirir, özerk kılar, üzerine kuruldukları ilişkilerden soyutlar."

Temelini Marksizm'den alan iletişim araştırmacılarının geleneksel yaklaşıma eleştirileri yukarıda belirtilen noktalarda yoğunlaşırken, bu iletişimciler ve araştırmalar da eleştirilere uğramaktadır. Örneğin, Berger'e göre, Marksist iletişim araçları çözümlemecileri için en büyük tehlike, sordukları sorunun yanıtını baştan belirlemiş olmalarıdır. Bu da Marxistlerin kendi düşünce kategorilerinin esiri olmaları ve iletişim araçları tarafından yaygın sanat çalışmaları hakkında soruların daha sınırlı olması demektir (Berger 1982).

² Erdoğan ve Alemdar, tutucu okul kavramını, geleneksel, liberal yada anadamar diye da adlandırılan iletişim kuram ve modelleri için kullanmaktalar. Değişimci okul ise temelini Marksizmden alan yaklaşımların adlandırılmasıdır.

Eleştirel yaklaşımda yeralan kitle iletişim kuram ve araştırmaları, üst yapıya ve alt yapıya ağırlık veren araştırmalar olarak iki ana gruba ayrılmaktadır

Temelini Marksizm'in toplum anlayışından alan kitle iletişim kuram ve araştırmaları çeşitli sınıflandırmalara tabii tutulmaktadır. Bu konuda Murdock, kitle iletişim sürecinde Marxist teoriden yola çıkan iki temel trend belirlemektedir (Murdock 1980). Araşsalcılık (instrumentalism) kavramıyla karşılanan bunlardan ilki; direk manüplasyon ve tekelci sermaye tarafından kontrol altına alınmış medya ve medya sahipliğindeki yoğunlaşmanın artışı üzerinde durur. Bu görüşü paylaşanlar, basın ve kapitalizmin diğer sektörleri arasındaki içiçe geçmişliği göstermeye girişir. Bu yaklaşımda, görülebileceği gibi üretim ilişkileri ve biçimi eksen alınmakla, altyapıya yoğun bir vurgu yapılmaktadır.

İkincisi ise yapısalcılık olarak adlandırır. Bu modelde temel ilişki, sınıf, iktidar ve ideoloji arasında kurulur ve ideoloji de siyasi ekonomi veya üretim biçimi içinde konumlandırır.

Fejes ise eleştirel perspektifin çeşitli teorik ilgileri ve yaklaşımları içermesini kabul etmekle beraber, üçlü bir sınıflandırmaya gitmektedir (Fejes 1985).

Fejes'e göre, "Marxizm kaynaklı bu üçlünden iletişim araçları analizine yapısal yaklaşım olan ilki, dilbilim, antropoloji, göstergebilim ve psikoanalizde bulunan düşüncelerden esinlenir. Başlıca amacı medyadaki anlamlandırma ve temsil sistemini ve süreçlerini incelemektir. Ampirik yöntemi kullanan yapısalcı araştırmacı; filmler, televizyon programları, reklamlar ve buna benzer medya metinlerinin analizi üzerinde durur. Althusserci ideoloji çerçevesinden, çarpıtılmış da olsa ideolojiyi ekonomik temelin basit bir yansımasından daha çok , kişinin dünyayı tasarladığı optik olarak görür. Bireyin dünyayı tercüme ettiği medya

metinlerindeki üstü örtük düşünce kategorilerini incelemeye çalışır.

Fejers'e göre, ikinci temel eleştirel yaklaşım ise Murdock ve Golding'in başını çektiği iletişimin siyasal ekonomisi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, medya üretiminin ekonomik yapısı ve süreçleri üzerine projeksiyon yapar. Bu araştırmaların ana çizgisi, medya endüstrisinde görülen tekelleşmeye ve denetimin yoğunlaşmasına doğru giderek artan eğilimin incelenmesidir.

Alt ve üst yapı kavramlarını kullanan daha klasik ideoloji nosyonuna dayanan siyasal ekonomi yaklaşımı, medyanın, medyaya sahip olanların ve denetleyenlerin sınıfsal çıkarlarını meşrulaştıran yanlış bir bilinç ürettiğini ve yaydığını önesürmektedir. Yanlış bilinç üretimi ve bunun yayılması medyanın nihai etkisi olarak görülse de, bu yaklaşımı benimseyen araştırmaların çoğu, medya içindeki denetim yapılarının incelenmesi üzerinde odaklaşır.

Üçüncü grupta ise kültürel çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar, medya iletileri üzerine vurgu yapması açısından yapısal yaklaşıma benzemektedir. Gelgelelim, yapısalcı yaklaşımın bu tür iletilere atfettiği özerkliğin tersine, kültürel yaklaşım medya içeriğinin ve etkisinin, medya iletilerinin üretildikleri ve anlamlandırıldıkları toplumsal çevre tarafından biçimlendirildiğini varsaymaktadır.

Eleştirel yaklaşımla ilgili olarak daha geniş kapsamlı sınıflandırmalar da yapılmış olmakla beraber, yukarıda yapılan sınıflandırmalar genel bir perspektif çizmesi bakımından ve bu çalışmanın sınırları da gözönünde bulundurulduğunda yeterli görülmektedir.

Bazı araştırmacılar tarafından eleştirel yaklaşımın ilk öncüleri olarak da kabul edilen, bir kısım araştırmacılar tarafından ise Marxizm'den ayrılmak ve tutucu okula yaklaşmakla suçlanan Frankfurt Okulu'nun kitle kültürü alanında yaptığı çalışmaların da

iletişim alanına önemli etki ve katkıları olduğu kabul edilmektedir. Hatta kitle toplumu bakış açısıyla medya çalışmalarında eleştirel yaklaşımın ilk teorik formülasyonun Frankfurt Okulunun çalışmalarında ortaya konulduğu (İnal 1992) da fazla itiraz edilmeyen bir görüştür. Kültür endüstrisi ve kitle kültürüne yönelik eleştirileriyle özdeş hale gelen Frankfurt Okulu üyeleri, kültür endüstrisinin, oluşturduğu yanlış bilinçle, kitleleri edilgen ve hatta direnmeyi düşünemez hale getirdiğini ve bunda kitle iletişim araçlarının önemli bir rol üstlendiğini ortaya savunmaktadırlar. Bunun anlamı, kültür endüstrisinin bireyleri günlük hayatın sıkıcığılından kurtulmak için, medyayla özdeşleşmeye teşvik ettiğı ve böylece kitleyi yanılttığı, gerçek hayatın gazeteler, filmler ve radyo programlarında sunulan gerçeklikten ayırdedilemez hale geldiğidir (Keane 1991). Kitleler bu yolla pasifize edilirken, gözlerinin önündeki acılar ve adaletsizliklere tepkisiz kalmaları sağlanmaktadır. Jay (1989) Enstitü'nün, Amerikan toplumuna ilişkin çalışmalarına üstünkörü bakıldığında, "Nazilerin zor gücüne dayanan toplum yönetme biçimi ile 'kültür endüstrisi' arasında bir fark yoktur" sonucuna varılabileceğini belirtir. "Otoritenin yapısı ve gelişmesi ile kitle kültürünün ortaya çıkması ve yayılıp hayatımızı işgal etmesi" Okul'un temel uğraşı olmuştur. Jay'a göre, -işçi sınıfının devrimci potansiyeli ve sınıf mücadelesinin tarihin motoru olduğu ve toplumsal analizlerde, merkezi, ekonomik altyapının oluşturması gibi en önemli görüşlerden birçoğunu terketmiş olmasına rağmen- ilk yıllarında Frankfurt Okulu Marksizme çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Frankfurt Okulu'nun kapsamlı bir anlatımı ve tartışmaları bu çalışmanın çerçevesini aşmaktadır. Dolayısıyla konuyu burada bitirmek gerekmektedir.

1.3.3 İki yaklaşımın uzlaşma noktalarına ilişkin

tartışmalar: Üçüncü bir yol var mı ?

Son yıllarda gerek liberal çoğulcu yaklaşımın erken dönem liberallerinin kitle iletişime dair kuramlarını terkedip yeni kuramlar geliştirmeleri ve gerekse eleştirel yaklaşımdaki son dönem çalışmalarının klasik Marksizmden ayrılmış olması, bu iki yaklaşım arasında ortak bir yol bulunup bulunamayacağı tartışmalarına yolaçmıştır. Bazı araştırmacılar tarafından çağdaş yaklaşımlar bazıları tarafından da anayol yaklaşımı olarak da adlandırılan bu çabalar (Erdoğan - Alemdar,1990) liberal çoğulcu yaklaşımla, eleştirel yaklaşım arasında bir ortaklık kurma girişiminde bulunmaktalar. Bu araştırmacılar geleneksel (anadamar) ve eleştirel kitle iletişim araştırma ve kuramlarında ilk araştırmalarda ortaya konulan tezlerden vazgeçildiğine dikkat çekilmektedir.

Geleneksel yaklaşımın, medyanın gerçeğin aynası olmadığı, etkilerin kısa zamanda ve ani olarak değil, zamana yayılmış olarak ortaya çıktığı, izleyicilerin pasif olarak algılanamayacağı gibi yeni kabullerinin ve örneğin medya profesyonellerine yönelik "eleştirel" yaklaşımlarının önemli olduğuna dikkat çekilmektedir.

Geleneksel Marksist formülleştirmenin doyurucu olmadığı ve Marksizmin yeni kitle iletişim araştırmalarındaki yeni yorumlarının deneyselliği içermeye de yatkın olduğunu öne süren bazı araştırmacılar, iki gelenek arasındaki kutuplaşmanın 1975 sonrası azaldığını savunmaktalar (Curran 1990).

Curran'a göre, medya ve kültürel çalışmalarda yeni bir "revizyonizm" ortaya çıkmış durumdadır. Bu revizyonizm, kitle iletişim araştırmasındaki temel radikal paradigmların toplum modellerinin, medya rolünü kavramlaştırma tarzını reddetmektedir. Curran eleştirel yaklaşımın son dönemdeki gelişmelerini tanımlamak üzere yaptığı bu girişimi, liberal yaklaşıma da taşıyarak, bu

geleneğin de kendisini değişime uğrattığını vurgulamaktadır. Liberal araştırmacıların da artık medyanın geniş anlamdaki rolüne daha fazla ilgili gösterdiğini belirten Curran, buna örnek olarak bir dizi çalışma sıralamaktadır. Curran'a göre, liberal çoğulcu anlayıştaki araştırmacıların, medyanın, siyasal sistemin yapıları ve işlevleri üzerindeki etkisi, sosyo kültürel bütünleşme üzerindeki etkisi , toplumsal kimliğin oluşumu , daha geniş ve yaşamsal olarak medya ve toplumsal değişme arasındaki ilişki konusundaki çalışmaları bunun örnekleridir.

Fejers de (1985), geleneksel araştırmacının üzerinde durduğu davranışçı etki araştırmasının eleştirel okul tarafından reddini aceleci ve ihtiyatsız olarak tanımlamaktadır. Fejers'e göre, "eğer eleştirel araştırmacılar bir tür izleyici ve medyanın izleyici üzerindeki etkisi anlayışını geliştirme ihtiyacı bulunduğunu kabul edecek olurlarsa, o vakit geleneksel etki araştırmaları gövdesiyle bir noktada karşılaşmak zorunda kalacaklardır. "

Her iki alanda çalışanların son dönemde geliştirilen modellerden karşılıklı olarak yararlanabileceği varsayımına sahip bu girişimler, bazı kuramcılar tarafından üçüncü bir yol oluşturma çabalarının parçası olarak kabul edilmektedir.

Ancak bu girişimler, bazı araştırmacılar tarafından kabul edilemez bulunmaktadır. Örneğin, iletişimin siyasal ekonomisi üzerinde ağırlıklı olarak çalışan Murdock ve Golding, iletişim alanında geleneksel ve eleştirel okulun birbirine yaklaştırılarak, böylece genel bir iletişim kuramı getirilme çabalarına karşı çıkmaktadırlar (Erdoğan ve Alemdar 1990). Bu iki kuramcıya göre, disiplinlerarası diyalogun kurulması boş bir çözümdür, çünkü, bu iki yaklaşım arasında temele dair farklılıklar vardır. Bu farklılıklar da basit farklılıklar değildir.

BÖLÜM II: HABER'E DAİR KURAM VE ARAŞTIRMALARA GENEL BİR BAKIŞ

2.1 Haber nedir ?

Haber'in ne olduğunu dair yapılmış çok sayıda tanımlama bulunmaktadır. Bu tanımlamalar genellikle tanımlayıcıların durduğu yerden, yani dünyayı algılamalarına dair genel perspektifleriyle bağlantılı tanımlamalardır. Örneğin, "köpek adamı ısırırsa haber değildir, adam köpeği ısırırsa haberdır" basitlemesi, hala bir haber tanımı olarak sunulabilmektedir. Habere dair tanımlamaların bir bölümü aşağıda sıralanmaktadır:

"Gerçek olan ve insanlar için ilgi çekici olan her oluşum haberdır", "Haber gerçeğin bir yansımasıdır", "İlgi çekici olan herşey haberdır", "Haber bir olay değildir, olduktan sonra algılanan bir olgudur", "Haber zamana uygun herşeydir", "haber kitlelerin yönlendirilmesinde önemli işlevi olan bir yazı türüdür" (Kocabaşoğlu 1977, Tokgöz 1994)gibi.

Bu tanımlara eklenebilecek daha çok sayıda başka tanım bulmak mümkündür. Görüldüğü gibi yukarıdaki haber tanımları aynı zamanda habere ilişkin bakış açısını ve bu bakış açısının oturduğu temeli de bir anlamda ifade etmektedir. Özkök (1981), yaşanmış gerçeğin yeniden üretimi olarak tanımladığı haberin, çağımızda nesnel gerçekle arasındaki mesafeyi giderek açtığını söylemektedir. Dijk'e (1991) göre, haber, dünyaya ilişkin sosyal ve politik bilgimizin ve inançlarımızın önemli bir bölümünü sağlayandır. Fransız kuramcı Baudrillard (1978), haberin ne bir iletişim ne de anlam biçimi olduğunu önesürmekte ve, "bir 'cyclotron'*³ içindeki çekirdeklerin

³ *Ağır tanecikleri yörüngüne şeklinde hızlandırıcı (Çev)

tanecikler tarafından bombardıman edilmeleri gibi, kitle de benzer bir şekilde imge, ses ve ışık dalgaları tarafından bombardıman edilmektedir" demektedir. Ve Baudrillard'a göre "haber budur".

Yukarıda küçük bir bölümünü sadece örnek olsun diye verdiğimiz haber tanımlarını arttırabiliriz. Haber konusunda yapılan çalışmalarda bu tanımlar ve diğer tanımlar, araştırmayı yapanın amacına ve algılamalarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir.

2.1.2 Haber'e ilişkin çalışmalar ve yaklaşımlara genel bir bakış

Birinci bölümde özetlenmeye çalışılan genel kitle iletişim kuram ve araştırmalarının, genel içinde daha özel bir alan olan haber konusundaki kuram ve tartışmaları etkilemesi kaçınılmazdır. Nitekim öyle de olmuştur. Haber konusundaki tartışmalar da, kendi içerisinde farklılaşmakla beraber, daha önce anlatılan iki temel yaklaşıma göre sınıflandırılmaktadırlar.

Türkiye'de de, özellikle gazeteciler arasında, halen geçerli olduğu yaygın olarak kabul edilen ve liberal çoğulcu yaklaşımın erken dönemine tekabül eden haber anlayışı, -gerçeklik, doğruluk, nesnellik, tarafsızlık, adillik gibi- artık bu yaklaşım tarafından bile sorgulanmakta ve haber yeni kavramlarla açıklanmaya çalışılmaktadır.

Eleştirel yaklaşımda yeralan araştırmacılar ise bir yandan haberin ideolojik bir ürün olduğunu kaydederken, diğer yandan bu üretimin (haber) mekanizmalarını ortaya koyma çabasını sergilemektedirler. Coğrafi olarak bakıldığında ise haberde liberal pluralist olarak tanımladığımız çerçevede yapılan çalışmaların önemli bölümünün ABD kaynaklı, 1970'li yıllardan sonra yükselmeye

başlayan eleştirel yaklaşımın haber çalışmalarının ise İngiltere, Kıta Avrupası ve İskandinav kökenli olduğu görülmektedir (Dijk 1988). Şimdi haber alanında yapılan çalışmalara daha önce yaptığımız sınıflamayı esas alarak yakından bakalım:

2.1.3 Geleneksel (Liberal Pluralist) Anlayış ve Haber

Bu kapsamda değerlendirilen çalışmalar ve kuramlar daha önce de belirtildiği gibi günümüzde başlangıç noktasından epeyce uzaklaşmış durumdadır.

Dijk'e (1988) göre, haber konusunda yapılan ilk çalışmalar , daha çok eski gazetecilerin anlatımlarından oluşmaktadır. Sonraları daha sistematik modeller geliştirilmiştir. Bu modeller ise daha çok, haber üretiminde örgütsel problemler, gazetecilik değerleri ve rutinleri, ortaklıklar ve politik kontrol üzerinde yoğunlaşırken, haber metinleri üzerine yoğunlaşan çalışma pek yapılmamıştır.

Daha çok ABD'de pratik bulan haber çalışmaları ve liberal çoğulcu haber anlayışı, yine ABD'li bir iletişimci, Graber (1980) tarafından 4'lü bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır. Graber'e göre, bunlar; "ayna", "profesyonel", "örgütsel" ve "siyasi model" olarak sıralanmaktadır.

Bu sınıflamaya göre, haber gerçeğin "aynası"dır ve öyle olmalıdır. Gazeteciler etraflarındaki dünyayı gözlerler ve gördüklerini olabildiğince güncel ve nesnel bir biçimde yazarlar (rapor ederler). Bunun anlamı, gazetecilerin, başkaları tarafından üretilen enformasyonu sadece aktarım kanalı işlevi gördükleri, her hangi bir biçimleyici rolleri olmadığıdır.

Graber'e göre, bu model liberal çoğulcular tarafından bile artık gerçekçi bulunmamaktadır. Çünkü en azından, hergün binlerce olayın meydana geldiği günümüzde medyanın olup biteni yansıtması

beklenemez. En azından bazı olaylar haber yapılmak üzere seçilirken, bazıları dışlanmaktadır. Bu da gerçeğin bir bölümünün yansıtılması, diğer bölümünün ihmali demektir.

"Profesyonel" olarak adlandırılan yaklaşım ise haberi, kalifiye profesyonellerin yaptığı bir iş olarak tanımlamakta ve profesyonellerin, olayların önem, izleyicilerin ilgisini çekme gibi özelliklerini dikkate alarak haberlerini oluşturduklarını savunmaktadır. Buna göre, ekonomik nedenlerden dolayı izleyicilerin talepleri en önemli belirleyiciliğe sahiptir. Yani izleyiciler bir anlamda hangi haberin editörlerin masasından geçerek gazeteye girebileceğini kararlaştırırlar.

Örgütsel yaklaşımda ise haber seçimi örgütsel üretimin yapısal baskısı ve amaçları tarafından belirlendiği varsayılır. Buna göre, en önemli belirleyiciler, örgüt içindeki kişiler arası ilişkiler, profesyonel kurallarla birlikte haberin teknik üretim sürecinde ortaya çıkan zorluklar, maliyet - kar ilişkisi, yasal düzenlemeler ve benzerleridir.

Graber'in dördüncü sıraya yerleştirdiği "siyasi" modelde haber, haberi yapan bireylerin ideolojik (eğilimlerinin) yanlılıklarının olduğu kadar, haber örgütünün içinde faaliyet gösterdiği politik çevrenin de bir ürünüdür. Yüksek mevkilere sahip insanlar haberlerin konularını oluştururken, sistem dışı olanlar bunun dışında kalır.

Liberal çoğulcu yaklaşımın (geleneksel) habere ilişkin çalışmalarında "ayna" konusu üzerinde durulması, bu anlayışın, toplumsal çoğulculuğun kitle iletişim araçları aracılığıyla sağlanacağı idealinden kaynaklanmaktadır. Buna göre, kitle iletişim araçlarıyla gerçekler yansıtılacak ve insanlar böylece seçme haklarını kullanabileceklerdir.

Ancak pratikte bunun pek işlemediği görülmüş ve yeni

Çalışmaların ağırlık noktaları değişmiştir. Graber'in sıralamasından da görüleceği gibi bu alandaki çalışmalarda artık haber rgt üzerinde ağırlıklı olarak durulmaktadır. Haberın "gerçek" olmadığı, ancak gerçeğin yeniden inşası olduğu tezinin savunucusu Tuchman, bu yaklaşımın nde gelenlerindendir. Haber ve haber üretimi konusunda daha kendi grupları içinde yapılan çalışmalara eleştiride bulunan bu sınıflama içindeki araştırmacılar, 1980'li yıllarda çeşitli çalışmalar ortaya koydular.

Tuchman (1978)a göre, gerçeğin yeniden inşası olan haber dünyaya yönelik bir penceredir ve insanlar (Amerikalılar) dünyayı bu pencerenin çerçevesinden algırlarlar. Örgütsel bir üretimin çıktısı olan haber erevesleri günlük gerçekliği organize ederler ve aynı zamanda günlük gerçeklik paketinin bir parçasıdır. Tuchman'a göre haber örgütleri çalışanlarını, profesyonelleşmeye iterler ve gazeteciler arasında profesyonelliğin anlamı "rgtsel ihtiyaçlarla çakışan hikayeleri nasıl elde edeceğini bilmektir."

Kaynakları tanımak gazetecilere profesyonel statü getirirken, kaynak ne kadar st düzeyde olursa, gazeteciye de o kadar yüksek pozisyon sağlar. Tuncman'a göre, haber hikayeleri, haber kaynakları ve gazeteciler hiyerarşik bir sıraya tabiidirler. 'Yapısal kaynak' ilişkisi haber yazmak konusunda gazetecilere kolaylık sağlayan en önemli mekanizmadır. Gazeteciler haber yaparken, bütçe kısıtlamaları (haber örgütünün), zaman baskısı ve dolayısıyla kısıtlamaları gibi ölçüleri de dikkate almak zorundadırlar. Neyin, nasıl haber olacağı bütün bunlar tarafından etkilenmektedir. Haber değerini etkileyen bir başka faktör de haber rgt içindeki çalışanlardır. Bu değer, daha çok yöneticiler tarafından kararlaştırılır. Yani bir tür hiyerarşik kontrol vardır.

Bu yaklaşım çerçevesinde yapılan diğer bazı çalışmalarda da gazetecilerin dünyayı nasıl algıladıkları sorusu ortaya atılmıştır.

Bu grupta yeralan Fishman yaptığı çalışmada, gazetecilerin olayları nasıl araştırdıklarını, hangilerini haber olabilecek anlamlı olaylar olarak algıladıklarını ve bunları haber yazarken nasıl biraraya getirdiklerini incelemiştir (Dijk 1988, İnal 1992). Fishman bu çalışmasında haber olarak tarif edilen şeylerin önemli bölümünün aslında daha önceden kamu otoriteleri tarafından haber olarak nitelendirildiklerini ve gazetecilerin bu nitelemelere uygun olarak haber tanımı yaptıklarını ortaya koymuştur. Neyin haber olduğu , temel olarak gazetecilerin kaynaklarıyla kurdukları ilişkiler üzerinden belirlenmektedir.

Dikkat edilirse her iki çalışmada da, bu yaklaşımın gazetecilerin kalifiye, gerçekçi çoğunluğu savunan ve haber üzerinde belirleyicilikleri olan bağımsız profesyoneller oldukları şeklindeki tanımlar çürütülmektedir. Bu aynı zamanda, meslek ahlakı olarak çizilen resmin de ciddi bir eleştirisidir.

1970 sonrasında liberal çoğulcu yaklaşımda yeralan araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalarda gazetecilerin otonomilerini kısıtlayan faktörler de analiz edilmeye çalışılmıştır.

Örgütsel kontrol ve gazetecinin biçimlenmesi konuları üzerinde duran Sigelman (İnal 1992), yapısal kaynak ilişkileri ve haber kuruluşu içindeki kontrol mekanizmaları dolayısıyla, gazetecilerin otonomilerini kaybettiklerini ortaya koydu. Sigelman'a göre, bu mekanizmalar, gazetecilerin yazacakları haberlerin çerçevesini çizerler ve gazeteciler de çizilen bu çerçeveye uygun biçimde üretim yaparlar. Böyle bir sürecin sonucundaki üretim de yanlı bir üretimdir. Sigelman'ın bu bulguları liberal çoğulcu yaklaşım içinde habere atfedilen tarafsızlık, nesnellilik adillik gibi kavramların pek geçerli olmadığını göstermektedir.

Bir bütün olarak bakıldığında bu yaklaşımın son dönem çalışmaları, haberin bir yeniden üretim olduğu, bu üretimin de

gerek haber kuruluğu içi ve gerekse kaynaklarla olan yapısal ilişkilerden geçerek geldiğidir. Haber aslında gazeteci tarafından değil, üretim sürecindeki bir dizi başka faktör tarafından belirlenmektedir. Gazetecilerin nesnel ve tarafsız oldukları da doğru değildir.

Geçmiş dönem, ya da liberal yaklaşımın erken dönem varsayımlarını eleştiren ve bunu çalışmalarında ortaya koyan son dönem araştırmacılar, alanda önemli gelişmelerin olmasını sağlamışlardır. Bu araştırmacıların çalışmaları yararlı bulunmakla beraber, çalışmalarını dayandırdıkları genel bir kuram olmaması ve haber -haber üretmini sosyo ekonomik toplumsal düzenden soyutlamaları, eleştirilmelerinin temel noktalarını oluşturmaktadır. Yani araştırmacılar, varolan sosyo ekonomik yapının ideolojisinin haber yoluyla yeniden üretimini dışlamış olmakla eleştirilmektedirler.

2.1.4. Eleştirel Yaklaşım ve Haber

Daha çok kıta Avrupası, İngiltere ve İskandinav ülkelerindeki akademisyenlerin yakın dönem araştırmalarıyla belirlenen habere yönelik araştırma ve kuramlar; haberi, egemen ideolojik bir yeniden üretimi olarak kabul etmektedirler. Ancak bu yaklaşım içinde değerlendirilen bazı çalışmalar, Marksizm'den uzaklaşmak ve geleneksel okula yaklaşmakla eleştirilmektedir. Biz bu çalışmanın kapsamında sözkonusu tartışmalara girmeksizin, genel bir tablo çizmeye çalışacağız.

Daha çok haber metinleri üzerinde yapılan analizlerin oluşturduğu bu yaklaşımın ortaya koyduğu çalışmalarda, haberin ve haber üretiminin ideolojik boyutu üzerinde durulmaktadır. Haberin anlatımından yola çıkan son dönem çalışmalarda, (son dönem, daha çok

1970'li yılların başından bu yana olan süreyi anlatmaktadır), ideoloji de politik ve ekonomik güç odaklarıyla bağlantısı kurulmuş bir biçimde ifade edilmektedir. Bu araştırmalar, tıpkı liberal çoğulcu yaklaşımda olduğu gibi kendi aralarında farklılıklar göstermekte ve yöntemler önermektedirler. Örneğin bu grup içinde yeralan ve kültürel çözümler yapan Stuart Hall, televizyonun içeriğinin, koşulların egemen olan biçimini iletmek ve desteklemek ve alternatifleri dışlamaya yaradığını söylemektedir. Murdock ve Golding ise, bu ideolojik türetim sürecinin, sürecin içinde yeraldığı ekonomik durumun ve bu durumun kullandığı baskılar ve saptamaların bir çözülmesinin yapılmadan anlaşılamayacağını savunurlar (Erdoğan ve Alemdar 1992).

Yukarıda değinildiği gibi, habere ilişkin eleştirel çalışmalar sözkonusu olduğunda en azından başlangıç için daha çok İngiltere çıkışlı bir dizi çalışma akla gelmektedir. Leicester grup olarak adlandırılan Murdock, Halloran ve Elliot'un çalışmaları Glasgow Üniversitesi Medya Grubu (GUMG)'nun yaptığı çalışmalar, bu alanda en bilinenler olarak ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmaların ortak noktalarını haber metinleri üzerinde yapılan analizler oluşturmaktadır. Bu çalışmalarda habere atfedilen nesnellik, tarafsızlık, yansızlık kavramları, haber üreten örgütün içinde bulunduğu sosyo ekonomik sistemle bağlantılandırarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Haberin metinsel analizine ilişkin bu çalışmaların öncüsünün 1970 yılında Leicester grubunun (Elliot, Murdock ve Halloran) yaptığı çalışma olduğu genel kabul görmektedir. Bu çalışma 1967 yılı sonunda Londra'da yapılan Vietnamlı Savaşı karşıtı büyük gösterilere ilişkin haberlerin analizidir. Çalışma sonucunda da medyanın küçük ve önemsiz bir ayrıntıyı büyüterek, aslında barışçı olan bir gösteriyi, şiddetin kullanıldığı bir gösteri olarak

yansıttığı ortaya konulmuştur. Çalışma sırasında, televizyon ekiplerinin, gazetecilerin etkinliklerini yakından inceleyen araştırmacılar, haber metinlerinin içeriğini ve haber metinlerinin yapısal karakteristiğini analiz ettiler. Haberin terminolojisini de dikkate alan araştırmacılar, gösterilerin iki biçimde tarif edilebileceğini belirttiler. Araştırmacılar, kullanılan haber diliyle, şu mesajın verildiğini ortaya koydular:

"Göstericiler (Onlar) düzenimizi (Bizim) bozdu ve (Bizim) polis düzeni savundu" (İnal 1992).

Bu tanımlamanın verili koşullara dayandığı ve yapısal kaynakların, bürokratlar gibi böylesi tanımlamalarda etkili olduğu araştırmacılar tarafından savunuldu.

Bu araştırmacılara göre bir haberin başlıkları oldukça önemlidir. Çünkü okuyucu başlıklarla haberi nasıl okuması gerektiği konusunda yönlendirilir. Başlıklar okuyucuya açıklayıcı bir çerçeve çizer. Başlıklar, altbaşlıklar ve fotoğraflar ve metnin üzerine vurgu yaptığı konu, ana konu, biraraya getirildiğinde haberin nasıl okunabileceği belirginleşir. Bu bir tür okumayı ön plana çıkarırken, diğer okuma yollarını, ya da olayı başka biçimlerde anlamlandırmayı, yorumlamayı engeller. Bu çerçevede olay nedenlerinden soyutlanır ve sadece sonuçları açısından tartışılır hale getirilir.

Haber metinleriyle ilgili olarak yapılan eleştirel çalışmalarda temel olarak metinsel yapı, üretimin yapısıyla içiçe biçimde kabul edilip açıklanmaktadır.

Haber metninin yapısal analiziyle ilgili olarak Glasgow Üniversitesi Medya Grubu (GUMG), tarafından yapılan çalışmalar da bu konudaki bir başka örnektir. GUMG'un "gerçekten kötü haber" (Really Bad News) isimli 1976, 1980, 1982 yılı tarihli çalışmalarında, haber metinleri incelenmiş ve bunların "yanlılığı" ortaya konulmuştur. Grev haberlerinin veya endüstriyel tartışmaların

televizyon haberlerinde nasıl verildiği GUMG'un çalışmalarında üzerinde durduğu konuları oluşturmaktadır (Dijk 1988).

Grev haberlerinin televizyonda verilme biçimini inceleyen GUMG, röportaj teknikleri, çekim perspektifleri ve süresi gibi yollar veya diğer stratejiler kullanarak, genel olarak işçi karşıtı bir yanlılık sergilendiğini ortaya koymuştur.

GUMG'a göre, haberlerde grevler, "halkın başına problem açan, gecikmelere neden olan ve hayatı zorlaştıran ve bu arada aynı zamanda ülkenin sosyo ekonomik problemlerini ağırlaştıran olaylar" şeklinde işlenmektedir (Dijk 1988). Grevlerle ilgili olarak çizilen bu tür bir çerçevede ücret artışları da doğal olarak "makul olmayan, aşırı" davranışlar olarak tanımlanmaktadır.

GUMG'un, kötü haber çalışmalarının ikincisinde ise sanayideki tartışmalar üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada haber metinleri incelendiğinde, sistematik olarak işçilerin sürekli talep eden, sanayideki yöneticilerin ise sürekli olarak veren kesim olarak sunulduğu belirlenmiştir. GUMG'un sözkonusu çalışmasına göre, haberde kullanılan dil, haberde yeralanların tanımlanmasında örtük olarak negatif veya pozitif etkiler yaratmaktadır.

Eleştirel haber analizleri konusunda Alman araştırmacılara da önemli bir yer veren Dijk (1988), bu çalışmaların da İngiliz araştırmacılar tarafından yürütülenlere yakın sonuçlara vardığını kaydetmektedir. Fransa'da yapılan çalışmalarda Fransız yapısalcıları tarafından- Althusser, Foucault, Barthes - medyanın ideolojik analizi üzerinde durulduğunu kaydederken, İngiliz, Fransız ve Alman araştırmacılar başta olmak üzere, Avrupa'da yapılan eleştirel haber metni analizlerine ilişkin olarak şu ortak noktaları belirlemektedir:

"Aralarındaki ideoloji ve metodolojik

farklılıklara karşı bu çalışmaların ortak noktası
genelde medya ve özelde haber konusunda eleştirel bir
perspektiften yaklaşmalarıdır. Amerikan kaynaklı
çalışmaların aksine, bu çalışmalarda, eleştiriler,
sivil hak iddiaları veya çarpıtma, yanlışlık gibi
kavramlar üzerinden yapılmaz. Araştırmaların
dikkatini yönelttiği nokta, temel olarak
medyanın sosyal gerçekliği yeniden kuran ideolojik doğası,
toplumdaki egemen ideoloji ve güçlerin yeniden
üretimidir. Bu tür bir yeniden üretimin haber değerlerinin
ve özellikle haber üretiminin altında yatan gazetecilik
rutininin ve pratiğinin bir sonucu olarak görülmez. İkinci
olarak da sapmalar ve "sapanlar" ve (sistem dışılar) ve
marjinal grupların sunuluşuna dikkat çekmek gerekir.
Azınlık veya sapmanın egemen tanımlarının,
haberlerde yeniden üretildiği ortaya konulmuştur. "
(Dijk, 1988)

Haber ve haber üretimine dair eleştirel çalışmaların Avrupa kökenli olmasına karşılık, Kuzey Amerika'lı bir başka bilim adamı, Naom Chomsky, son dönemlerde medya eleştirileriyle öne çıkmaktadır. Özellikle Amerikan basınının haber anlayışını eleştiren Chomsky (1993)'e göre, "medyanın önemli bölümünün ve diğer ideolojik kurumların genel olarak mevcut iktidarın algılamalarını ve çıkarlarını yansıtmaları, tartışmaya gerek görülmeyen varsayımlar temelinde doğal bir beklentidir". Günümüzde batı toplumlarının işleyişi rızanın üretimi üzerine kurulmuştur ve medya rızanın üretilmesine aracılık etmektedir. Üretilen rıza ise varolan toplumsal ve ekonomik yapının kabullenilmesi anlamını taşımaktadır. Naom Chomsky (1993) Medya'nın devlet ve reklam veren şirketlere

bağımlı olduğunu ileri sürer. Medya profesyonelleri açısından bakıldığında, sistem içine giren gazeteciler, genel olarak yapısallaştırılmış değerleri içselleştirerek, ideolojik baskılara uyum sağladıkları sürece başarılı olurlar. Chomsky aynı zamanda, haberlerin yazımında gazetecilerin seçtikleri sözcüklerin rızanın üretimine katkıda bulunulduğunu savunmaktadır.

2.1.4. Dijk ve Haber Metinlerinin Söylemsel Analizi

Haber konusunda eleştirel grupta yapılan çalışmaların metinlerin analizi üzerinde yoğunlaştığını belirtmiştik. Haber metinlerinin analizi açısından bakıldığında, Avrupalı (Hollanda) bir başka araştırmacı Van Dijk, geliştirdiği söylem analizi metoduyla, bu tür analizlere bir "model" sunmaktadır.

Eleştirel yaklaşım içinde yer alan ve haberin söylemi üzerinde yoğunlaşan Dijk, söylem analizini, " edebiyat çalışmaları, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, iletişim dili, dilbilim gibi insani ve sosyal bilimlerden yola çıkan disiplinlerarası bir alan çalışması" (Dijk 1988) olarak tanımlamaktadır.

"İktidarın kabul edilmek, meşrulaşmak ve yeniden üretilmesi için açıklanması ve söylemde ve iletişimde ikna edici bir biçimde taşınması gerektiğini" belirten Dijk'(1989)e göre, iktidar çeşitli söylem türleri, içerikleri ve stillerine farklı erişme derecelerine sahip olunması yoluyla dolaysız olarak uygulanır ve dışavurulur.

İdeolojiyi, bir grubun, sınıfın ya da öbür toplumsal oluşumların üyeleri tarafından paylaşılan bir toplumsal biliş biçimi olarak tarif eden Dijk, gazeteciler , yazarlar, yönetmenler, akademisyenler vs. sembolik seçkinler olarak kabul eder. Bu seçkinlerin söylemin üretilmesi üzerindeki etkilerine işaret eder. Dijk'e göre, medyanın iktidarının, toplumsal iktidar yapılarının

retiminde ve yeniden üretiminde kendine ait özerk bir rolü vardır. Haber üretiminin rgtlenii tekdüzedir ve haber kaynakları genel olarak , devlet, polis, büyük şirketler gibi belli odaklardır.

Genel bakış açısını ana hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız Dijk, geliştirdiği haber metinlerinin söylemsel analizi yöntemiyle çeşitli çalışmalar gerekletirmitir.

Uluslararası haberler, batılı ülkelerdeki göçmenler ve azınlıklar, üçüncü dünya ülkelerinin batılı medyalardaki tasviri gibi konularda alıan Dijk, haberlerde kullanılan sözcüklerin, haber dilinin ve retoriğinin belirli ağırışımlar yaratacak biçimde oluşturulduğunu ortaya koydu. Haberlerde geri bilgi (Background) eksikliğini saptayan Dijk, bu yolla olayların soyutlanarak haber haline getirildiğini belirledi. Dijk'e göre, medya iktidarın kalıtsal bir parçasıdır ve gazeteciler sürekli olarak, üzerinde uzlaşılan egemen ideolojik erveyi yeniden üretmektedirler.

Haberlerin metinlerinin söylemsel analizi için bir model geliştiren Dijk'e göre, metnin söylemsel yapısıyla üretim ve algılama prosesleri birbirinden soyutlanamaz ancak, analitik kolaylık ve sofistikasyon için, haber üzerindeki ampirik çalışmalarda bunlardan sadece birisi üzerinde durulabilir.

2.1.5.1 Söylem analizinin unsurları

Dijk'in modelinde, haber bir söylem olarak kabul edilir ve analize tabii tutulur (Dijk 1988, 1991, İnal 1992) Dijk, (1988) haberin anlatımına dilbilimsel düzeyde, sentaks (sözdizimi) ve semantik (anlam) açısından yaklaşır. Haberın sözdizimi cümlelerin gramatik yapısı, şekli, -basit veya bileşik cümle olup olmadıkları gibi, pasif veya aktif olup olmadıkları gibi- olarak belirlenir. Semantik ise kelimelerin anlamı ve haberin bir bütün olarak söylemi

biçiminde tarif edilir.

Dijk'e göre, her haberin hiyerarşik, geleneksel bir şeması vardır. Bu şemada başlık, giriş paragrafı (ikisi birlikte özeti verilerler), ana olay, bağlam ve tarih (bunlar birlikte arakaplan kategorisini oluştururlar), sözcük seçimi ve yorumlar önemlidir. (1991)

Haberin stili ve retoriği söylemin oluşturulmasında etkilidir. Haberin stili, bir olayı anlatmak için varolan farklı seçenekler arasından yapılan seçimle oluşturulur. Bu seçim açık bir şekilde ideolojik bir seçimdir ve gazetecinin habere konu kişiler ve olaylara bakış açısını ortaya koyar. Bir olay aynı verilerle farklı şekillerde anlatılabilir örneğin bu açıdan bakıldığında bir protesto olayının tarifi sırasında, protesto edenleri, "kalabalıklar" olarak da tarif etmek mümkündür, "göstericiler" olarak tarif etmek de mümkündür.

Dijk'e göre, haber metninin söylemi makro ve mikro yapı olmak üzere içiçe geçmiş iki düzeyde oluşturulur. Haberin metninin makro yapısı, başlıklar, ana tema ve haberin şeması tarafından ortaya konulur. Makro yapıda, olayın haber haline getirilmiş çerçevesi çizilir. Bu okuyuculara haberin okunması ve algılanmasıyla ilgili temel bir strateji verir. Haber metninin makro yapısının oluşturulmasında okuyucuların önceden edinilmiş inançlar ve bilgilerine göndermeler yapılır.

Söylemin mikro yapısal karakteristiği, sentaksı (anlamsal düzeyi) dır. Haberi yazarların kullandığı sözcük dağarcığı yani haberin dili, (lexical choices), haberlerin retoriği ve iç tutarlılığı mikro yapısallığının diğer parçalarıdır. Haberin ideolojik doğası, gazetecinin kullandığını sözcük dağarcığı, (haberin dili) tarafından yansıtılır. Örneğin, haberi yazarken, terörist yerine gerilla sözcüğünü kullanmak, ideolojik bir seçime

işaret eder. Bu tür tercihler aynı zamanda gazetelerin yayın politikasını da ortaya koyar.

İdeolojik elementler haberin sentaksında da kendilerini gösterirler. Bir olayı anlatırken, kullanılan cümlelerin pasif veya aktif olması anlamı etkiler.

Diğer taraftan, haberde kullanılan rakamlar, yüzdeler, tanıkların anlatımları gibi retorik öğeler söylemin mikro düzeyinin bir başka parçasıdır.

Dijk'e göre, haber yapanların ideolojileri de haber metinlerinin yapılarını etkiler. Çoğu zaman anlatılandan çok, sosyal bilişimizde çağrışımlar yaratan, "anlatılmıyor olan" önemlidir. Haberlerde sezdirme yoluyla yapılan örtük anlatımlar (imalar) açık olan anlatımlardan daha önemlidir. Bütün bunlar haberi ikna edici bir anlatım haline getirir.

Haber metninin, aynı zamanda durum ve yorum olmak üzere ikili bir bölümlenmesi yapılabilir. Burada durum kısmı, anlatılan ana olay, öncesindeki olaylar, sonuçlar, koşulların bağlamı (context on circumstances), konunun (olayın) geçmişi, ve geri plan bilgisini ifade etmektedir. Yorum kısmı ise sözcük seçimleri, sonuçlar ki, bunlar olayla ilgili beklentiler ve değerlendirilmeler olarak tarif edilebilir.

Kısaca özetleyecek olursak, Dijk'in modelinde haberlerde, atıfta bulunulan kaynaklar, bilgi edinilen kaynaklar, söylemin oluşturulması üzerinde etkilidir. Başlıklar, alt başlıklar, giriş paragrafları olayı özetlemekte ve okuyucu için belli bir okuma çerçevesi çizmektedir.

Haberlerde kullanılan cümlelerin yapıları, örneğin pasif cümleler- aktif cümleler, basit cümle- bileşik cümlelerin tercih edilmiş olması- söylemin oluşturulması açısından önemlidir. Aynı önem anlatımda seçilen sözcükler açısından da geçerlidir. Anlatımda seçilen seçilen sözcükler, bir

taraftan gazetecinin ideolojisi ve gazetenin yayın politikasını anlatırken, diğer taraftan okuyucu için çizildiği belirtilen okuma çerçevesini belirginleştirir. Haberin retoriği yani, anlatımda kullanılan rakamlarla, grafiklerle, olayların tanıklarının kendi anlatımları ve kurgusu aracılığıyla ikna edici bir anlatım tutturulabilir.

Bütün bunların yanında, bazen bir haberde açıkça belirtilmek yerine ima edilme yoluyla sezdirilen unsurlar çok daha önem kazanır. Yani söylenmiş olandan çok, söylenmemiş olan ön plana çıkar.

Haber anlatımlarında ana tema, ve habere ilişkin arka plan bilgi verilip verilmediği ve böylece olayın tarihinden soyutlanıp soyutlanmadığı da önemlidir. Bütün bunlar metnin söylemini oluşturan öğelerdir. Bunlara bakılarak, haberlerin metinsel analizi yapılır.

Dijk, sosyal biliş diye adlandırdığı (social cognition), okuyucuların önceden edindikleri inanç ve bilgilerin de haberlerin okunmasında ve algılanmasında önemli olduğunu belirtir.

BÖLÜM III ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE BULGULARI

Belediye temizlik işçilerinin 1992 yılı Temmuz-Ağustos aylarında gerçekleştirdikleri 14 günlük grevin gazetelerde ne şekilde yer aldığı, liberal çoğulcu görüşün haber metinlerinin taşıması gerektiğini ve taşıdığını savunduğu , yansızlık, nesnellik, adillik gibi kriterlere, bu örnekte uyulup uyulmadığı, araştırmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Grev haberlerinin incelemeye alındığı gazeteler grevin yapıldığı dönemde Türkiye'nin en çok satan 3 büyük gazetesi, Hürriyet, Milliyet ve Sabah'tır. Sabah, Hürriyet, Milliyet,

Türkiye'deki kitlesel gazete örnekleridir. Bu gazetelerin seçimindeki tiraj dışındaki etken, sözkonusu gazetelerin kendilerini, yansız, herhangi bir politik görüşe angaje olmayan gazeteler olarak sunuyor olmalarıdır. Örneğin, Cumhuriyet ve Tercüman gazeteleri Türkiye'nin prestijli gazeteleri olmakla beraber, bu gazetelerin kendilerini belirli politik yelpaze içinde tanımlıyor olmaları, -Cumhuriyet geniş anlamda sol, Tercüman için geniş anlamda sağ- bu çalışmanın sözkonusu gazeteleri kapsamamasının temel nedenidir. Aynı neden sözkonusu dönemde tirajları 100 bin'i aşan Türkiye ve Zaman gazeteleri için de geçerlidir. Bu gazetelerin yayın politikası ilkelerini bulundukları ya da angaje oldukları çerçeve içinde belirlemeleri, haberleri üzerinde tarafsızlık, tarafsızlık gibi bir çalışmanın yapılmasını çok da anlamlı kılmamaktadır. Ayrıca, bu çalışmanın bir master tezi olması, kapsamı açısından da bir sınırlamayı zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada, sözkonusu gazetelerin, toplu sözleşme görüşmelerinden sonuç alınamaması üzerine Belediye-İş Sendikası üyesi işçiler tarafından 31 Temmuz'da başlanılan grevle ilgili olarak, grev öncesi süresi ve sonrasında yaptıkları haberler dikkate alınmıştır. Araştırma kendisini Temmuz ayı ve Ağustos aylarını kapsayan iki aylık dönemde gazetelerde yeralan konuya ilişkin haberlerle sınırlandırmıştır.

3.1 Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, incelenen dönem içinde üç gazetede yeralan ve toplam sayısı 81 olarak tesbit edilen, greve ilişkin haberler üzerinde yapılmıştır. Araştırma özel olarak bu haberler üzerinde yoğunlaşırken, konuya ilişkin köşe yazıları tek tek incelenmemekle birlikte, araştırma sırasında gözden geçirilmiştir.

Araştırmanın yöntemi söylem analizi olmakla beraber, grev haberleri sayısal açıdan da değerlendirilmiştir. Hatırlanacağı gibi aslında klasik içerik analizi çözümlerinde kullanılan bir yöntem olan bu niceliksel analiz, söylem analizinin bir yan unsuru olarak önem taşımaktadır. Bu analiz sırasında greve dair ve grevle ilişkili haberlerin gazetelerde kapladıkları yer, bu haberlerin sayısı, kullanılan fotoğraf sayısı gibi sayısal ölçümler yapılmıştır. Bunun amacı, gazetelerde sözkonusu haberlerin hangi ölçüde ve sıklıkta kullanıldığı, görsel malzemeye başvurma sıklığı gibi konularda bir fikir verilmek istenilmesidir. Söylem analizine tabi tutulacak haberlerin, sayısal ve görüntüsel yanlarıyla ilgili bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Ölçümlere dair tablolar yapılarak değerlendirmeye gidilmiş, daha sonra bu tablolar çalışmanın ekinde sunulmuştur.

Haber metinlerinin söylemsel analizi ise temel olarak Dijk'in geliştirdiği model üzerine oturtulmuştur. Bu temelde Glasgow Üniversitesi Medya Grubu'nun grevlerle ilgili çalışmalarında sorduğu sorular ve çerçeve dikkate alınmış, ayrıca, Murdock ve Golding'in haberin başlık, spot ve fotoğrafının belirli bir okuma referansı vermesine dair önermelerinden de haberlerin incelenmesi sırasında yararlanılmıştır. Bu çerçevede, grev haberlerinin söylemsel analizi yapılarak, taşıdıkları mesajlara dair bulgular örneklerle açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırma sırasında, haberin şematik (makro)ve tematik (mikro) yapıları incelemeye tabii tutulmuştur. Dijk'in belirttiği Murdock ve Golding'in dikkat çektiği gibi, haberlerin başlıkları, varsa spotları fotoğraflar haberin mesajının oluşturulduğu ve okuyucuya bir okuma çerçevesi çizildiği bölümlerdir. Dolayısıyla, haberin taşıdığı mesajın tamınlanmasında bu bölümlerin analizi önemlidir.

Ancak sadece haberin sözkonusu bölümlendirilmesi ve bu

bölümlerin incelenmesi yeterli kabul edilmemektedir. Makro yapılar olarak adlandırılan bu bölümlerin analizi yanında, mikro yapılarının yani sözcük seçimi, stili, retoriknin de incelenmesi gerekmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Dijk'a göre (1991), haberin stili, hemen hemen aynı cümleyi söylemek için varolan alternatif yollardan, sözcükler veya cümlelerden birinin tercih edilmesi sonucunda ortaya konulan metindir. Bu tür bir stilin belirgin sosyal ve ideolojik göndermeleri vardır.

Bu araştırmada da haber metinlerinin oluşturulmasında ne tür bir sözcük seçimi (haber dili) yapıldığı, haber aktörlerinin -bizim örneğimizde, işçiler, belediye yöneticileri ve hükümet de dahil diğer kamu görevlileri, halk - nasıl tanımlandığı, olayın (grev) tanımı, mikro yapıları oluşturan özellikler çerçevesinde incelenmiştir.

Makro yapıları oluşturan unsurlar, başlık, spot, ana metin, fotoğraflar ve mikro yapıları oluşturan unsurlar, sözcük seçimi, tanımlamalar, stil gibi unsurlar her gazete açısından ayrı ayrı incelenerek, grev haberlerinin nasıl verildiği analiz edilmeye çalışılmıştır.

Haberlerde başvurulan, sözleri aktarılan kaynakların, haberin söyleminin mesajının oluşturulması açısından önemli olduğu ve hatta haberlerin oluşumunda, "yapısal kaynak ilişkilerinin" etkisi olduğunun, gerek eleştirel ve gerekse çoğulcu yaklaşımda bulunan iletişim araştırmacıları tarafından kabul edildiği bir önceki bölümde anlatılmıştı. Haberlerin incelenmesi sırasında alıntı yapılan kaynaklar mesajın biçimlendirilmesinde de etkin olmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma sırasında, grev haberlerinde hangi kaynaklara başvurulduğu ve alıntı yapıldığı, bir dengeleme gözetilip gözetilmediği de ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu bize incelenen olaya taraf olanların hangisinin kendisini

daha fazla veya az ifade etme olanağına sahip olduğunu, hangilerine bu şansın tanındığı ve hangilerine tanınmadığını göstermesi açısından önemlidir.

Çalışmada, yukarıda sorulan sorulara karşılık bulgularan cevaplardan yola çıkılarak, üç gazetede yeralan belediye işçileri grevi haberlerinin söylemi, taşıdığı mesajlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Özetlersek, araştırmanın haber metni analizine, taşıdığı mesajın çözümlenmesi açısından temel aldığı sorular şöyle sıralanabilir:

- Haberde atıfta bulunulan, alıntı yapılan, dayandırılan kaynak ?
- Başlık, spot ve fotoğrafla çizilen okuma çerçevesi ?
- Haberlerin aktörlerinin tanımı; işçi, işveren, v.s ?
- Olayın (grev) ve sonuçlarının tanımı ?

3.2 İncelenen Gazetelerin Fiziksel Özellikleri ve tirajları

Araştırma kapsamındaki üç gazete fiziksel açıdan incelendiğinde, ofset baskı yapan ve renkli fotoğraf kullanan gazeteler oldukları görülecektir.

Gazetelerin sayfa sayıları arasında farklılık olduğu gözlemlenmektedir. Anılan dönemde Milliyet'in sayfa sayısı, 22, Hürriyet 30, Sabah sayfa numarasız çıkardığı, "orta gazete" ve ekonomi haberlerini taşıdığı, "ekonomi gazetesi" adlı bölümüyle birlikte 26 sayfa olarak sunulmaktadır. Bu kapsamda, gazetelerin hafta sonu ekleri ve Hürriyet'in Kelebek, Sabah'ın Melodi gibi

ekleri sayfa sayısına ilave edilmemiştir

Gazetelerin sütun genişlikleri, farklılıklar göstermektedir. Bazan sayfalar klasik 8 sütun ayırımına tabii tutulurken, bazen bu sütunların bir bölümü birleştirilerek, daha az sayıda ve daha geniş sütunlar kullanılmaktadır. Bu tüm gazeteler için geçerlidir. Dolayısıyla bu çalışmada haberlerin alan ölçümleri yapılırken, sütun/cm birimi yerine santimetre kare kullanımı tercih edilmiştir. Ancak alan ölçümlerinde verilen sadece haberlerin kapladığı toplam alana ilişkin bir genellemedir. Bu nedenle haber başlıklarının büyük puntolarla yazılmış olması, haber metni kısa da olsa haberin kapladığı toplam alanı büyütmede, aksi, yani küçük puntolu başlıkların kullanılmış olması da haber metni daha uzun olsa da küçültmektedir .

Araştırmanın konu aldığı dönemler dikkate alındığında sözkonusu üç gazete Türkiye’de en çok satan gazeteler olarak belirlenmektedir. Toplam günlük tirajın yaklaşık 2.3 milyon olduğu sözkonusu Temmuz Ağustos aylarında üç gazetenin toplam tirajı 1.5 milyonun üzerindedir. Basın İlan Kurumu rakamlarına göre, Gazeteler bazında baktığımızda, Temmuz ayında Hürriyet, 520 bin, Milliyet 315 bin, Sabah 627 bin, Ağustos ayında Hürriyet 555 bin, Milliyet 293 bin ve Sabah 670 günlük tiraj rakamına ulaşmaktadır.

3.3.Niceliksel (Sayısal) bulgular

Gazeteler incelendiğinde, araştırmanın tanımlandığı zaman çerçevesinde konuya ilişkin olarak yayımlanan haberlerin toplamının Hürriyet Gazetesi’nde 24, Sabah’ta 31 ve Milliyet’de 26 olduğu görülüyor.

Ancak burada birşeyi hatırlatmakta yarar var. Araştırma sırasında üzerinde çalışılan gazeteler, her üç gazetenin de Ankara

baskılarıdır. İstanbul ve Ankara baskıları arasında kullanılan haberler açısından her üç gazete için de değişiklikler sözkonusudur. Dolayısıyla herhangi bir karışıklıktan kaçınmak için verilen rakamların hepsinin gazetelerin Ankara baskıları için geçerli olduğunu belirtmekte yarar vardır. Bu bizi İstanbul baskısında olan, ancak Ankara baskısında yer almayan veya tersi, haberlerle ilgili sayım farklılıklarından koruyacaktır.

Gazetelerin kullandığı haber sayıları biribirine yakın olmakla beraber, bu haberlerin yoğunlaştığı günler açısından farklılık taşımaktadır. Eklerdeki tablolardan da izlenebileceği gibi, bu farklılık, bazı günler bir gazetenin konuya ilişkin irili ufaklı birden fazla haber kullanmasından kaynaklanmaktadır.

Haber kullanımıyla ilgili olarak ortaya çıkan bir başka bulgu, özellikle Hürriyet ve Sabah için, grevin ertelenmesinden bir gün önce, her iki gazetenin konuya ilişkin haberlere birinci sayfalarından ve "sansasyonel" sayılabilecek başlıklarla yer vermiş olmalarıdır. Bu haberlerin kapladıkları alanlar açısından bakıldığında da, bu iki gün içinde birinci sayfadan kullanılan haberlerin manşet özelliği taşımaları ve büyük fotoğraflar ve/veya grafiklerle süslü olmalarıdır.

İncelenen dönem boyunca, Milliyet 18 fotoğraf, Hürriyet 15 fotoğraf ve 2 grafik, Sabah 13 fotoğraf ve 5 karikatür/grafik kullanmıştır. Fotoğraf sayısına, haberlerde kullanılan kişilere ait küçük portre fotoğraflar (vesikalık) dahil değildir. Fotoğraf ve grafiklerin dağılımı da tıpkı haberlerde olduğu gibidir. Bazı günler birden fazla fotoğraf kullanılırken, bazı günler hiç kullanılmamıştır. Özellikle gazetelerin göreceli olarak daha kısa haber kullanımını seçtikleri günlerde, fotoğraflara fazla yer verilmemiştir.

Kullanılan haberlerin uzunluğu ve kapladıkları alan açısından

bakıldığında, genel olarak gazetelerin grev kararının asılması, grevin ertelenmesinin hemen öncesi ve grevin ertelendiğini duyurdukları günlerdeki sayılarında, haberlerin daha geniş kapsamlı ve detaylandırılarak kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Grev haberlerinin daha çok hangi sayfalarda gazetecilik deyiimiyle "gösterildiğine" bakıldığında ise Milliyet gazetesinin, eğer haberi birinci sayfadan kullanmadıysa, 3'üncü sayfadan başlangıç yapıp, 14'üncü sayfadan devam verdiği gözlemlenmektedir. Bu, haberlerin gazetede belirli bir adresi olduğu anlamına gelmektedir.

Sabah gazetesi genel olarak birinci sayfadan spot verip, iç sayfalarda haberlerin devamını getirirken, ek olarak verdiği ekonomi sayfasında da grev haberleri ve genel olarak ekonomik yaşama etkileri konusunda haberlere yervermiştir.

Hürriyet gazetesi de grev haberlerine erteleme kararından iki gün öncesinden itibaren birinci sayfadan yer verirken, daha çok üçüncü sayfa tercihini kullanmıştır.

Grev süresince Milliyet ve Sabah gazeteleri hemen hemen her gün grev veya dolayimli haberlere yer verirken, Hürriyet'in bazı günler, 6, 7, 10 Ağustos gibi, konuyla ilgili hiçbir haber kullanmadığı görülmektedir.

Gazetelerin Ağustos ayı içinde konuya ilişkin kullandıkları son haberin tarihi ayın 21'ine rastlamaktadır. 21 Ağustos'da her üç gazete de kısa haber kategorisine sokulabilecek türden haberlerle Danıştay'ın Türk-İş'in yaptığı grev ertelemeye yürütmenin durdurulması konusundaki başvurusunu reddettiğini duyuruyorlar. Bu tarihe kadar grevle ilgili olarak Milliyet'in en son 16 Ağustos, Sabah'ın 18 Ağustos, Hürriyet'in ise 20 Ağustos'da haber yaptığı görülmektedir. Ancak Hürriyet'in , 16 Ağustos'da yaptığı taşeronlaştırmaya ilişkin haberden sonra 4 gün boyunca başka habere

yer vermediği, 20 Ağustos'da da ertelenen greve ilişkin görüşmelerde gelinen noktayı duyurduğu saptanmıştır.

3.3.3 Söylem Analizi ve Bulguları;

Haberlerin Genel karakteristiği, Makro ve Mikro

Yapılanmalar

İnceleme kapsamındaki her üç gazetenin de genel olarak haberlerinde başlık yanında spotlar ve alt başlıklara başvurduğu gözlenmektedir. Gazetelerin bu genel eğilimi grev haberlerinde de geçerliliğini korumaktadır.

Sabah ve Hürriyet'in daha çok görsel malzeme kullandığı ve birinci sayfadan yerverdikleri grev haberlerinde, tüm haberi; başlık ve kullandıkları, alt-üst başlıklar ile spotlarda özetledikleri gözlemlenmektedir. Buna karşılık, Milliyet, özellikle birinci sayfasındaki grev haberleri için genellikle tek başlık kullanırken, aynı habere ilişkin fotoğraf altı yazıları bir tür spot işlevi görmekte ve haberin ana metninin genel bir özetini vermektedir.

Sabah, fotoğraf dışında, görsel malzeme olarak, çizgilere (karikatür)e başvururken, aynı zamanda haberin ana metninde gazete tarafından önemli görülen tanımlamalar veya cümlelerin, kalın (bold) karakterli olarak yazıldığı gözlemlenmektedir. Bu da okuyucuya neyin aslında daha önemli olduğuna dair, gazetenin bakış açısıyla bir referans taşımaktadır.

Her üç gazete de haberlerin ana metinlerinde gerek konu başlıklarını ayırmak, gerekse vurgu yapmak istedikleri zaman ara başlık kullanma yoluna gitmişlerdir. Bu tür bir yapılanma okuyucuya bir yandan okuma kolaylığı sağlarken, diğer taraftan haberin kalan kısmını okuyup okumaması konusunda da bir karar vermesine yardımcı

olmaktadır. Aynı zamanda bir yönlendirme etkisi yaratmaktadır.

Her üç gazetede de ana haber yanında ilgili ve destekleyici haberlerin zaman zaman yan yana kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bir haberin unsurları olabileek kısa açıklamalar bu tür yan haberlere örnek teşkil etmektedir.

Bir başka ortaklık da gazetelerin özellikle konuyla ilgili haberlere çok yer ayırdıkları örneğin grevin ertelenmesinden iki gün öncesi gibi kritik günlerde, ana haberi destekleyici köşe yazıları, haberin sunulduğu sayfa da, sanki haberin bir parçasıymış gibi yer almışlardır. Sabah Gazetesi'nde Güneri Cívaoğlu, Hürriyet'de Emin Çölaşan ve Yavuz Donat, Milliyet'de Yalçın Doğan'ın yazıları bu şekilde kullanılmış köşe yazılarına örnek gösterilebilir. Gazetelerin genellikle bu köşe yazılarından spotlar da çıkararak, haber başlıklarının veya spotlarının en yakınından sayfalarına yerleştirdikleri görülmektedir. Milliyet gazetesi bu açıdan sözkonusu yönteme daha az başvuran bir gazete görünümü sergilemektedir.

Bu kapsamda, köşe yazısından spot kullanılmaması halinde ise, yazarların ilgili yazısının başlığı ve bulunduğu sayfanın "anonsu" yapılmaktadır.

Tanım olarak, haberden farklı biçimde, zaten bir yorum, taraflılık ifade eden köşe yazılarının haberlerle bir bütünsellik oluşturur şekilde sunulması, okuyucunun haberi okuma biçimini de etkilemeye yolaçar niteliktedir. Bu yöntem, köşe yazılarını adeta haberin bir parçası, tamamlayıcı; sunuş biçimiyle, haberlerin spotları, başlıkları haline getirmektedir.

Haberin şematik veya makro yapısı olarak adlandırdığımız, yapının oluşturulmasında, başlıklar, spotlar v.s. önemi dikkate alındığında, bu yazıların da haberin söyleminin örgütlendiği makro düzeyde yer aldığı söylemek mümkündür. Bu biçimde haberin unsurları

haline gelen köşe yazıları, haberin söyleminde üretilen mesajda da etkili olmaktadır. Köşe yazıları bu haliyle, okuyucunun haberi, köşe yazarının savunduğu greve dair olumlu veya olumsuz referanslarla okuması konusunda yönlendirici veya bir okuma çerçevesi sunucu işlev görmektedir. Böylece haberlerin yansız, nesnel, adil olduğu biçimdeki liberal çoğulcu görüşe ters bir durum ortaya çıkmasına yol açar niteliktedir.

Haberlerde söylemin oluşturulduğu mikro (tematik) düzey ele alındığında, daha sonra incelenecek örneklerde de görülebileceği gibi Sabah'ın daha vulgar ve sansasyonel bir dili tercih ettiği, Milliyet'in bu konuda daha dikkatli olduğu ve Hürriyet'in iki gazetenin arasında bir yerde yer aldığı söylemek mümkündür.

Çalışmada her bir gazetenin ayrı ayrı incelendiği ve ardından toplu bir değrelendirme yapıldığı belirtilmişti. Bu çerçevede sırasıyla, Hürriyet, Milliyet ve Sabah gazetelerindeki haberlerle ilgili değerlendirmelere bakalım.

3.3.4 Hürriyet Gazetesi haber örnekleri incelemesi

İncelenen Temmuz-Ağustos dönemi içinde grevin başlangıcına kadar Hürriyet Gazetesi'nde yeralan haberler genel olarak grevin yaklaştığını duyurur nitelikte. Gazete'de grevin başlangıcı haberi 31 Temmuz'da ve 23'üncü sayfadan verilmiş. Haber Merkezi imzalı haberde, Belediyelerde grevin başladığı haberi koyu bir iri puntolu başlıkla verilmiş. "Belediyelerde grev başladı". Fotoğrafsız haberde başlığın hemen altında spotlarla, haberin kapsamının bir çerçevesi çizilmiş.

"Çöpler Sokaklarda" : Başlangıç cümleyisle yeralan spotta, İstanbul, Ankara, Adana ve Trabzon'da 40 bin belediye işçisinin greve başladığı duyurulduktan sonra, Eskişehir'de son anda toplu

sözleşme imzalandığı belirtilmiş. Ardından, İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, "greve hayır" kararı olan belediye işçilerine teşekkür ederek, "bu karar, İzmir'in sorunsuz bir toplu sözleşme geçirmesine neden olacak. İzmir oyuna gelmedi" dedi.- spotu yeralıyor.

Haberin giriş paragrafında Belediye -İş sendikası üyesi yaklaşık 40 bin işçinin dün İstanbul, Ankara, Adana, ve Trabzon'da greve başladığı, su kanalizasyon ve toplu taşıma hizmetlerinde çalışan belediye işçilerinin greve katılamadığı belirtiliyor. Ardından İstanbul ve Ankara'da sayıları 2 bin ve bin olarak verilen sayıda işçinin grev tabelalarını astığı kaydediliyor.

Haberin metnine bakıldığında ise sırasıyla Trabzon ve Adana'daki grev haberleri veriliyor. Anap'ın, Nurettin Sözen'i işçilerle halkı birbirine kırdırmakla suçladığı yeralıyor. Ardından, "Eskişehir'de mutlu son" ara başlığıyla Eskişehir'de 5 aydır süren görüşmelerin grevden birkaç saat önce sonçlandığı bildiriliyor. Hemen ardından bu kez "Çakmur'dan teşekkür" arabaşlığıyla, İzmir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Çakmur'un greve hayır kararı alan işçilere teşekkür ettiği belirtiliyor. Böylece İzmir'de tüm belediyelerin çalışanlarının greve karşı çıktığı izlenimi verilirken, Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı diğer bazı ilçelerde grev kararı çıktığı bilgisine yer verilmiyor. Oysa diğer bazı gazetelerde İzmir'in Büyükşehir Belediyesi kapsamındaki ilçelerinde durumun farklı olduğu yer alıyor. Hürriyet gazetesinin haberinde daha sonra Çakmur'un şu sözleri direkt olarak aktarılıyor: "Bu karar İzmir'in sorunsuz bir toplu sözleşme geçirmesine neden olacak. Artık tembele, miskine yer yok. Sizleri takdir ediyorum. İzmir oyuna gelmedi. Ben sizin ekmek paranızı vermek zorundayım".

Haberde direkt olarak Çakmur'dan yapılan, alıntıyı cümleler halinde inceleyelim :

Greve hayır denildiği için İzmir'de sorun olmayacaktır. O halde greve hayır demek sorun yaratmamaktır ve pozitif bir eylemdir. Buna karşılık greve evet demek sorun yaratmaktır ve baştan negatif bir eylemdir.

Greve hayır diyenler aynı zamanda "tembele/tembelliğe, miskine/miskinliğe de hayır demiş olmaktadır. Aksini söyleyenler, ki haberin bütünselliği içinde diğer kentlerde greve gidenler olarak belirlemektedir, "tembel ve miskine" en azından itirazı olmayanlardır. Bu nedenle greve evet demişlerdir.

Greve hayır denilerek İzmir'de oyuna gelinmemiştir. Bu önermeye göre, birileri, İzmir'i oyuna getirmek istemektedir. Greve hayır denilerek getirilmek istenilen oyun bozulmuştur. Greve evet denilen diğer illerde ise bir oyuna gelmişlerdir. Ancak önerme açıldığında da görüleceği gibi, oyuna getirilmek istenilenler işçiler olarak belirlenirken, kimin oyuna getirmek istediğine dair bir bilgi verilmemektedir.

"Ben sizin ekmek paranızı vermek zorundayım", cümlesi, işveren konumundaki Çakmur'un "işçilerini düşünen, onların karınlarını doyurmak sorumluluğunu taşıyan ama aslında sorumluluğu da bununla sınırlı" bir portresi çizilmektedir. Çakmur'un aktarılan , "ekmek paralarını vermek zorundayım" ifadesiyle, "ekmek parası" ki, ücreti tarif etmektedir ve kendi içinde, diğer ihtiyaçların dışlanmasını getirmektedir, sanki işçilerin, işverenle aralarındaki akit çerçevesinde sattıkları emek güçlerinin bir karşılığı olmaktan çıkarılmış, işverenin kendisinin sorumluluk duygusuyla sınırlandırılmıştır. İşçiler uslu durursa, sorumlu işverenleri, onların ekmek parasını kesin olarak sağlayacaktır.

Çakmur'un açıklamasının hemen altında haberin son paragrafında, Diyarbakır Belediyesi'nde çalışan 25 işçinin sosyal hakları ve ücretlerini tam olarak alamadıklarını "öne sürerek"

oturma eylemi ve açlık grevi başlattıkları duyuruluyor.

Bu paragrafta hemen dikket çeken şey, işçilerin haklarını alamadıklarına dair açıklamasının "öne sürerek" aktaranıyla verilmiş olması. Öne sürme eylemi, kendi içinde tartışılabilir bir ifade taşımaktadır. Bu ifadeye göre; İşçiler bunu öne sürmektedir ama öne sürdükleri gerekçelerin doğru olup olmadığı bilinmemektedir. Dolayısıyla işçilerin "öne sürdükleri" gerekçeler şüphelidir. Onlar gerekçelerinin bu olduğunu öne sürmektedirler ama aslında niçin böyle davrandıkları açık bir şekilde bilinmemektedir. Görüldüğü gibi bu cümle ile işçilerin gerekçesi güvenilirliği şüpheli bir gerekçe olarak tanımlanmaktadır. Bu yolla açlık grevine neden olan gerekçeler sorgulanırken bunun aksine yönelik herhangi bir bilgi de sunulmamaktadır.

Bu haberin hemen altında, grev konusunda iki küçük haber daha yer almaktadır. Belirgin kılınmak için, kalın çerçeveye alınan ve zemini koyulaştırılan haberlerin her ikisi de hükümet üyelerinin grev konusundaki açıklamalarıdır.

İlk açıklamada, daha önceki yıllarda İstanbul'da belediye başkanlığı yaptığını en azından İstanbullu okuyucunun bildiği (sosyal biliş) zamanın Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna'nın grevle ilgili yorumu, haman altındaki ikinci haberde ise dönemin Başbakan yardımcısı Erdal İnönü'nün açıklaması yeralıyor.

Haberlere yakından bakarsak, "Aktuna Çöpleri İlaçlatacak" başlıklı, tek paragraflık ilk haberde, Aktuna'nın İstanbul'a geldiği ve belediye grevlerine "değindiği" belirtiliyor. Tümüyle Aktuna'nın söyledikleri üzerine kurulan haberde, Aktuna'nın Sendika'ya ve greve karşı olmadığını belirtiyor ama hemen ardından, "ama eğer halkın sağlığını ilgilendiriyorsa buna seyirci kalamayız" diyor.

Bir bütün olarak bakıldığında bileşik cümle olarak niteleyebileceğimiz bu önermenin ilk bölümü, yani Aktuna'nın greve

karşı olmadığını söylemesi, greve ve sendikacılığa karşı olumlu bir tutum içinde olduğu izlenimi vermektedir. En azından sendikanın ve grevin karşısında değildir. Ancak grevin ve sendikanın karşısında olmayan tarafsız yönetici Aktuna, "ama eğer grev halkın sağlığını ilgilendiriyorsa, buna seyirci kalamayız" demektedir. Bu önerme; 1- Hükümetin grevde taraf olmadığını (seyirci), 2- ama hükümetin greve müdahale etme hakkının olduğunu, 2- bu hakkı, halkın sağlığı söz konusu olduğunda zorunlu olarak kullanacağını anlatmaktadır.

Hemen ardından gelen cümlede Aktuna, grevin zamanlamasının yanlış olduğuna "dikkat çekmektedir". Burada dikkat çekme anlatanının kullanılması, - örneğin, savundu, önesürdü, ileri sürdü, dedi, söyledi, kelimelerinin yerine-, Aktuna'nın söylediğinin onaylanmasını içermektedir. Aktuna'nın ifadesini aktarmakta kullanılan dikkat çekme anlatanı, haberin grevin zamanlamasının yanlış olduğu biçimindeki yargıyı paylaştığını göstermektedir.

Başkalarının sözlerinin aktarıldığı haberlerde, bu aktarma yapılırken, kaynağın cümlesi dolaylı bir aktarıma tabi tutulur. Bu dolaylı aktarımda, haberi yazanın konuyu yorulmayış biçimi de vardır. Haberlerde, direkt kaynağa atıf yapılan dolaylı aktarımlar sırasında, Türkiye'de gazetelerin kullandığı belirli sözcükler tesbit edilmiştir. Bunlar bir anlamda kalıplaşmış sözcüklerdir. Bu sözcüklerin bazılarını şöyle sıralayabiliriz ;

"Anlattı, bildirdi, belirtti, söyledi, dedi, aktardı, işaret etti, ifade etti, dikkat çekti, önüsürdü, savundu, ileri sürdü, hatırlattı v.s."

Söz konusu sözcüklerin hangisinin kullanılacağına dair yapılan seçim, cümlenin anlamını ve dolayısıyla haberin söylemini etkilemektedir. Daha önceki bölümden da hatırlanacağı gibi, bir haberin söylemi haber metninin mikro ve makro yapılarında örgütlenir. Mikro yapıda ise sözcük seçimlerinin ve retoriğin

önemi büyüktür. Kullanılan sözcüklerin seçiminin söylemin oluşturulmasında büyük önemi vardır. Konuyu daha açık hale getirebilmek için incelediğimiz haber üzerinde bir örnek verelim:

Aktuna'nın sözlerini, değişik aktaranlarla yeniden yazalım ve ne ifade ettiklerini görelim :

Grevin zamanlamasının yanlış olduğunu " **savunan**" Aktuna

Bu cümlede, grevin zamanlaması konusundaki "yanlışlık" Aktuna'nın savunduğu kendi görüşü olarak kalıyor. Doğruluğuna veya yanlışlığına bir değer biçilmiyor.

Grevin zamanlamasının yanlış olduğunu " **önesüren**" Aktuna,

Bu cümlede, Aktuna, kendisine göre grevin zamanlamasının yanlış olduğunu ifade etmektedir. Bu Aktuna'nın kendi görüşüdür, yanlış olma ihtimalini içermektedir. Büyük olasılıkla haberi yazan bu görüşe katılmamaktadır.

Grevin zamanlamasının yanlış olduğuna " **değinen**" Aktuna,

Bu cümlede , grevin zamanlamasına ilişkin sanki herkes tarafından bilinen ve kabul edilen bir gerçeğe, Aktuna da "değinemektedir" dolayısıyla, Aktuna'nın önermesi doğru kabul edilmekte ve onaylanmaktadır.

Haberin devamında da , zamanlamanın niçin yanlış olduğuna dair şöyle denilmektedir:

"Bu yaz sıcaklarında sokaklara dökülecek çöpler çok bulaşıcı hastalıklar meydana getirebilir. Bunu düşünerek biz bakanlık olarak elimizden gelen tedbiri aldık. İl Sağlık Müdürlüklerimiz ilaçlama yapacak ekipleri oluşturdular."

Haber dolaylı olarak, bu tür grevlerin yazın yapılmaması, ve dolayısıyla geriye kalan diğer mevsimlerde yapılabileceği önermesini kabul etmektedir. Ayrıca, herşeye rağmen yazın grev yapan (kötüler)lara karşın Sağlık Bakanlığı yani Hükümet (iyiler) halkın

sağlığını korumak için önlem alacaktır.

Bu örnekte de ortaya konulduğu gibi çok sıradan görülebilecek bir küçük haberde tematik yapı incelendiğinde aslında greve karşı bir konumlanışın sözkonusu olduğu gözlemlenmektedir.

İkinci küçük habere baktığımızda, İnönü'nün grev için aracı olacağı duyurulmakta. Yine blok olarak tek paragraftan oluşan haberde, "işçilerle arkadaşlarımız (yani SHP'liler) belediye başkanlarımız sürekli görüşüyor" diyen İnönü, "bir an önce çözüme varılmasını öneriyor" ancak bu çözümün nasıl bir çözüm olacağı belirtilmiyor. Haberde ayrıca, İstanbul Belediye Başkanı (İşveren konumunda) Sözen'in Demirel ve İnönü'yle görüşerek, yardım istediği belirtiliyor. Bu istenilen yardımın ne olduğu açıklanmıyor ve okuyucunun kendisine bırakılıyor. Sözen zor durumdadır ve Devlet büyüklerinden yardım istemektedir.

Her üç habere de genel olarak baktığımızda birkaç nokta ortaya çıkmaktadır:

1- Haberlerde yeralan aktörler ve kaynaklar, ya işverenlerdir, ya da işverenlerin yanında yeralanlardır. Grev karşıtı konumuyla Aktuna, tarafsız olarak sunulan İnönü ve Demirel, işveren konumundaki İzmir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, Nurettin Sözen, gibi.

2- Grev olumsuz olarak tanımlanmış ve nedenlerinden uzaklaştırılarak, soyut bir kavram olarak sunulmuştur.

3- İşverenler genel olarak, soruna çözüm arayışında ve çabasında olan kişiler şeklinde tanımlanmıştır,

4- İşçilerin eylemlerini dayandırdıkları nedenler, gerçekliği tartışılır nedenlerdir. Genel olarak işçilere dair olumsuz, işveren dair olumlu bir portre vardır.

İşveren halkın yanındadır, Aktuna gibi, ama greve giden işçi halka karşıdır. Hatta oyuna gelmiştir.

Grev işverene karşı değil, sanki halka karşı yapılmaktadır, çünkü çöpler hastalık yayacak, halk hasta olacaktır. Öyleyse grevi yapan işçiler suçludur.

Görüldüğü gibi tümüyle tarafsız olarak sunulan haber aslında tarflıdır.

Hürriyet gazetesi incelendiğinde grevin başlangıcından itibaren, örneğin sabah gazetesiyle karşılaştırıldığında, grev haberlerine daha az ağırlık verdiği görülmektedir. Bu gerek haber sayısı açısından ve gerekse haberlerin kapladığı alanlar açısından geçerlidir. Ancak Hürriyet'in 11 Ağustos'a yani grevin Bakanlar Kurulu tarafından ertelenmesinden hemen 2 gün önce, gazetede birinci sayfadan ve geniş biçimde grev bağlantılı ya da gazetenin sözcükleriyle söylersek "çöp" haberlerine daha yoğun ve geniş biçimde yer verdiği gözlemlenmektedir.

Bu tarihten itibaren grev haberlerinde gazetenin yoğunlaşması adete bir kampanya olarak yürütülüyor. Sözedilen tarihten itibaren Hürriyet'de konuyla ilgili olarak makro yapılanma açısından bakıldığında, iri puntolu başlıklar, başlığı açıklayan spotlar, fotoğraflar, grafikler ve aynı haberin çeşitlendirilmiş unsurlarının ayrı ayrı haberler olarak birarada yer aldığı gözlemleniyor.

Hürriyet gazetesi, diğer haberlerinde olduğu gibi, grev haberleri sırasında, okuyucuya bir tür rehber işlevi gören ara başlık kullanımına sık başvuran bir gazete olarak belirleniyor.

11 Ağustos'daki haber ele alındığında, birinci sayfadan manşetten ve gazete sayfasının ilk yarısını kapsayacak biçimde verilen, birinci sayfada başlık ve spotlar, fotoğraf ve grafik eşliğinde sunuluyor. Bu arada, devam sayfasında ayrı haberler olarak yer alan bazı haberler de çerçeveler içinde ve yine başlık ve sopatlar olarak belirliyor. O gün grev konusunda gazetede yer alan iki köşe yazısı da, haberin parçası gibi, yine küçük çerçeveler

içinde ve habere eklemlenmiş, ana fikirleri yine spotlar olarak sunulmuş biçimde yeralıyor.⁴

Birinci sayfada yeralan haberi mikro yapılanma açısından incelediğimiz zaman da şöyle bir sonuçla karşılaşırız:

İri puntolarla verilen Kaldırın şu pisliği, başlığı altında sendika, hükümet ve belediyelerin suçlandığı spotlar yeralıyor. Fotokopileri eklerde verilen bu haberin sözkonusu spotlarına göre;

Sendika sorumsuz, çünkü, **"temizlik işçileri için belediyelerin gücünü kat kat aşan zam isteklerinde bulundu, enflasyonun üzerinde önerilen zam oranlarını kabul etmedi";**

Belediye yönetimleri beceriksiz, çünkü, "partizanca davranarak kadrolarını siyasi çıkarlarla şişirdikçe şişirdiler, toplu sözleşme görüşmelerinde **milleti isyan ettiren zamlar teklif etmelerine** rağmen, halkı perişan eden grevi önlemeyi beceremediler";

Hükümet sorumsuz, çünkü " **grevi önleyici** en ufak bir çaba harcamadı. Eylemin **demokratik bir hak olduğu teranesini** durmadan tekrarlayarak halkın sağlığını tehdit eden **çöp yığınlarını demokrasinin bir göstergesi** olarak kabul etti

Bu spotların araştırmacı tarafından kalın harflerle belirlenen bölümleri cümle cümle okunduğunda şu sonuçlarla karşılaşılacaktır:

Belediye işçileri için sendikanın talep ettiği ücret artışı, sanki sadece **"temizlik işçileri"** için talep edilmiştir ve de temizlik işçileri için istenilen, belediyelerin gücünü kat kat aşan, yani dolayısıyla, haksız bir ücret artışı talebi sözkonusudur.

Bu önerme eksik ve yanlış yönlendiricidir. Çünkü aynı gazetenin grevin başlangıcındaki haberlerinde, Belediyelerde ulaşım, su gibi alanlarda çalışan işçilerin grev hakkı olmadığı

⁴ Haberlerin genel karakteristiği, makro ve Mikro yapılanmalar adlı bölümde bu konuya ayrıntılı olarak değinilmişti.

belirtilmişti. Bu durumda ücret artışına ilişkin talepler sadece temizlik işçilerini değil, diğer belediye işçilerini de kapsamaktadır. Ama haberde talep edilen ücret artışının temizlik işçileri için olduğu biçimindeki bilgi yanlıştır. Aynı gazetede daha önce gerçeğin aktarılması, yapılan bu yanlışlığın kasıtlı olabileceği biçiminde kuşku doğurmaktadır. Nesnellik ilkesinden uzaklaşıldığı sonucuna varılmaktadır.

Aynı zamanda, sadece temizlik işçileri için ücret artışı talep edildiği biçimindeki önerme, belediyede çalışan diğer işçilerin ücret artışı taleplerini haklı, temizlik işçileri için yapılan ücret artışı taleplerini haksız kılmaktadır.

Önermeyi analiz etmeye devam edersek, grevciler ücret artış taleplerinde o kadar ileriye gitmekte ve talepleri o kadar aşırıdır ki, enflasyonun üzerindeki ücret artışı önerilerini dahi beğenmemektedirler. Bunlar uzlaşmazdır.

Bu önerme, sendika dışında kalan tarafların, ki haberde bu, belediye ve hükümet olarak ortaya çıkmış durumda, uzlaşmaya yatkın olduğunu ifadesini içermektedir. Sendika anlaşmaya yanaşmadı, yani sendika uzlaşmaz ve aslında bu uzlaşmaz tutumu dolayısıyla bütün çabalara rağmen greve gidilmesine neden oldu. Dolayısıyla bugünkü çözümsüzlüğe, pislik yığınlarının oluşmasına sağlığımızın tehdit altına girmesine neden oldu. Sendika suçludur.

Belediye açısından bakıldığında ise belediyeler partizanca kadro şişirmekle suçlanıyor ve bu aynı zamanda grevdeki işçilerin, belediye yönetimleri tarafından işe alınan kendi "yandaşları" olduğu önermesini de içermektedir. Belediye yönetimleri kendi partilerinden olan yandaşlarına söz geçirememektedirler. Sosyal biliş açısından bakıldığında da bu belediyelerin yöneticilerinin kendilerine yönelik tanımlarının "sosyal demokrat" olması da önem kazanmaktadır. Yani beceriksiz belediye yöneticileri "herkesen bildiği gibi sosyal

demokrattır" sonucuna varmak hiç de zor değildir.

Spottaki ikinci cümle ve önerme, belediyelerin toplu iş sözleşmelerinde aşırı zam önerdiklerini kodlamaktadır. Burada her na kadar belediye suçlanıyorsa da, aynı zamanda dolaylı olarak, sendika yeniden, "toplumdaki ücret dengelerine hiç aldırmayan aşırı ücretleri dahi beğenmeyen, öyleki bu tavırlarıyla toplumu isyan ettiren" bir kurum olarak tarif edilmiş oluyor. Belediyeye atfedilen "suç" aslında dolaylı olarak yeniden sendikayı hedef alıyor. Belediye yönetimleri bu kadar zam teklif etmelerine rağmen, sendika greve gitmeyi tercih etmiş ve dolayısıyla, "pis grev" (onların) olarak adlandırılan, sağlığı (bizim) tehdit eden, "çöp terörü"nın sorumlusudur.

Hükümet açısından bakıldığında, çok açık bir biçimde hükümet, grevi "engellemekle" suçlanmaktadır. Koalisyon hükümeti, "grevi engelleyen" hiçbir önlem almamıştır. Bu önlemin ne olabileceğine dair bir açıklama olmamakla beraber, grevin olmamasının tek koşulu, daha başlamadan ertelenmesi ihtimali olarak ortaya çıkmaktadır. Bu önerme, bir taraftan grevin bir hak olduğunu savunurken, diğer taraftan bu hakkın kullanılmasına izin verilmemesini isteyen bir önerme niteliği sergilemektedir.

Spotun, yine bileşik bir cümle niteliğindeki ikinci önermesinde, cümlenin ilk bölümünde, hükümetin "eylemin bir hak olduğu "teranesi"ni tekrarlayıp durduğu söyleniyor. Bu önermeye göre, eylemin bir hak olduğunu söylemek, teranenin sözlük anlamıyla, nağme söylemektir. Yani bir ciddiyeti yoktur.

Cümlenin ikinci bölümü çöp yığınlarının halkın sağlığını tehdit ediyor olmasının, hükümet tarafından demokrasinin bir göstergesi sayıldığı önermesini içermektedir. Söylenen biçimiyle bu önermeye göre, ki gazetenin duruşunu da özetlemektedir aslında, çöp yığınlarının oluşması demokrasiye aykırıdır. Yani çöp yığınları

sağlığı tehdit ediyorsa, bu durum yani grev, demokrasinin bir göstergesi sayılamaz. Bir önceki cümle de hatırlanırsa, "çöpler birikirse grev demokratik bir hak olmaktan çıkar. Halk sağlığı söz konusuysa, demokratik haklardan sözedilmesi çok anlamlı değildir. Dolayısıyla, hükümet grevi engellemelidir" sonucuna varılmaktadır..

Haberdeki son önermeyle geline sonuç aslında çok tehlikeli bir sonuçtur. Çünkü, bazı koşullar altında, bu koşul grev sırasında halk sağlığıdır, demokratik hakların kullanımının askıya alınabileceğini ve hatta alınması gerektiğı gizli önermesini içermekte ve bunu normalleştirmektedir. Bu önerme Türkiye'de sık tartışılan ve gündeme getirilen bir önermedir. Bunun grev haberinde yeniden ele alınması ve haklılığının onaylanması, önermenin kabulünün yeniden üretimi anlamına gelmektedir.

Sayfada yeralan ve öp Terörü başlığıyla sunulan haberde de, yine spotlar halinde, evlerin ve işyerlerinin önündeki çöpleri kendi olanaklarıyla kaldırtmak isteyenlerin "bazı gruplar" tarafından engellendiğini anlatıyor. Spotlara göre, yine bu kişiler, sokağı bırakılmış çöp torbalarını deliyorlar, çöplerin sağlıklı ilaçlanmalarını engelliyorlar ve çöplerin üstünü örten kapıcıları enelliyor ve hatta dövüyorlar

Bu spotlarda dikkat çeken şey, halkın grev nedeniyle karşılaştığı tehlikeyi bir parça da olsun uzaklaştırmak için başvurduğu yöntemlerin "bazı gruplar" tarafından engellendiğı tezinin işleniyor olması. Öyleki bu kişiler, kapıcıları da dövmekteler. Birinci sayfadaki spotta bu grupların kimden oluştuğuna dair bir şey söylenmemektedir. Ancak, spotların bir bütün olarak genel havasının sendika ve grevci işçi karşıtı olduğunu düşündüğümüzde, dolaylı olarak ima yoluyla, grevci işçilerin tanımlandığını ileri sürmek mümkün olmaktadır. Bu da Dijk'in, haberin söyleminin oluşturulmasında ima yönteminin çok önemli

olduğu, "söylenmemişin, söylenenden daha güçlü olabileceğı" önermesini doğrular niteliktedir. Ayrıca, haberin devam sayfasına bakıldığında bu tezimizi güçlendirecek başka kanıtlar bulmak da mümkündür.

Devam sayfasında fotoğraflı olarak devam ettirilen habere yazılan fotoğraf altında bu konuya bir tür ışık tutulmakta. Öyle ki, çöp yığınları ve kamyonun önünde polisin kolundan tutarak uzaklaştırmaya çalıştığı bir erkek görüyoruz. Fotoğraf altına baktığımızda ise çöp toplanılmasına meçhul kişiler tarafından engel olunduğı belirtildikten sonra, "Esnafla apartman yöneticileri ve kapıcılarla, grevdeki bazı işçiler arasında çıkan tartışmalar zaman zaman kavgaya dönüştü, polisin müdahalesi gerekti" deniyor. Bu fotoğraf altı da, bizim, "çöpleri toplamayarak ortalığa mikrop saçılmasına neden olan temizlik işçilerinin bir de bunların kaldırılmasına terör yaratarak engel oldukları" mesajının örtük olarak verildiğı tezimizi doğrular niteliktedir.

Gazetenin birinci sayfasına baktığımız zaman, "Pis grevin pis gerçeğı" başlığı altında, çerçeveye alınmış, çizgilerle süslenmiş ve dikkat çekici bir pembe renkle bezeli alt spotlarla karşılaşılıyor. çizgileri bakıldığında çöp kutusundan taşmış çöpler, korkunç görünüşlü mikrop figürü, sinekler ve dehşete düşmüş bir kedi gözleniyor. Bu spotlarda verilen mesajlarda grevin yarattığı "korkunç" sonuçlar sayılıyor. Sokaklarda dolaşan kedi büyüklüğünde yaratıklar, salgın hastalık, zehirlenen sokak köpeğı ve kedilerin yer aldığı pembe pencerede, bir başka spot dikkat çekiyor. Pis grevin pis gerçeğı başlığı altında, şöyle deniliyor: "Dalan zamanında taşerona ağırlık verildi, bugünkü gibi bir sorun yaşanmadı. İşler daha az para, daha az işçi ve daha az sorunla halledildi." Bu birleşik cümleyi içerdiği önermeler açısından bölümlendirirsek, cümlenin ilkinde, bir önceki belediye başkanının

iş i taşeronu verdiğini öğreniyoruz. Bu şimdiki belediyelerde taşeron kullanılmadığını ifade ediyor. Cümle nin ikinci bölümünde taşeronun iş yaptığı yerde aynı çerçeve içinde tanımlanan sorunların yaşanmadığı ifade ediliyor. Böylece, taşeron eşittir, sorunsuzluk, denkl iği sağlanırken, taşeronsuzluk sorunluluk olarak saptanıyor. İkinci cümlede taşeronun ayrıca, daha az para, işçi ve dolayısıyla daha az sorunla eşitlendiğini görüyoruz.

Bu spot, belediye işçilerinin grev nedenlerinden birinin taşeronluğa-özelleştirmeye karşı çıkmak olduğunu hatırladığımızda, önem kazanmaktadır. Belediye-iş ve Türkiye'nin genelindeki sendikalar, ucuza işçi çalıştırmaya yolaçtığı, örgütlenmeyi engellediği gibi gerekçelerle taşeronluğa, yani belediye hizmetlerinin özelleştirilmesine karşı çıkmaktadırlar. Söz konusu spotta, direkt olarak taşeronluğun savunulmakta ve taşeronun olduğu yerde grevin olmadığı sezdirilmektedir. Bu da haberin söyleminde greve ve sendikaya karşı bir tavır alış ve Türkiye kamuoyunda o dönemde de tartışmaları sürdürülen, taşeronlaşma-özelleştirmeye bir meşruluk kazandırılması olarak ön plana çıkmaktadır.

Hürriyet, taşeronlaştırmayla ilgili bu yaklaşımını, aşağıda inceleyeceğimiz, grevin ertelenmesinden bir gün sonra 14 Ağustos'da, birinci sayfadan verdiği haberinde çok daha açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Haberin tam ortasında yer alan ve Hürriyet'in normalde birinci sayfada kullandığı fotoğraflar dikkate alındığında büyük sayılabilecek (260 santimetrekare) fotoğrafta, geniş çöp yığınları ve burunlarını tutarak dolaşan insanlar ön plana çıkıyor. Caddenin tam ortasına yayılmış çöpler, arabalar, uzakta duran ve burunlarını tuttukların seçebildiğimiz insanlar, ve çöp yığınlarının hemen yanından geçmek zorunda kalan, rahatsızlığını yüzünden anlayabildiğimiz burnunu tutan genç kız, çöplerin verdiği

rahatsızlığı ve belki de tehlikeyi anlatır bir görünüm sergiliyor.

Murdock ve Golding'in Başlıklar, spotlar ve fotoğrafın okuyucu için bir okuma referansı oluşturduğu biçimindeki önermeleri de gözönünde bulundurulduğunda, sözkonusu haberin okuyucu için belirlenmiş mesajlar taşıdığını söyleyebiliriz. Bu çerçevede, grevin zararı, işçilerin anlaşılmaya yanaşmayan ve grevi uzatanlar olduğu, özelleştirmenin iyi bir eylem olduğu, demokratik hakların da toplum yararına ortadan kaldırılabilirliğini öngören bir çerçevedir.

Haberde, grevin sonuçlarıyla ilgilenilmekte, ancak nedenleri üzerinde çok fazla durulmamakta ve hatta ve neden, sadece "sendikanın temizlik işçileri için aşırı ücret talebi" şeklinde sunulmaktadır. Bu da yine Dijk'in, haberlerde olayların sadece sonuçları üzerinde durularak, nedenlerinden soyutlandığı ve bunun da mikro yapılanma düzeyinde söylemin oluşturulmasında önemli rol oynadığı önermesiyle çakışmaktadır.

Haberin ana metni devam sayfasında, yan haberlerle desteklenerek yer almaktadır. Haberin ana metninde, birinci sayfada spotları verilen konular ayrıntılandırarak yer almakta, aynı temalar işlenmeye devam edilmektedir. Atıfta bulunulan kaynaklara bakıldığında; Vali, İl Sağlık Müdürü, gibi devlet yetkilileri, Belediye Başkanı ve Belediye Sağlık İşleri Başkanı gibi diğer belediye yetkililerinin, grevin diğer tarafındaki Sendika ve işçilerden daha fazla yer aldığı görülüyor.

Kaynaklar açısından bakıldığında da liberal yaklaşımdan son dönem araştırmacıların da, örneğin Tuchman, belirttiği gibi, yapısal kaynaklara dayanıldığı gözleniyor.

Haber metninin söylemsel analizinde Dijk'in üzerinde durduğu haberin giriş paragrafı dikkate alındığında, Belediye -İş Sendikasının taleb ettiği ücretin yüksekliği, "aylık en az 4 milyon 600 bin lira" ücretten vazgeçmemesi" ve özelleştirmeye "şiddetle

karşı çıkması" üzerine vurgu yapılarak, belediye başkanlarının da ücret artışlarında ileri adım atmadıkları ve bu nedenlerle grevin 12'inci güne ulaştığı bildiriliyor.

Bu paragrafta dikkati çeken nokta, birinci sayfa değerlendirilirken belirtildiği gibi, Sendika'nın, yeniden "aşırı ücret talebinden vazgeçmeyen, uzlaşmaz" bir çerçevede tanımlanıyor olması. Yine bir diğer nokta ise, özelleştirmenin en azından "şiddetle karşı çıkılacak" bir şey olmadığını ima edilmesi.

Gerek ana haber ve destek haberlerin başlıkları ve gerekse ara başlıklarda sansasyonel bir üslup kullanılması da bir başka boyut oluşturuyor.

Haber metninin söyleminin makro yapısının unsurları olduğunu daha önceden kaydettiğimiz, başlık, spotlar ve giriş paragrafı ve söylemin mikro yapısının olduğu cümle yapıları, retorik, sözcük seçimi de dikkate alındığında ortaya çıkan görünüm, bu haberin söyleminin yansız olmadığı biçimindedir. Haber metnin söylemsel analizi yapıldığında, ortaya çıkan sonuçları sıralarsak, şunları görmekteyiz:

1-Grev, halk sağlığını tahdit eden, halka karşı olan kötü bir eylem biçimidir.

a- her ne kadar demokratik bir hak olduğu söylene de, çöp yığınlarının oluşmasıyla sonuçlanması, bu hakkın haklılığını ortadan kaldırır,

b- hükümet müdahala ederek grevi durdurmalıdır. ⁵

2- Sendika'nın talepleri aşırı ve haksızdır, sendika

⁵ Hükümetin grevi durdurması gerektiği biçimindeki talep, birinci sayfadan, grev haberinin hemen yanından spotları verilen ve sanki haberin bir parçasıymış izlenimi uyandıran köşe yazılarında açıkça savunulmaktadır. Emin Çölaşan imzalı , "Çöp rezaleti" başlıklı köşe yazısının spotunda, şöyle denilmektedir:

"Artık ne yapılacaksa yapılmalı ve bu çöp rezaletine derhal son verilmelidir. Hükümetin elinde kamu sağlığı nedeniyle grev erteleme yetkisi var. Bu yola niçin başvurulmaz? Milyonlarca insanın sağlığıyla oynama hakkı kimsede yoktur.

sorumsuzdur:

a- Sendika, temizlik işçileri için, haksız miktarda zam istemiştir. Bu zam belediyelerin gücünü kat kat aşmaktadır. Öyle ki enflasyon oranının üzerinde yapılan teklifleri dahi kabul etmemiştir.

b- Sendika'nın özelleştirmeye karşı çıkması da haklı değildir.

c- Taleplerinde direnen sendika uzlaşmaz bir tavır içindedir.

3- İşveren konumundaki SHP'li belediyeler beceriksiz ve partizandır. Kadroları aşırı şişirmişlerdir. Taşeronluktan vazgeçerek çöp grevine ortam hazırlamışlardır. Oysa bir önceki belediye başkanı Dalan (Anap) taşeron kullanmış, sendikaya ve dolayısıyla greve izin vermemiştir.

4-Taşeronluk/özelleştirme iyidir. Taşeron çalıştırılması durumunda daha ucuza işçi bulunacaktır, sendikalaşma/örgütlenme olmayacaktır. Sendika olmayınca grev olmayacaktır. Dolayısıyla çöpler birikmeyecek, halk sağlığı tehdit altına girmeyecektir.

Hürriyet Gazetesi'nin, bu tarzını ve yaklaşımını, gerek grevin ertelenmesi ve gerekse grev ertelenmesi sonrasında yayımladığı haberlerde de sürdürüldüğü görülmektedir.

12 Ağustos'da yine gazetenin birinci sayfasından verilen, büyük fotoğraflı haberde, "Grev ye bitecek ya bitirilecek" başlığı bir spot ve çöp görüntüleri ile, çöplerden zehirlenen köpeğini elinde tutan ve bu arada köpeği için "gözyaşı akıttığını" resim altından öğrendiğimiz bir erkek fotoğrafı ile süslenmiş. Haberin spotunda, "İstanbul'da Sağlık Müdürlüğü'nün uzmanlar komisyonu, çöplerin halk sağlığını tehdit eder boyutlara ulaştığını açıkladı. Bunun üzerine hükümet, sendikaya, "ya anlaş, ya da grevi ertelerim" mesajını verdi" ifadesi yeralıyor.

Haberin başlık ve spotu, bir önceki haber örneğinde de gösterdiğimiz gibi, sendikanın uzlaşmaz tutumu yüzünden grevin

sürdüğünü, dolayısıyla çöplerin halk sağlığını tehdit eder boyuta geldiğini, bunun üzerine daha önceki haberlerde, "grevi demokratik bir hak olarak gördüğünü" öğrendiğimiz hükümetin, artık grevi erteleme noktasına geldiğini anlatmaktadır.

Gerisinde çöp görüntüleri, ön planda elinde ölü köpek yavrusu tuttuğu belirtilen erkek fotoğrafı altına yazılan fotoğraf altı da, dramatik ögenin arttırılmasında önemli bir rol oynamakta. Adının Şehmus Sumbül olduğu bildirilen şahıs, fotoğraf altı yazısında, "göz yaşları içinde" şunları söylemektedir:

"Çöpler hayvanların katliamına yolaçabilir. Soruna derhal çözüm bulunmalı"

Bu fotoğraf ve fotoğraf altı yazısı ile grevin yolaçtığı bir duygusal hikaye anlatmaktadır. Bir taraftan ölen iki aylık köpek yavrusu için, diğer taraftan göz yaşları döken sahibi için insanların duygularına seslenilmekte, ve grevin "acımasızlığının " bir başka boyutu sergilenmektedir.

12 Ağustos'daki haberde, artık grevin ertelenmesinin ne kadar gerekli olduğu, açık bir biçimde işleniyor. Burada da habere zamanın Başbakanı Demirel, Çalışma Bakanı Moğultay, İstanbul Valisi Kozakçıoğlu gibi resmi yetkililer temel kaynak olarak görülüyor. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü'nün hazırladığı raporun uzun uzun anlatıldığı haberde, sağlık uzmanlarının grevin durdurulmasının tek çözüm olduğunu bildirdikleri haber veriliyor.

Haberin devamının hemen altında yine çerçeve içinde yeralan bir başka haberde de, "Yüksek Hakem, Sendikayı hüsrana uğrattı" başlığıyla, Yüksek hakem Kurulu'nun grevin yasak olduğu belediye hizmetlerinde işçilere yüzde 126 oranında zam yapılmasını kararlaştırdığı duyuruluyor. Belediye İş Sendikasının yıllık ortalama yüzde 150 oranında zam talep ettiği hatırlatılan haberde, bu oranının grevdeki işçilere de uygulanabileceği izlenimini

işliyor. Ama Yüksek Hakem Kurulu'nun bu kararının Belediye'nin işçilere önerdiği ücret artışının üzerinde bir oranı da ifade ettiğine değenilmiyor. Bu haberin, nesnellik, adillik, tarafsızlık ilklerini zedeleyici bir durumdur.

Hürriyet Gazetesi 13 Ağustos'da, grevin bakanlar kurulu tarafından ertelenme haberini, "çöp grevi 2 ay ertelendi" üst başlığı, "Pislikten Kurtuluyoruz" ana başlığıyla duyuruyor. Grev pislik getirmiştir ve şimdi grev ertelendiğine göre, pislik de bitecektir. Bu haberde de ana kaynaklar, Başbakan Demirel, Çalışma Bakanı Moğultay ve Sendika anlaşmazlıkla suçlanıyor.

Haberin devam sayfasında hemen yanında ertelemeye tepkiler başlığıyla, Türk-İş'in "Danıştay'a gideceğiz", Belediye İş'in "Ankara'ya yürürüz" açıklamaları yer alıyor. Anamuhalefet Partisi Başkanı Mesut Yılmaz'ın da ertelemeyle ilgili olumsuz görüşleri yer alıyor. Ama bunlar ana haberin bir unsuru olarak değil, dışarıdan tepkilermiş gibi sunuluyor.

Hürriyet Gazetesi'nin, özelleştirmenin açık biçimde meşrulaştırıldığı haberi grev ertelenmesinin hemen ertesinde geliyor. Taşeronlaştırmanın meşrulaştırılması tezimizi destekler nitelikteki "Özelleştirin Tertemiz Olsun" başlıklı ve gazetenin birinci sayfasının yarısını kaplayan, manşetten verilmiş fotoğraflarla süslü haberde, Adalar Belediyesi'nin temizlik işlerini özelleştirdiği anlatılarak, tümüyle Adalar Belediye Başkanı'nın anlatımı üzerine, temizlik işlerinin özelleştirilesinin ne kadar iyi olduğu hikaye ediliyor. Adalıların "grevi hissetmedikleri" belirtilen haberde, Adalar Belediye Başkanı'nın, "çöp faciasını yaşayan kentlerin belediye başkanlarına da aynı modeli önerdiği " duyuruluyor

Haberde çöp işini özel sektöre devreden belediyelerin diğer semtler sıkıntı yaşarken nasıl rahat oldukları anlatılıyor ve

temizlik hizmetlerini özelleştirmiş olan Adalar Belediyesi, Kartal, Zeytinburnu, Bayrampaşa, Kağıthane, belediyeleri sınırlarında orturanlar sıkıntı çekmedikleri vurgulanıyor. Adalar Belediye Başkanı "çöp grevinin keyfini kendisinin sürdüğünü" söylüyor. Haberde çöp işini özel sektöre devreden belediyelerin parasal olarak da nasıl kazançlı oldukları anlatılıyor.

Adalar Belediye Başkanı spotlarda habere göre, "özelleştirmenin yararını şu çarpıcı örnekle açıklıyor", "Ben temizlik işlerini özelleştirmeseydim, toplu sözleşmeyle bu işi yapsaydım, 14 milyar lira ödemem gerekecekti. Halbuki 2.5 milyar dolayında harcamayla işin üstesinden geliyorum."

Haberi yazanın ve yayımlayanların, tümüyle katıldığını anladığımız, -"özelleştirmenin yararını şu çarpıcı örnekle açıklıyor", cümlesi bu olanağı sağlamaktadır-, önermeyi incelersek;

"Özelleştirme iyidir ve temizliktir, toplu sözleşme, sendika, örgütlü işçiler kötüdür. Örgütlü işçiler çok paramızı almaktadırlar. Halbuki onların yaptığı işi çok daha ucuza yapacak olanlar var" gibi sonuçlar çıkıyor.

Bu haberin hemen altında tek sütun üzerine "Buruk işbaşı" başlıklı haber, temizlik işçilerinin bir önceki gün, sabah Bakanlar Kurulu kararının gelmediği gerekçesiyle işbaşı yapmadığını duyuruyor ve çöplerin özel sektör tarafından toplandığı anlatıyor.

Haberin devam sayfasında (20), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Moğultay ile Sağlık Bakanı Aktuna'nın Sendika'yı suçladığı duyuruluyor. Haberde Moğultay, grevin halk sağlığına zararlı olduğunun "hergün gazete manşetlerinde yer aldığını" söylüyor. Buna göre, grevin halk sağlığına zararlı olduğunun kanıtı gazetelerde yer alan haberlerdir. Grev haberlerinin oluşturulmasında, sağlık açısından bakıldığında en başta Sağlık Bakanı Aktuna'nın ve diğer kamu yetkililerinin kaynak alındığı hatırlandığında bu cümle önem

kazanmaktadır. Çünkü bu cümle ile hükümet/kamu kaynaklarına dayandırılarak oluşturulan grevin sağlık açısından yarattığı tehlikeye dair haberler, dönüp dolaşıp bu kez, daha önce bu haberlere kaynaklık eden taraflarca, grevin ertelenmesine gerekçe gösterilmektedir. Hükümetin müdahalesi basının yaptığı yayına bağlanmaktadır. Bu, haber teorilerindeki yapısal kaynak ilişkileri açısından baktığımızda, kaynakların kendi çizdikleri çerçeveleri daha sonra nasıl gerekçe olarak kullanabildiklerini göstermesi açısından çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır.

Grevin başlangıcından itibaren daha çok kamu kaynaklarına, İl Sağlık Müdürlüğü, Valilik gibi dayanılarak oluşturulan " çöpler, mikroplar ve büyük tehlikeler" gündemi, daha sonra aynı tarafın oluşan gündemi kendisine gerekçe yapmasına olanak sağlıyor.

Moğultay, haberde ayrıca Sendika bilinçli hareket etseydi Bakanlar Kurulu'nun böyle bir karar almayacağını söylüyor. Sonuçta grev bir suç ve tek suçlu da Sendika olarak tanımlanmış oluyor.

Belediye iş sendikası ve Türk-İş'in tepkileri de bitişikteki haberde yeralıyor ama bunların sanki bir etkisinin olmayacağı ifade ediliyor. Haberlerin hiçbirinde Sendikanın iş güvencesi istediği maddesi yer almıyor.

Hürriyet gazetesinin konuyla ilgili haberleri değerlendirildiğinde kaynakların kullanımı açısından, belediye ve hükümet kaynakları ile diğer resmi kaynakların ağırlıklı olarak kullanıldığı, grevin diğer tarafı konumundaki sendika temsilcilerine daha az atıfta bulunulduğu gözlemlenmektedir. Fiili olarak grevi sürdüren işçiler ise haberlerin hiç birinin kaynağını oluşturmadığı, araştırmamanın bir başka saptaması olarak belirmektedir.

3.3.2. Sabah Gazetesi haber örnekleri incelenmesi ve bulguları

Sabah Gazetesi'nin grev öncesi hazırladığı haberlerde daha grev başlamadan, grevle ilgili genel bir haber politikası belirlediğini söylemek mümkün. Gazete, sürdürülmekte olan toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde Sendika'nın talebini, diğer çalışanlarla, memurlar, doktorlar, mühendisler gibi, karşılaştırmalar yaparak haberleştirmiştir.

Sabah Gazetesi'nin 1 Temmuz 1992 tarihli sayısında, birinci sayfa, manşetten verdiği haber bu yaklaşım için iyi bir örnek oluşturmaktadır. İri puntolu "Sadece bastıran mı alacak" başlığını patron olduğunu giyimi ve cüssesinden anladığımız bir adamın, ceket eteğinden tuturak çekiştiren ve ağlayan, başlıkla birleştirildiğinde çalışan olduğunu çıkarsayabileceğimiz karikatür ile süslenmiş. Başlığın hemen altındaki alt başlıkta da, "Belediyede sendika vasıfsız işçiye 3 milyon 600 bin lirayı az bulurken, devletin 25 yıllık mühendisi 3.5 milyon lira alıyor deniliyor. 14'üncü sayfada devam verilen haber, 4 ayrı spotla birinci sayfada özetleniyor.

Söylemin olduğu makro yapılanma (şematik) açısından bakıldığında; Sabah gazetesindeki greve ilişkin haberlerin makro ve mikro yapılanmalarının genel karakteristiği bölümünde yapılan değerlendirmeye tam bir uyum içinde olduğu görülmektedir.

Genellikle iri puntolu ana başlıklar, alt veya üst başlıklarla tamamlanmakta, haber spotlarda özetlenmekte ve devam sayfasında ayrıntılandırılmaktadır. Spotların bu kadar etkili kullanımı, haberlere okuyucu açısından bir okuma çerçevesi çizilmesi ve diğer okuma biçimlerinin dışlanması sonucunu ortaya çıkarırken, özetlemede ağırlık verilen konular, mesajın üretimi açısından önem kazanmaktadır.

Mikro yapılanmalar açısından incelersek, haberin manşet niteliğindeki iri puntolu, duygulara seslenen ve sonunda bir soru

işareti (?) taşıyan sansasyonel nitelikteki başlığı, cevabını içinde taşıyan bir soru cümlesi özelliği taşımaktadır. Böyle bir cümle ile okuyucuya hem soru sordurulmakta ve hem de cevap verdirilmektedir. Konuyla ilgili sorunun belirlenmiş olması, diğer sorulara yönelik kapıyı kapamakta, olayı bu soru etrafında geliştirmektedir. " Sadece bastıran mı hakkını alacak?" cümlesi, şimdiye kadar "bastıranların" haklarını aldıklarını, "bastıramayanların" haksızlığa uğradığını ifade ederek, aynı zamanda bir tepki cümlesi biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu tepki ise "bastıranlara" yönelik, incelediğimiz konu çerçevesinde "sendikalılara" yönelik bir tepkidir. Dikkat edilirse, sözkonusu cümle argo bir cümledir. Sözkonusu cümle, alt başlıkla birlikte okunduğunda taşıdığını önesürdüğümüz mesajını daha açık bir hale getirmektedir.

"Belediyede sendika vasıfsız işçiye 3 milyon 600 bin lirayı az bulurken, devletin 25 yıllık mühendisi 3.5 milyon lira alıyor" şeklindeki alt başlığı incelersek, bileşik cümle yapısındaki bu alt başlığın, bir kaç önermeyi birden içerdiğini görürüz. Bu önermeleri sıralarsak, "Belediye çalıştırdığı vasıfsız işçiye (yani eğitimsiz) ayda 3 milyon 600 bin lira ücret önermektedir. Ancak "sendika", bu parayı "az" bulmaktadır. Bu arada "devletin 25 yıllık" çalışanı konumundaki mühendisler (yani eğitilmişler) 3.5 milyon lira ücret almaktadır.

Her bir önermeyi incelersek;

Belediye, yani işveren, hiç bir eğitimi (örgün eğitimden geçmemiş alnamında) olmayan, işçilere (onlara) 3.6 milyon liralık yüksek bir aylık ücret önermektedir. Ancak, Sendika (onların) önerilen bu yüksek rakamı dahi az bulmaktadır. Sendika'nın az bulduğu bu ücret, kamuda çalışan, devlete (bizim) 25 yıl gibi uzun süre hizmet eden bir yüksek eğitim almış, üniversiteyi bitirmiş olan mühendisin (bizim) şu anda aldığı ücretten daha fazla bir ücrettir.

Öyleyse işçilerin talep ettiği ücretin verilmesi, okumuş olanlar açısından haksız bir durum ortaya çıkaracaktır. Bu haksızlığa yol açılmamalıdır.

Görüldüğü gibi önermelerle, Murdock ve Golding'in de çalışmalarında işaret ettiği bir tür "biz ve onlar" sınıflandırılması yapılmakta, işveren konumundaki belediye ile devlet, mühendis, biz ve bizim, sendika ve işçiler ise onlar olarak tarif edilmektedir. Yani bir taraflılık sözkonusudur.

Haber aktörlerinin tanımına bakıldığında, alt başlıkta sendika ve dolayısıyla işçiler; eğitimsiz oldukları halde aşırı talepte bulunan, öyle ki, belediye tarafından kendilerine önerilen, yıllarını devlet için harcamış, yüksek okul mezunu eğitilmiş bir memurun şu anda aldığı ücretten daha fazla bir ücreti dahi begenmeyen kişilerdir. İşçilerin talepleri haksız ve aşırıdır. İşveren (Belediye)in önerdiği ücret aslında yüksek bir ücrettir. Bunu dahi begenmemektedirler.

Alt başlığın retoriği incelendiğinde ise mühendis-işçi karşılaştırılması yapılarak, işçiler ve diğer çalışanlar karşı karşıya getirildiği gözlemlenmektedir. Genel retorik açısından bakıldığında da bu sanki eğitilmişlerin düşük ücret almasının nedeni, işçilerin yüksek ücret talepleridir biçiminde bir örtük mesajı da içermektedir.

Ana başlıkla birlikte okunduğunda, mesaj daha belirginleşmekte, spotlarda ise çok daha net bir hale gelmektedir.

Ana ve altbaşlıkla yapılan tanımlama ve çizilen çerçeve, Glasgow Üniversitesi Medya Grubu'nun (GUMG) yaptığı çalışmalarda ortaya koyduğu bulgulara tam bir uyum göstermektedir. Hatırlanacağı gibi GUMG'un çalışmalarında, işçilerin aşırı talepleri olan, sosyo-ekonomik problemleri ağırlaştıran aktörler biçiminde tarif edilmekteydi.

Haberin bir tür ara başlık uygulamasıyla sınıflandırılan spotlarında da, yukarıda çizilen çerçeveye çok uygun tanımlamalar yer almaktadır. İlk spotta, "İstanbul Belediyesi'nde uzlaşma sağlansa ve Sendika belediyenin önerisini kabul etse bile, vasıfsız işçinin eline ayda 3.6 milyon lira geçeceği" belirtiliyor. Bu cümlede de, Belediye, zaten yüksek ücret öneren, uzlaşmaya açık taraf olarak tanımlanırken, bu ücreti dahi "beğenmeyen " sendika, dolayısıyla işçiler, uzlaşmaz ve sorun çıkarıcı olarak sunuluyor. Ücret ise diğer karşılaştırmalar da gözönünde bulundurulduğunda, "yüksek" sınıflamasına sokuluyor. Kalın herflerle ve normalden daha iri puntoda basılmış, bir tür spot ara başlığının niteliğindeki "Hakkı için bastıramayanlar", ikinci spotun hemen üzerinde yer alıyor. Bu spotta da, "hakkı için bastıramayanların" tarifi yapılıyor; "sendikal mücadele ve talep etme hakkına sahip olmayan yüzbinlerce devlet memuru ise bir kez daha hükümetin belirleyeceği ve Temmuz başında açıklanacak olan katsayı artışı için Başbakan Süleyman Demirel'in ağzına bakıyor". Bu spot ta incelendiğinde, yine birden fazla önerme içerdiği görülmektedir; yüzbinlerce sendikasız memur var ve bunların talep hakkı yok. Memurların maaş artışı temmuz ayı içinde açıklanacak. Artış kararını Başbakan Süleyman Demirel verecek.

Bu spotta da memurla bizim olarak tarif edilirken, bir önceki spot ve başlıklarla birlikte değerlendirildiğinde, onlarla(işçiler) karşı karşıya konulmaktadırlar. İşçiler ve memurlar karşı karşıya getirilmekte, aralarında çıkar çelişkisi varmış izlenimi verilmektedir.

Üniversiteyi neden bitirsin ara başlığının hemen altında yer alan spotlarda da yeniden belediye işçilerinin vasıfsız olduğu ve zaten yüksek gelirleri olduğu ve daha yüksek gelir talep ettikleri ifade edilirken, karşılarına yeniden diğer çalışanlar konuluyor ve üniversiteyi bitirmiş eğitilmiş ve vasıflı işgücünü

ifade eden bu kişilerin, çok daha düşük ücretler aldıkları anlatılıyor. Söz konusu ara başlığın altında her iki spotta da bu kişilerin, işçi olmayan kamu çalışanlarının, aslında "ne kadar düşük ücret aldıklarını" ifade etmek üzere, bazı rakamlar veriliyor. Haberin tezi bu rakamlarla desteklenmeye çalışılıyor.

Haberin başlıkları ve spotları genel olarak değerlendirildiğinde, sendikalı ve toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahip işçiler ile memurlar, sendikasız ve toplu sözleşme yapma hakkı olmayan çalışanların aslında aralarında çıkar çatışması olduğu biçiminde bir örtük mesaj işlendiği ortaya çıkıyor. "Zavallı memurlar çok daha düşük bir ücretle çalışmaya razı olurken, işçiler bu durumu umursamadan daha çok para istiyorlar." İşçiler, "haksız, aşırı, toplumsal dengeleri bozan talepleri olan" vasıfsız, eğitimsizlik ve cahillikle eşitlenmiş durumda kişiler olarak tarif edilirken, Belediye uzlaşma arayan ve elinden geleni yapan buna rağmen sendikayı ikna edemeyen işveren biçiminde sunuluyor. Bu arada, Spotlarda ve başlıklarda, direkt olarak kaynaklara atıfta bulunulmamakta ancak Belediye ve Hükümet kesiminin ücret artışlarıyla ilgili tezlerini destekler bir tarz sergilenmektedir. bu da haberin dayandırıldığı kaynak belirtilmese de, anılan kurumların tezlerine dayandırılması, kaynak olarak da bu kurumlardan yararlanıldığı izlenimini doğurmaktadır.

Dikkati çeken bir başka nokta, birinci sayfada spotlarda özetlenen haberin 14'üncü sayfadaki devamında başlıklar ve spotlarda özetlenen konular biraz daha ayrıntılandırıldıktan sonra, Belediye -İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan'ın işçilerin talep ettiği ücretlerin abartıldığına dair açıklamasına yer verilmesi. Alan'nın sözlerinin haberin okuma çerçevesinin çizildiği, başlıklar ve spotlarda hiç bir biçimde yer almamış olması kaynak kullanımı açısından önemli bir ipucu vermektedir. Alan'ın sözleri devam

sayfasında ve bir ara başlıkla haberin sonunda yer almaktadır. Alan açıklamasında, bir ailenin geçinme ücretinin net 4 milyon 300 bin lira olduğunu belirttikten sonra kendilerinin de bu ücreti istediklerini anlatarak, taleplerinin arkasındaki nedeni anlatıyor. Ancak, Alan'ın sözlerinin kullanılış biçimi ve haberin bütünlüğü içinde kullanıldığı yer dikkate alındığında, okuma çerçevesi çizilirken bu sözlere hiç bir biçimde değinilmemiş olmasının, anlaşmazlığın taraflarından birinin dışlandığı sonucuna yol açmaktadır. Bu da yine tarafsızlık ilkesi ile bağdaşmamaktadır. Taraflardan birinin (işverenin) iddiaları gazete tarafından sahiplenilirken, diğerinin açıklaması gazete açısından daha az önem ifade ediyormuş gibi bir sonuca yol açacak biçimde, haberin ana metninin sonuna konulmuştur.

Yine anlaşmazlığın taraflarından Belediye yetkililerinin işçilerin yüksek ücret talep ettiklerini anlatan açıklaması, Sendika başkanının açıklamasından hemen sonra haber metninde yer alıyor. Bu açıklamanın altında Belediye-İş yetkilileri ücret taleplerinin işveren tarafından açıklandığı kadar yüksek olmadığını belirtiyor. Bu açıklama da haberde çok kısa bir biçimde geçiriliyor. Yapılan alıntı sayısına bakılarak, sayısal olarak kaynak kullanımı ve karşıt görüşlerin kendilerini açıklama olanağı açısından bir denge kurulduğu gibi bir izlenim doğmaktadır.

Ancak sayısal açıdan öyle görünse de, haberin bütünlüğünde, söylem ve mesajın oluşması açısından bu tür bir sonuca varılması mümkün değildir. Haberin aktörlerinden birisi çizilen genel okuma çerçevesinin dışında bırakılmıştır. Başlıklar ve spotlarda haberin özetlenmesinin, aynı zamanda, okuyucuya haberin devamını okumama gibi bir "kolaylık" sağladığı da düşünülürse, bunları okumakla yetinen okuyucuların, anlaşmazlığın diğer tarafının taleplerinden ve açıklamalarından habersiz kalacağı tehlikesi de doğmaktadır.

Sabah Gazetesi'nin araştırmamanın önemli sorularından birini oluşturan grevle ilgili tanımlaması, grevin başlangıcı olan 30 Temmuz'da netlik kazanıyor.

Birinci sayfadan manşetten iri puntolarla verilen "Bu grevi yapmayın" ana başlıklı haberde, bir yandan grevin başladığı duyurulurken, diğer yandan, bu grevin niçin "yapılmaması gerektiği" gerekçelendiriliyor.

Makro yapılanma açısından bakıldığında, Sabah'ın ana başlık, alt başlık ve spotlar biçiminde birinci sayfada özetlediği haber yine çizgilerle(karikatürlerle) süslü. Her spot için ayrı ayrı verilen ve spotun temasıyla bağlantılı karikatürlerin yanında, 3-4 paragraflık, spotların "özeti" niteliğindeki her bir alt başlığın, renkli zemin üzerine oturtulduğu görülüyor. 1,2,3 biçiminde numaralandırılan alt başlıkların her birinde gazeteye göre, grevin niçin "yapılmaması gerektiğini"nin gerekçeleri sıralanıyor. Karikatürler, spotların birbirisi için zemin renklendirilmesiyle çizilen çerçeveler içinde yer alıyor. Haberin detaylandırıldığı ana metin ise yine devam sayfası (10)nda bulunuyor.

Makro yapılanma (şematik) açıdan bakıldığında, sözkonusu haberin yine okuyucular için bir referans okuma çerçevesi çizdiği ve diğer okumalara kapalı olduğu görülmektedir. Kısa haber okuma alışkanlığı olanlar için, devam sayfasını okuma gereğini de ortadan kaldırılmaktadır.

Haberin okuma çerçevesini oluşturan başlıklar, spotlar ve kariküterler söylemin ve mesajın oluşturulduğu mikro yapılanmalar düzeyinde ele alınıp incelendiğinde, ana başlıktan itibaren, yansızlık kavramının dışlandığı gözlemlenmektedir.

"Bu grevi yapmayın" başlığı, biz ve onlar ikilemeni yeniden vurgularken, (-biz diyoruz ki-, bu grevi yapmayın, -onlara-) hemen altında yeralan alt başlık iki cümleden oluşuyor; "İstanbul, Ankara,

Adana, Eskişehir ve Trabzon'da 44 bin belediye işçisi bütün hayatı etkilecek greve başlıyor. "Bu grev durmalı ÇÜNKÜ:" biçimindeki alt başlık, grevi bütün hayatı etkileyecek (olumsuz) bir tanımlamaya oturtuyor. Hayat üzerinde yaratacağı etkinin olumsuz olacağı önermesi, alt başlığın ikinci cümlesindeki, bu grev durmalı önermesiyle pekiştiriliyor. Grevin durması gerektiği biçimindeki önermenin spotlarla birlikte okunduğunda, aslında, sendika ve işçilerin grev yapmaktan vazgeçmesi ve belediyenin önerisini kabul etmesi gerektiği örtük ifadesini içerdiği görülmektedir. Bu ise liberal çoğulcu haber yaklaşımının yansızlık ilkesiyle uyumlu bir durum değildir.

Haberin spotlarını tematik açıdan incelersek, üç spot başlığı yanyana okunduğunda ki, sayfa dizaynı bunu ilk okuma biçimi olarak sunmaktadır, "İnsan sağlığına büyük tehlike", "Ücret hiç de fena değil", "Özelleştirme gerekiyor" biçimindeki üç spot başlığının, grevi, "İnsan sağlığına büyük tehdit", sendika ve işçi taleplerini "yersiz, çünkü ücret hiç de fena değil ayrıca özelleştirme de bir gerekliliktir" biçiminde tanımladığı ve gerekçelendirdiği görülmektedir.

İnsan sağlığına büyük tehlike altbaşlığı altında, grev nedeniyle çöplerin toplanmayacağı, biriken çöplerin "başta bağırsak hastalıkları olmak üzere bulaşıcı hastalıklara neden olabileceği" belirtilerek, grevin(onların) insan (bizim) sağlığına yönelik bir tehlike olduğu vurgulanıyor. Aynı başlık altında devam eden ikinci spotta anonim bir biçimde,"doktorlar"a yapılan atıfla çöplerin sinek üremesine uygun ortam sağladığı ve sürekli ilaçlanmaları gerektiği belirtildikten sonra, grevin bu kez insan sağlığıyla pek de ilgili olmayan bir başka olumsuz etkisi üzerine vurgu yapılıyor. Bu da, yasa gereği greve katılamayacak olan İETT işçilerin greve katılamayacağı ancak, "otobüs sürücülerinin işi yavaşlatacağı ve

kent içi ulaşımın içinden çıkılmaz bir hale geleceği" biçimindeki önerme. Bu önermenin insan sağlığına atıfta bulunan spot başlığıyla bir ilgisi olmamasına rağmen, bu kapsamda değerlendirilmesi, haberin retoriği açısından önemli bir gösterge oluşturmaktadır. Grevin "olumsuz etkileri"ni vurgulamak için yan efektler, sağlıklı bağlandırılmaktadır. Belediye çalışanlarının bir bölümü de yasaların kendilerine tanımadığı hakları işi yavaşlatarak kullanmaya kalkan yasadışı tanımlamasına oturtulmaktadır.

"Ücret hiç de fena değil" başlığı altında yeralan spotlarda ise yeniden okumuş-okunamış çelişkisi sunulmakta, gazetenin daha önce incelediğimiz haberinde yeralan kamuda çalışan 25 yıllık mühendis örneği tekrarlanmaktadır. Ardından da, İstanbul Belediye Başkanı Nurettin Sözen'e dayanılarak verilen rakamlarla, işverenin teklif ettiği ücretin aslında ne kadar yüksek bir ücret olduğu vurgulanmaktadır. Bu spotta dikkat çeken bir diğer yön ise, Nurettin Sözen'in ağzından aktarılan, "Hükümetin sözleşmeler için öngördüğü zam oranı yüzde 52. Biz yüzde 70'e çıkınca Demirel ve İnönü (Çok fazla vermişsin) dediler" önermeleri.

Bu önermelerle, Hükümet, Demirel ve İnönü'nün de grevde taraf oldukları (işveren) vurgulanırken, diğer yandan, hükümetin yüzde 52 önerisine rağmen, Sözen'in ne kadar yüksek bir ücret önerdiği hükümet kaynaklarına da dayandırılarak yeniden doğrulanmaktadır. Bu spot çerçevesinde yeralan karikatürde de, Sabah Gazetesi'nin çok sık kullandığı bir çizgiyi görmek mümkün; yerdeki kağıt paraları, elinde tuttuğu küreğe doğru süpüren tulumlu bir temizlik işçisi. Karikatürle, metinde oluşturulan söylem ve mesaj güçlendirilmektedir. Karikatür, işçilere önerilen paranın, süpürgeyle küreğe doldurulacak kadar çok olduğunu ve bu parayı kazanmak için de pek zahmete girmediklerini, süpürgeyle küreklerine doldurduklarını ifade etmektedir.

Üçüncü spot ise belediye işçileri grevinin ücret artışı dışındaki temel gerekçelerinden birini oluşturan taşeronlaşma/özelleştirmeye karşı çıkışın haklı olmadığı temeline dayanıyor. Özelleştirme gerekiyor başlığı altında sıralanan spotlarda, İstanbul'da çöp işini özel şirketlere devreden bazı ilçe belediyeleri sıralandıktan sonra, bu ilçelerin "rahat" olduğu kaydediliyor. Böylece, özelleştirme, rahatlıkla özdeş kılınırken, özelleştirmeme, rahatsızlığa eşitlenmiş oluyor. Ardından gelen spotlarda bu yaklaşım daha açık biçimde sergileniyor. Söz konusu ilçelerin "İstanbul'u kasıp kavuracak çöp dağlarından hiç etkilenmeyeceği" belirtildikten sonra, "Çünkü taşeron firmalar çöp toplayacak" önermesiyle spot tamamlanıyor. Son spotta ise "Her iki senede bir aynı zorluğu yaşamaktansa İstanbul'un tamamında çöp toplama işini özel şirketlere devretmek en uygun çözüm olarak görünüyor" deniliyor.

Başlıklar ve spotların makro ve mikro yapılanmalar açısından birlikte değerlendirilmesinde ortaya çıkan sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Haberde atıf yapılan kaynak olayın sadece bir tarafı, Sözen ve Hükümet'dir. Yapısal kaynak ilişkilerinin haberin söylemi üzerindeki etkisi hatırlandığında, bu durum önem taşımaktadır.

Haberde grev, insan sağlığını tehdit eden, hayatı zorlaştıran rahat kaçırın bir eylem olarak tarif edilmektedir. Grev olumsuzlanmaktadır. "Grev pistir, çünkü çöp yığınlarının oluşmasına yol açacaktır. Çöp yığınları ise her türlü hastalık demektir."

Belediye/işveren, kaynaklarını zorlayarak verebileceği en yüksek parayı öneren taraftır. Uzlaşmacı ve grevin önlenmesine uğraşmaktadır. Hükümet de Belediye'nin yanındadır. Grev 'biz'e tehdit olduğuna ve belediye de bunu engellemeye çalıştığına göre, biz ve belediye aynı taraftayız mesajı taşınmaktadır. Grev "biz'e

karşı yapılmaktadır.

Haberde, işçiler, yeniden mühendis işçi karşılaştırılması yapılarak, eğitimsiz, kolay para kazanan(karikatürle veriliyor), hiçbir becerisi olmayan, aşırı talepkar ve uzlaşmaz taraf olarak tarif edilmektedir.

İşçilerin temel taleplerinden birisi olan taşeronlaştırma/özelleştirilmenin durdurulmasının ise "yanlış ve gereksiz bir talep" olduğu savunulmaktadır. Taşeronlaştırmanın hayata kolaylık getirdiği savunulurken, taşeron firmaların, düşük ücretli, sendikası ve sosyal haklardan yoksun işçiler çalıştırıldığı gözönünde bulundurulduğunda, bu durum onaylanmaktadır. Haberde sendikalı ve toplu sözleşmeli (her iki senede bir cümlesi hatırlandığında) işçilerin hayatı zorlaştırdığı vurgulanmaktadır. Böylece sendikası ve iş güvencesiz, düşük ücretli işçi çalıştırılması meşru hale getirilmektedir. S ö z k o n u s u dönemde Türkiye genelinde özelleştirme ile ilgili tartışmalar dikkate alındığında, bu tür bir mesajın, özelleştirileceği açıklanan diğer kurumlar açısından da önem taşıdığı ortaya çıkmaktadır. Özelleştirme "sorunsuzluk, temizlik" olarak sunulmakta ve haklılaştırılmaktadır. Bu genel politikanın onaylanması ve yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir.

Sabah'ın her iki haberinde dikkat çeken bir başka nokta, haberin temel okuma çerçevesinin oluşturulduğu birinci sayfada, olayın aktörlerinden diğerine, sendika-işçiye yer verilmezken., ana metinde bunlara atıfta bulunuluyor olunmasıdır. Bu durum, liberal çoğulcu anlayışın haberde denge sağlanması ilkesine uymamaktadır.

Sabah gazetesinin grev süresince ve hatta sonrasında yayımladığı haberlerin, genel olarak yukarıda sayılan tanımlamaları ve mesajları taşıdığı gözlemlenmektedir. Bununla ilgili örnek incelemeler çoğaltılabilir. Ancak, çalışmayı sınırlandırmak

zorunluluğundan dolayı, bunların hepsini teker teker değerlendirmek mümkün olmamaktadır. Ancak ekte verilen tablolar, daha fazla bilgi edinilmesine yardımcı olabilecektir.

Sabah Gazetesi'nin konuyla ilgili haberleri genel olarak değerlendirildiğinde, grev süresince gazete tarafından yapılan haberlerde, belediye işçileri, yukarıdaki tanımlamalara ek olarak, çöplerin toplanmasına engel olan ve hatta çöpleri dağıtan ve tehlikeyi arttıran haber aktörleri biçiminde tanımlanmaktadır. İşçiler, "taşeron şirketin işçilerine dahi baskı yaparak çalıştırmayan (1.8.1992 Sabah) taraf" olarak tanımlanmaktadır.

Gazete, çöplerle ilgili olarak, halkı "ezilen taraf" olarak tanımlamakta ve sözcük seçimi dikkate alındığında, "vatandaş" sözcüğünü tercih ettiği görülmektedir. Mikro yapılanmada sözcük seçiminin önemi gözönünde bulundurulduğunda, bu tür bir sözcük seçimi, söylemin örgütlenmesi ve mesajın oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır. 1 Ağustos'da birinci sayfada yayımlanan "Vatandaş'lar işbaşında" isimli haber buna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Vatandaş kelimesi, resmi bir ifadedir. Vatandaşlık ilişkisi, devletle insanlar arasında geçerli olan bir ilişkidir ve resmi bir çağrışıma vardır. Haberlerde bu kelimenin kullanılması, gazetenin kendisini resmi bir otorite veya resmi otoritenin parçası olarak tanımlaması sonucunu doğurmakta ve direkt olarak taraf haline getirmektedir.

Sabah'ın , konuyla ilgili haberlerde daha çok, belediye, hükümet ve vali gibi diğer resmi görevlilere başvurduğu, sendika temsilcilerinin açıklamalarına ise hem az sayıda hem de haber sonralarında ve arka sayfalarda yer verdiği görülmektedir.

Haberlerde, çöp yığınlarının ne kadar büyük bir tehlike olduğu sürekli vurgulanırken, işçiler ve halk , işçiler ve okumuş-

yazmışlar, işçiler ve işsizler karşıtlığına sürekli vurgu yapılmaktadır.

Sokaktaki adama dayandırılan gözlemlerde ve anlatımlarda tümüyle grev karşıtı sözler aktarılırken, işçilerin lehine tek bir söze rastlanmamaktadır.

Aynı biçimde, işçilerle yapılan tek bir görüşme dahi bulunmamaktadır. Grev süresince yayımlanan haberlerde, grevin sonuçları ve "yaydığı tehlike" konusuna vurgu yapılırken, grevin sendika tarafından gösterilen gerekçelerinin haksız olduğu işlenmektedir.

Hürriyet Gazetesi gibi Sabah Gazetesi de grevin ertelenmesinden iki gün önce, "hükümet ve valileri göreve davet etmektedir" (11 Ağustos 1992). Gazete, gerek grev öncesinde ve gerekse süresinde yayımladığı haberlerde olumsuzladığı greve müdahalenin gerekli olduğunu, bakan, vali ve yine vatandaş sözcüğünü kullanarak tanımladığı kent sakinlerine dayandırarak vermektedir. Büyük bir fotoğrafla çöp yığınlarının sergilendiği birinci sayfadaki manşet haberde, hükümet grevin durdurulması için "yasal yetkilerini" kullanmaya davet edilmektedir. Şematik açıdan diğer haberlerden farklılık göstermeyen bu haberin spotlarında, "milyonlarca insanın sağlığını tehdit eden çöplerin toplanması için Hükümet ve valiler harekete geçmeli, yasal yetkilerini kullanmalı" spotuyla, "müdahale" istenmektedir. Bu müdahale istemi de, "vatandaşların" talebi olarak sunulmaktadır, "vatandaşlar duruma valiliğin el koymasını çöplerin toplanmasını bekliyor" cümlesiyle yansıtılmaktadır.

Haberde çöplerin yarattığı tehlike, "vatandaşların" şikayetleri ve hükümetin "yasal" yetkisine vurgu yapılmasıyla, grev ertelenmesinin meşru ve gerekli olduğu mesajı işlenmektedir.

Bu, gazetenin grev ertelenmesinden bir gün önceki haberinde de

gözlemlenmektedir. 12 Ağustos tarihli 1'inci sayfadaki manşet haberinde Sabah, "Kurtuluyoruz !" anabaşlığı ve "Sabah'ın yayını ses getirdi. Valilikler hükümetten grevin ertelenmesini isterken Demirel 'grev ertelenebilir' dedi" altbaşlığıyla grevin erteleneceğini duyuruyor.

Burada dikkate çeken bir başka nokta, Hürriyet Gazetesi'nin de 13 Ağustos'da grevin ertelendiği haberini duyururken, aynı tanımlamayı kullanmış olması. Hürriyet'in örnek haber incelemesinde de yer aldığı gibi grevin ertelendiği haberi, "Pislikten kurtuluyoruz" başlığı ile verilmişti. Bu başlıklarda bir tür şablonlaşmaya gidildiği biçimdeki önermeleri haklı çıkaran iyi bir örnek niteliğindedir.

Gazete'nin grevin erteleneceğini duyuran haberin alt başlığında yer alan, "Sabah'ın yayını ses getirdi, grev erteleniyor" ifadesi, gazetenin taraflılığını ortaya koyan nesnel bir kanıttır, haberin kendisi ve öncesinde yayınlanan ilgili haberlerin grevin ertelenmesinden taraf olduğunu net bir biçimde açıklamaktadır.

Haberde yeralan Demirel'in grevin ertelenebileceği biçimindeki açıklanmasına dayandırılan spot, ana başlıkla birlikte okunduğunda, grevin kesin erteleneceği biçiminde bir önerme halini almaktadır. Anabaşlık niteliğindeki kurtuluyoruz sözcüğü aynı zamanda, Sabah'ın önceki haberlerinde de dikkat çektiğimiz, biz-onlar karşılaştırmasının yapıldığı bir sözcük niteliği taşımaktadır. (Biz) kurtuluyoruz, (onların) grevinden örtük ifadesini içeren bu sözcük, ertelemeyi kurtaran eylem, hükümeti de kurtarıcı olarak tarif etmektedir.

Haberde, ortada yığılı çöpleri küreklerle kamyonu yükleyen iki kişinin bulunduğu fotoğraf ve fotoğraf alt yazısı da yine çöpün yarattığı rahatsızlığa ve "vatandaşın" üzerindeki olumsuz etkisine

vurgu yapmaktadır. "Vatandaş çöpünü kendi topluyor" başlığı ile verilen fotoğraf altı yazısı, haberin bir başka spotu özelliğini taşıyor. Fotoğraf altında, şöyle deniliyor:

"Yolları kapayan, sinek yuvası haline gelen çöpler vatandaşları çileden çıkardı. Beyoğlu'ndaki çöp dağları vilayetten alınan izin sonucu buradaki esnaf tarafından kaldırıldı. Çöplerin kaldırılmasına işçilerin karşı koyması üzerine olaya polis müdahale etti."

Spot niteliğindeki bu alt yazının içerdiği cümleleri incelersek, "vatandaş" mazlum olmuş ve yığılan çöp dağlarını kendisi kaldırmaya uğraşmaktadır. Fotoğrafla bütünleştirildiğinde, çöp kaldırmaya uğraşanlar, (birinin yüzü çöplerden çıkan kokudan ve mikroplardan korunmak için olduğunu düşündüren bezden maskeyle kaplıdır), öylesine rahatsız olmuşla ki, böylesine pis bir işi kendileri yapacak noktaya gelmişlerdir. Ama buna rağmen, işçiler(onlar), çöplerin kaldırılmasına karşı çıkmışlardır. Olaya polis (bizim) müdahale etmiş ve çöpler kaldırılabilmiştir. Fotoğraf altındaki yazıda yine işçi-"vatandaş" karşıtlığı işlenirken, grevin sonuçları üzerinde durulduğu görülmektedir.

Altbaşlığın hemen altından itibaren verilen spotlar kaynakları açısından incelendiğinde, tümüyle resmi kaynaklara dayandırıldıkları görülmektedir. İstanbul Valiliği, Başbakan, Yüksek Hakem Kurulu spotlarda aktarılan bilginin kaynakları olarak belirlenmektedir. İlk üç spotta, Vali Kozakçıoğlu'na atıfta bulunularak veya direkt alıntı yapılarak, çöplerin sağlığı olumsuz etkiler boyuta ulaştığı ve bulaşıcı hastalık tehlikesi olduğu aktarılmaktadır. Çöp ve grev özdeşliğinin işlendiği spotlarda, sağlığa yönelik tehdidin ulaştığı boyuta vurgu yapılarak grevin ertelenmesinin gerekçesi kuvvetlendirilmektedir.

"YHK kararı" ara başlığıyla verilen diğer iki spotta ise,

greve gitme hakkı bulunmayan, Belediye'ye bağlı Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi'nde çalışan, işçilerin Yüksek Hakem Kurulu tarafından görüşülen ücret artışlarının karar bağlandığı duyuruluyor ve rakamlar veriliyor.

Bu arada, Haberin spotlarının hemen yanında, haberle aynı çerçevede, sanki haberin bir parçasıymış gibi sunulan, Güneri Civaoglu'nun köşe yazısı yeralıyor.

Civaoglu "Romantik koku" başlıklı bu yazısında, grevin taraflarının işçiler ve işverenler olduğunu belirttikten sonra, "belediye temizlik işçileri grevinde ise tarafların sadece 7 bin 500 temizlik işçisi ve işveren Belediye değil, 8 milyon İstanbullu ve 3 milyon Ankaralı olduğunu" savunduktan sonra, milyonlarca insanın sağlığının az sayıda işçinin ipoteği altına alındığını öne sürüyor. Böylece grevin ertelenmesinin gerekçesini kendisine göre aktarıyor.

Konumlanması itibariyle haberin bir parçası gibi sunulan bu yazı, tanımı itibariyle, köşe yazılarının tarafsız olması beklenmeyeceğinden, haberin kendisini de etkilemekte, makro ve mikro yapılanmalarda örgütlenen söylemin oluşturduğu mesajın güçlendirilmesine katkı sağlar bir nitelik taşımaktadır.

Haberin, ana metni incelendiğinde, girişde, Demirel'in grevin ertelenebileceğine ilişkin sözlerinin ayrıntılandırıldığı görölmektedir. Ardından, Vali Kozakçioğlu'nun spotlarda aktarılan sözleri daha uzun bir biçimde verilirken, bu sözlerin sonunda Belediye-İş Sendikası Başkanı Fuat Alan'ın sözleri sadece bir cümle ile aktarılmaktadır. " Belediye -İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan ise Vali Kozakçioğlu'nun grev kırıcılığı yaptığını iddia etti" biçimindeki cümlede, aktaran olarak "iddia etti" sözcüğünün seçilmesi, Hürriyet gazetesi örnek haber incelemesi sırasında yapılan analiz de hatırlandığında, haberin taraflılığı savını pekiştirir niteliktedir. Haberde, Kozakçioğlu'nun sözlerini

aktarıırken, şöyle konuştu, belirtti, dedi gibi aktaranlar kullanılırken, Sendika Başkanı için iddia etti aktaranının tercih edilmesi, direkt olarak haber aktörlerinden birinin iddiasını desteklerken, diğerini daha az güvenilir ve sözleri şüpheli olarak aktarılmasına yol açmaktadır. Haberin söyleminin oluşturulmasında sözcük seçiminin önemi de bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu da haber söyleminin taraflılığının bir başka örneğini oluşturmaktadır.

Ana haber metninde, spotlarda belirtilmeyen örneğin, Çalışma Bakanı Moğultay'ın grevde arabuluculuk görevi üstlendiği gibi bilgiler de verilmektedir.

İncelediğimiz örnek üzerinde, haberin makro ve mikro yapılanmalarında oluşturulan söyleminin taşıdığı mesajlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde; Resmi, Başbakan, Çalışma Bakanı, Vali, İl Turizm komisyonu Üyesi gibi kaynaklara ağırlıklı yer verildiği, görülmektedir. Bir tür resmi dille tanımlanan (vatandaşlar) halk da bu tanım kapsamında değerlendirilmelidir. Buna karşılık, Sendika'nın konuyla ilgili değerlendirilmesi sadece bir cümle ile o da değeri hakkında şüphe yaratılarak aktarılmaktadır.

Kaynaklar açısından haber bir denge gözetmemektedir. Böylece liberal çoğulcu anlayışın haber yaklaşımına ters düşülmektedir.

Grev eşittir çöp, pislik, hastalık, rahatsızlık tanımlaması yapılmakta, olayın sadece sonuçları açısından değerlendirilmeye gidilmekte, arka planı verilmemektedir. Grev ayrıca işverenden olan taleplerin elde edilmesi için gerçekleştirilen bir eylem olmaktan çok, halka karşı bir eylem olarak sunulmaktadır.

İşçiler, pisliğin nedeni olarak tanımlanmaktadır, çünkü çöpleri onlar toplamamıştır. Ayrıca çöpleri kendi kendisine toplayan "vatandaşlara" karşı koyacak kadar ileri gitmişlerdir.

Haber sendika karşıtı, resmi otorite taraftarı, grevin yasal bir hak olduğunu ihmal eden bir söylemle taraflı, denge

gözetmeyen bir metin görünümü sergilemektedir.

Yukarıda verilen örneklerde de ortaya konulduğu gibi, Sabah gazetesi olayla ilgili olarak gerek grev öncesinde , gerek grev süresinde yaptığı yayınlarda, özelleştirmeyi meşrulaştıran, Tuchman'ın da belirttiği yapısal kaynaklara ağırlık veren ve bunu haber metinlerinde yansıtan, örgütlü işçilik/sendikalılık aleyhinde, grev karşıtı bir çizgi izlemiştir.

Sabah'ın konuyla ilgili yayınlarında sürekli işlenen mesajları şöyle sıralamak mümkündür;

Grev kötüdür. Sendikalılık kötüdür çünkü greve yolaçmaktadır. Özelleştirme iyidir, yaşamı kolaylaştırır. Temizlik işçileri yüksek ücret istemektedirler ama bunu haketmemektedirler. Çünkü okumuşlar ve memurlar daha düşük ücrete çalışmaktadırlar. İşçilerin yüksek ücret talebi bu konu da dikkate alındığında aşırıdır adaletsizdir ve haksızdır. Taşeronluk iyidir. Taşeron şirketlerde sendika yoktur, temizlik işçileri hakettikleri düşük ücretle çalışırlar grev de yapmazlar. Belediyeler aslında yüksek ücret önermektedir. Grevde işverenin herhangi bir suçu ve sorumluluğu yoktur. Halk ise tümüyle masumdur ve grev ona (bize) karşıdır.

Bu sonuç, araştırmada yararlanılan Glasgow Üniversitesi Medya Grubu'nun sendikalarla ilgili araştırmalarının bulgularıyla da çakışmaktadır. Hatırlanacağı gibi, "kötü haber" çalışmalarında, medyanın grevleri; halkın başına problem açan, hayatı zorlaştıran olaylar olarak tanımlandığını ortaya koymuştu. Bu çerçevede ücret artışı taleplerinin de makul olmayan, aşırı davranışlar olarak sunulduğunu saptamıştı.

Sabah Gazetesi'nin incelenmesinde ortaya çıkan bir başka özellik de, gazetenin vulgar bir dil kullandığı ve böylelikle sanki halka daha yakın durduğu izlenimi verdiğidir. Haberler ikna etmeyi ve hatta okuyanı taraf olmaya, katmaya yöneliktir. Bu da Dijk'ın

haberlin ikna edici bir metin olduğu biçimindeki önermesinin bir başka düzeyde doğrulanması olarak kabul edilebilir. Gazete'nin grev haberleri gözönünde bulundurulduğunda, örtük bir biçimde mesaj verme yöntemini değil, aslında rafine bir incelemeyi dahi gerektirmeyen, basit bir dille mesaj verme yöntemini seçtiğı de araştırmanın bir başka bulgusudur.

3.3.3 Milliyet Gazetesi haber örnekleri

incelenmesi ve bulguları

Milliyet Gazetesi genel olarak değerlendirildiğinde, greve ilişkin haberler konusunda daha önce incelenen iki gazeteye oranla daha dengeli ve yansız bir yayın politikası izlediğı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Milliyet'in Hürriyet ve Sabah gazeteleriyle karşılaştırıldığında geçerli olmakla beraber, Milliyet'in çoğulcu haber yaklaşımının ilkelerinden ayrılmadığı sıkı sıkıya bunları izlediğı anlamına gelmemektedir. Gazetenin konuyla ilgili haberlerinde ortaya çıkan bu durum, aşağıda ele alınacak haber örnekleri incelemelerinde de ortaya çıkmaktadır.

Milliyet Gazetesi'nin diğer iki gazeteden farklı olarak, greve dair haberleri, gerek grev öncesi ve gerekse grev sırasındakiler, olmak üzere üçüncü sayfadan kullanmayı tercih etmesi dikkat çekmektedir. Milliyet'in greve ilişkin haberlere birinci sayfasında sadece, grev ertelenmesinden bir gün önce (12 Ağustos), grevin ertelendiğini duyurduğu gün (13 Ağustos) ve erteleme kararının bir gün sonrasında (14 Ağustos) yer verdiği gözlemlenmektedir. Haberlerin kullanımında 3'üncü sayfanın daha çok tercih edilir olması ve bir anlamda gazetenin vitrini niteliğindeki birinci sayfanın, Hürriyet ve Sabah gazetelerinin aksine bu tür haberler için kullanılmaması, Milliyet'in konuya ilişkin haberlerde izlediğı

hafif farklı politikanın biçimsel göstergelerinden birisi olarak kabul edilebilir.

Milliyet Gazetesi, Belediye-İş Sendikası tarafından grev tebligatının yapıldığının açıklandığı 18 Temmuz'da, grevin başlayacağını duyuruyor. Ekonomi sayfasında, "günün haberi" çerçevesinde ve "Belediyelerde grev başlıyor" ana başlığıyla verilen haberde, 55 bin belediye işçisinin 6 ilde 30 temmuz'da greve çıkacağını bildiren alt başlık yeralıyor. Çerçevenilmiş ve böylece diğer haberlerden ayrılmış, çizgilerle süslenmiş spotların yer aldığı haber ayrıca, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen ile Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın'ın birer küçük portreleriyle süslü ve ana haberden, etraflarına konulan çerçeve ile ayrılmış, greve dair açıklamalarını içeren iki ayrı haberle ayrıntılandırılmış. Bu haberler bir bütünlük içinde incelendiğinde, ana haberin ara başlıklarla sunulmuş parçaları olarak değerlendirilebilirler.

Makro yapılanma açısından bakıldığında, haber, başlık, alt başlık, spot, fotoğraf ve çizgi gibi klasik öğeleri içermekte ve tüm bunlarla birlikte bir okuma rehberi de sunulmaktadır.

Olayın taraflarından belediye başkanlarının açıklamalarının, dikkat çeker bir biçimde sunulması, buna karşılık haberin ana metninde yeralan Belediye -İş Sendikası Genel Başkanı'nın grevin nedenlerine ilişkin açıklamasının, ne spotlar, ne başlıklarda belirtiliyor olması, haberin sunumunda bir denge gözetilmediği sonucunu doğurmaktadır. Olayın temel aktörlerinden birisine daha az ve geri planda yer veriliyor olması haberin dengeliliği, adilliği ve tarafsızlığını olumsuz etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Haber, daha çok çöp dolu bir tencereyi andıran, etrafında sineklerin uçuştığı ve en altta üzerinde çukur bulunan bir yol ve

dolaşan insanların bulunduğu bir çizgiyle, karikatürle binrlikte sunuluyor. Etafına çerçeve çizilen bu karikatürün çizgilerden arta kalan boşluklarında da yine ayrı yarı çerçevelenmiş halde, spotlar yer alıyor. Bu spotlarda, grev sırasında hangi hizmetlerin yerine getirilmeyeceği, ne kadar işçinin greve gideceği ve ne kadar insanın bunlardan etkileneceğine dair bilgiler ve rakamlar yer alıyor. Böylece, haberin ana metninde yer alan bu bilgiler spotlarda özetlenirken, haberin aktörlerinden Sendika Başkanı Fuat Alan'ın sözlerine ilişkin herhangi bir spot cümlesine rastlanmıyor. Bu da, Sendika Başkanı'nın sözlerinin spotlar, başlık ve karikatürlerle çizilen referans okuma çerçevesinin itilmesi sonucuna yolaçmaktadır.

Spotlar incelendiğinde grevde hangi hizmetlerin yerine getirilmeyeceğinin belirtilmesinden sonra iller düzeyinde greve gidecek işçiler ile bundan etkilenecek insanlar sıralaması yapıldığı gözlemlenmektedir. Bu yöntemle, greve gidecek işçi sayısı ve etkilenecek insan sayısı karşılaştırılması yapılmaktadır. Örneğin İstanbul'da 25 bin işçinin greve gideceği ve bundan 7.5 milyon insanın etkileneceği, Ankara'da 14 bin işçinin greve gideceği, 3 milyon insanın etkileneceği gibi rakamlar, İzmir, Adana, Trabzon ve Eskişehir için de aynı karşılaştırma yapılarak sunuluyor.

Söylemin oluştuğu mikro yapılanmalarda haberin retoriğinin kullanılan rakamlar ve tanık anlatımları haberin kurgusu ve benzeri araçlarla oluşturulduğu gözönünde bulundurulduğunda, bu tür bir karşılaştırmanın, "az sayıda insanın eyleminden, çok sayıda insanın zarar göreceği" gibi bir mesajı içerdiği sonucuna varılabilmektedir. Böylece, "bir avuç işçi greve gidecek diye, milyonlarca kişi zor durumda kalacak" ima'sı haberin spotlarında yer almaktadır. Bu dolaylı olarak grevin de olumsuzlanmasını getirmektedir.

Haberin ana metni ele alındığında, bir yandan spotlarda özetlenen bilgilerin tekrarlandığı, metnin sonuna da, daha önce

belirtildiği gibi, Belediye -İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan'ın grevle ilgili açıklamalarının yer aldığı görülüyor.

Haberde başvurulmuş kaynaklar açısından değerlendirildiğinde, olayın taraflarının ikisine de yer verildiği belirlenirken, bunlardan birinin daha az gözer çarpar bir biçimde sunulması, kaynaklara verilen ağırlık açısından bir dengesizlik yaratmaktadır. Belediye Başkanları'nın açıklamaları çerçevelenmiş ve fotoğraflarıyla süslü olarak, dikkat çekici bir biçimde yan haberler olarak sunulmakta, buna karşılık, işçi temsilcisinin sözleri haber sonuna atılmaktadır. Bu da haberin söylemini ve dolayısıyla mesajının yansızlığını etkilemektedir.

Gerek Belediye Başkanlığı'nın grev kararıyla ilgili sözleri ve gerekse Sendika Başkanı'nın sözlerini ve açıklamalarını iletmekte kullanılan, aktaranlar arasında bir farklılık olmadığı gözlemlenmektedir.

Ana haber metni incelendiğinde, grev tebligatının yapılmaya kadar geçen zamanda olanlarla grevle ilgili gelişmelerin öncesine yer verilmesi, sadece sonuçla yetinilmemesiyle, olay geçmişinden koparılmamakta, izole edilmemektedir. Bu da makro yapılanmalar açısından bir olumluluk olarak saptanmaktadır.

Haberde tarafların tanımı dikkate alındığında, sözleri, "Saygıyla karşılıyorum" başlığıyla verilen Sözen, "Haklarını kullanıyorlar" başlığıyla verilen Karayalçın; İşçi haklarına saygılı ve bu durumdan (grevden) halkın en az etkilenmesine yönelik önlemler alacaklarını açıklayan, "demokrat" kişiler olarak tanımlandıkları belirlenmektedir. Belediye Başkanlarıyla ilgili herhangi bir olumsuzlama sözkonusu değildir.

Haberin ana metninin içine gömülen Sendika Başkanı'nın sözleri ve kullanılan aktaranlar dikkate alındığında, sendika için de olumsuz bir tanımlamaya rastlanmamaktadır. Haberde, talep ettikleri

ücreti ve "grevin halka karşı olmadığı" nı anlatan Fuat Alan'ın şahsında, grevin ikinci tarafı için de olumsuz bir potre çizilmediğini söylemek mümkün olmaktadır. Ancak, spotlarda az sayıda işçinin grevinden, çok sayıda insanın etkileneceğine vurgu yapılıyor olması, işçiler açısından olumsuz bir tanımlamaya yol açar niteliktedir.

Haberde grev hayatı olumsuz etkileyecek bir olay olarak tarif edilmekle beraber, haberin genel retoriği ve sözcük seçimi dikkate alındığında, bu etki üzerine çok fazla vurgu yapılmadığı gözlemlenmektedir.

Milliyet'in bu haberi dikkate alındığında, liberal çoğulcu yaklaşımın haber tanımındaki yansızlık ilkesinden hafif bir sapma gösterdiği söylenebilir. Ancak haber, olayın taraflarından birine karşılık direkt tavır almamakta, sezdirme (ima) yöntemiyle olumsuzlamaya gitmektedir.

Milliyet Gazetesi, grevin başladığını, 30 Temmuz'da yine üçüncü sayfasından, "Çöp dolu günler" başlığı ile duyururken, bu haberde, tarafların, işçi ve işverenin karşılıklı iddialarına yer veriyor. Haber, örnek incelemesinde sunulan 18 Temmuz'daki haberin geliştirilmiş bir tekrarı niteliğindi taşıyor.

31 Temmuz'da yayımlanan "Belediyeler stop" ana başlıklı haberle, ilk çöp birikintisi görüntüsü, Milliyet'in sayfalarında yer almış oluyor. İri puntolu başlık, fotoğraflar ve fotoğraf altı yazıları ile giriş paragrafı bu sayfada yer alıyor. Haber metninin kalan kısmı ise 14'üncü sayfada devam ediyor. Okuyucuya, referans çerçeve, bu sayfada çiziliyor.

Haberde kullanılan iki fotoğraftan birinde , yığılmış çöpler ve çöp sınırlarının bittiği yerde duran insanlar görüntüsü yer alıyor. Milliyet Gazetesi'nin bir tür spot işlevi yüklediği fotoğraf

alt yazısında ise İstanbul, Ankara, Adana ve Trabzon belediyelerinde grevin başladığı Eskişehir’de son anda anlaşma sağlandığı belirtiliyor. Ayrıca Belediye-İş Sendikası Başkanı Fuat Alan’ın koşulları kabul edilinceye kadar greve devam edeceklerini belirten sözleri aktarılıyor. Aynı fotoğraf altında İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen’in işçileri ziyaret ederek anlaşmaya çalıştıklarını belirttiği aktarılıyor.

İkinci fotoğrafta grev gözcüsü gömleği giymiş Belediye-İş Sendikası Başkanı Alan, grev gözcüsü işçiler ve işçilerin arasında takım elbisesiyle ellerini işçilerin omuzlarına atmış biçimde duran İstanbul Belediye Başkanı Sözen, yeralıyor.

Fotoğraf altında, grevin başlamasıyla, bir gün önce çöplerin toplanamadığı, çöpler yığılmaya başlarken, Sözen’in grev gözcüsü işçileri ziyaret ederek onlarla tokalaştığı ve bir de hatıra fotoğrafı çektirdiği kaydediliyor.

Başlık ve bir tür spot biçiminde kullanıldığı vurgulanan fotoğraf alt yazıları ve fotoğrafların kendisinin değerlendirilmesi, Dijk, Murdock ve Golding’in üzerinde vurgu yaptığı, haberin geneli açısından bir okuma çerçevesi çizildiği varsayımına tam bur uygunluk gösterir niteliktedir. Haberde her ne kadar spotlar kullanılmadığı gözlenirse de, bu , fotoğraf altyazılarıyla giderilmekte, altyazılar, bir tür spot işlevini yerine getirmektedirler. Milliyet’in bu yaklaşımı, diğer bir çok haberde de kendisini göstermektedir. Haber metninde üzerine vurgu yapılan konular, eğer spot kullanılmamış ise, fotoğraf altyazılarıyla okuyucuya sunulmaktadır.

Haberin ana metninde, “Ankara’da durum”, “Kayıtsız kalamayız” biçimindeki iki ara başlıkla, haberin içerdiği temalar biribirinden ayrılıyor. Haberde grevin başladığı ana teması işleniyor.

Haberin okuma çerçevesinin çizilmesinde önemli yerleri olan fotoğraflar incelendiğinde, ilk fotoğrafta, çöp yığınları ve

yığınların ilerisinde, arka planda duran insanlar görülmektedir. Fazla bir özellik taşımayan bu fotoğrafta, çöpler ve insanların bunlardan olan rahatsızlığı gibi bir vurguya rastlanmamaktadır. Fotoğraf, neredeyse, olağan, günlük bir çöp yığını ve her günkü çöp yığınlarına ne kadar kayıtlıysa, şimdikine de o kadar kayıtlı olan insanların yer aldığı bir görüntü taşımaktadır.

İkinci fotoğrafta, grev gözcüsü işçilerin arasında duran Nurettin Sözen, işçilerin omuzlarına attığı elleriyle, babacan bir görüntü vermektedir. Fotoğraftaki Sözen, sanki grevde karşı taraf değil de, başka bir yerde grev yapan işçilerin eylemlerine destek vermeye giden, işçi yanlısı bir yetkili görünümü sergiliyor. Böyle bir görüntü aynı zamanda, işveren niteliğindeki Sözen'in, "işçilerini düşünen ve eğer ücret taleplerini karşılamadıysa, bunu gerçekten zorunluluklardan dolayı yapamamış olan, işçilerini anlayan ve onlara destek veren" bir portresini çizmektedir. Bu haber aktörlerinden birisi için çizilmiş olan çok olumlu bir portredir.

Spot niteliğindeki fotoğraf altları, imajinatif nitelik taşıyan "Belediyeler stop" başlığına karşılık, informatif bir nitelik taşımaktadır. Bu sözcük seçimi ve retorik açısından da geçerli bir durumdur. Bilgi aktarımında kullanılan aktaranlarla ifade edilen dışında herhangi bir ima yoluna gidilmemiştir. Fotoğraflar, fotoğraf altyazıları ve başlıkla çizilen okuma çerçevesinin, bilgi aktaran, herhangi bir yana ağırlık vermeyen ve işçi, işveren, grev açısından herhangi bir olumsuz tanımlama içermeyen bir çerçeve olduğunu söylemek mümkündür.

Söylemin oluşturulması açısından önem taşıyan haberin giriş paragrafı da yine informatif bir özellik taşımakta, grevin başladığını, nedenini de belirterek vermektedir. Ayrıca "İzmir Büyükşehir Belediyesi'nde yapılan oylamada greve hayır çıktığı için grev yapılmadığı" bilgiside haberde herhangi bir yoruma gidilmeden

aktarılmaktadır. Gerek grevin nedenlerine de vurgu yapılması ve gerekse, grev oylamasında hayır çıkmış olması üzerinde, örneğin Hürriyet gazetesi haber örneği hatırlandığında, vurgu yapılmıyor olmasının da gösterdiği gibi, giriş paragrafında, grev sadece "olay" olarak aktarılırken, yansız bir tarz izlendiği gözlemlenmektedir.

Haber metninde, giriş paragrafından hemen sonra, grevin başlamasıyla birlikte, işçiler tarafından yapılan gösteriye yer verilmesi ve bu gösterilerde atılan sloganların haber metninde kapsanması, haberin bütünü de dikkate alındığında, kaynaklar açısından bir denge ortaya çıkmasına katkı sağlar bir unsur olarak belirlenmektedir.

"İşçi kıyımına son", "İşçi memur elele genel greve" gibi işçiler tarafından atılan sloganların haber metninde yer alması da ana metin açısından önem taşımaktadır. Bu sloganların aktarılması seslendirilen işçi taleplerinin haberde verilmesi anlamına gelmektedir. İşçiler direkt olarak haberin kaynaklarından birisi haline gelmiştir. Ancak göze çarpan bir durum, fotoğraf altı yazısında sözlerine yer verilen Sendika Başkanı Fuat Alan'a, metnin hiç bir yerinde değinilmiyor olması.

Haber'de, "Ankara'da durum" ara başlığından sonra Ankara Büyükşehir Belediyesi işçilerinin eylemleri aktarıldıktan sonra, Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın'ın sözlerine yer veriliyor. Karayalçın'ın, "tekliflerinin üzerinde ücret artışı yapamayacakları" biçimindeki sözleri, kullanılan aktarılanlar açısından değerlendirildiğinde, yansız bir aktarım yapıldığı görülmektedir. Karayalçın'ın sözleri bildirdi, dedi gibi aktaranlarla veriliyor. Karayalçın'ın ayrıca grev sırasında birikecek çöplerle ilgili alınacak önlemler konusundaki açıklamaları da aktarılıyor.

Bir sonraki "Kayıtsız kalamayız" ara başlığı ile Gazete,

dönemin Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna'nın insan sağlığını etkilemesi durumunda greve kayıtsız kalınmayacağı biçimindeki sözleri aktarılmaktadır. Aktuna'nın İstanbul'a gidişinde gazetecilerin sorularına karşılık verdiği cevaptan oluşan bu bölüm, Hürriyet Gazetesi'nde de grevin başladığı haberinin hemen yanında verilmişti. Aktuna, Hürriyet gazetesindeki haberde olduğu gibi bu haberde de, "grevin yasal hak olduğunu, ancak insan sağlığının etkilenmesi halinde kayıtsız kalınamayacağı" sözlerini tekrarlıyor. Aktuna'nın sözlerinde, yasal hakların da bazı koşullar altında askıya alınabileceği meşrulaştırılırken, bu sözlerin, Dedi, söyledi gibi aktaranlarla verilmesi, haberi yazan açısından bu düşünce ile ilgili yansız bur tutum takınıldığı, sadece sözlerin aktarıldığı izlenimini vermektedir.

Haber, dayanılan kaynaklar açısından incelendiğinde, tarafların; işçiler, Sendika Başkanı, belediye başkanları, Hükümet temsilcisi (Aktuna), görüşlerinin haberde yer aldığı görülmektedir. Bu da haberin kaynaklar açısından bir denge gözettiği sonucunu doğurmaktadır.

Haber aktörlerinin tanımı açısından değerlendirildiğinde;

Haberde grev, sözleşme görüşmelerinde çıkmaza girilmesi üzerine başvurulmuş bir eylem biçimi, yani grevin kendi tanımına uygun biçimde tanımlanmaktadır. Grevle ilgili olumlama veya olumsuzlama anlamına gelecek herhangi bir ifadeye rastlanmamaktadır. Ancak grevin sonucunda çöplerin biriktiği ve bunların sorunlara yolaçacağı da aktarılmaktadır.

İşçiler, attıkları sloganlarla da birleştirildiğinde, ücret ve diğer haklarını elde etmek için greve başvuran haber aktörleri durumundadır. Kötü bir tiptemeyle veya iyi bir tiptemeyle verilmemişlerdir. Ancak. Sendika, Fuat Alan'ın fotoğraf altında yer alan ve metinde değinilmeyen sözleriyle, uzlaşmaya kapalı,

dediğim dedik davranan bir tavır içindedir. Çünkü fotoğraf alt yazısında Fuat Alan, "koşulları kabul edilinceye kadar greve devam edeceklerini" söylemekte ve bir açık kapı bırakmamaktadır.

İşveren, Karayalçın ve Sözen'in şahsında, belirgin bir biçimde olumlu veya olumsuz tanımlanmamakla birlikte, Sözen'in yer aldığı fotoğraf hatırlandığında "babacan", aslında işçiden yana, ancak imkansızlıktan dolayı, getirilen teklifi kabul etmeyen" bir tanımlama çerçevesine oturtulmaktadır. Bu da Sözen'in işçilerini ziyaret eden babacan tiplmesiyle karşılaştırıldığında, birincisi aleyhine bur durum ortaya çıkarmaktadır.

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu haberin belirli bir yansızlık, nesnellik, dengelilik, adillik temelinde verilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Ancak bunun tam anlamıyla yerine getirildiği söylenemez.

Milliyet Gazetesi'nin grev süresince yaptığı haber yayınında genel hatlarıyla yukarıda tarif edilen türden bir politika izlediğini söylemek mümkündür. Haberler incelendiğinde, kullanılan kaynaklar açısından bir denge gözlemlendiği, gerek haberlerin retorik ve gerek sözcük seçimi ve gerekse vurgu yapılan temalar açısından belirli bir nesnellik ve yansızlık gözetlendiği ortaya çıkmaktadır. Ama bu tam bir yansızlık değildir.

Gazete'nin haberlerinde gözlenen bir başka taraf ise, grev sırasında ortaya çıkan olumsuz sonuçlardan aynı zamanda, grevlerin yaşandığı kentlerin sakinlerini de sorumlu tutar bir yaklaşım içinde olması.

Halkın uyarılara rağmen çöpleri torbalara koymadan sokaklara attığı ve ortaya çıkan sonuçta payı olduğu, Milliyet'in haberlerinde sık rastlanan bir temayı oluşturuyor. 5 Ağustos'da "Halk sınıfta

kaldı" başlığıyla verilen haber bu konuda önemli bir örnek oluşturmaktadır. Haberin kendisi okunduğunda, sanki gazetenin kendi fikriymiş izlenimi veren başlığın aslında, Sendika Başkanı Alan'ın sözleri olduğu ve başlıkta bunun aktarıldığı anlaşılmaktadır. Ancak, sözlerin Fuat Alan'ın sözleri olmasına karşılık, başlıkta kullanılış biçimi, gazetenin de konuyla ilgili aynı görüşü paylaştığını ima etmektedir. Aynı haberde, belediye işçilerinin çöpleri ilaçladığı, sendika temsilcilerinin "birikmiş çöpler için İstanbul halkından özür dileriz" dediği gibi bilgiler de yer almaktadır. Bu sözlerin ve davranışların aktarılması, işçi-"vatandaş" karşıtlığı gibi yayınlara karşılık, izlenen politikanın farklılığını göstermektedir.

Çöp yığınları önünde duran Belediye-İş Sendikası Başkanı Fuat Alan'ın fotoğrafının da yer aldığı haberin spotları incelendiğinde şu görülmektedir:

Haberin ilk spotunda, Fuat Alan'ın , "vatandaş çöpleri rastgele atarak kötü sınav verdi. Temizlik işçileri çalışmıyor diyenler, çalışmayınca ne olduğunu gördüler" sözleri aktarılıyor. Hemen yayında yer alan spotta da , "Bulaşıcı hastalıklardan korkan, Samatya Hastanesi Başhekimisi Dr. Yazıcı da, 'çöplerin mikrop saçır hale gelmesinden vatandaş da sorumlu. Batı'da da grev oluyor ama bu tablo oluşmuyor" diyor.

Başlık ve spotlar birlikte değerlendirildiğinde, daha önce incelenen iki gazetenin aksine, Milliyet'in, grevin sonuçlarından sadece işçileri sorumlu tutmadığı, halkın da bu durumda payı olduğu fikrini işliyor olduğu ortaya çıkıyor. Gazete bir yandan sağlık uzmanına dayanarak hastalık tehlikesini vurgularken, diğer yandan, bu durumda, hastalanma riski bulunan insanların kendilerinin payı olduğunu da vurguluyor. Haberin bütünü okunduğunda, metnin kurgusunun sözcük seçimimi ve ana temasının da bu çerçevede oluşturulduğu gözlemlenmektedir.

Haber'de Sendika Başkanı'nın işçi ücretlerinin mühendis, savcı gibi kişilerin ücretleriyle karşılaştırılmasının yanlışlığı ve bu kesimlerin de örgütlenmesi ve haklarını talep etmesi yönündeki sözleri aktarılıyor.

Genel olarak grevin olumsuz sonuçlarına değinilmekle birlikte, bu durumun tek sorumlusu olarak işçilerin gösterilmemesi gerektiği mesajı yukarıda aktarılan bilgilerden de anlaşılacağı gibi, haberde üstü örtük bir biçimde verilmektedir.

Örgütlenilmesi durumunda daha yüksek ücret alınabileceği iması da, sendikalizmi ve örgütlülüğü olumlayan, en azından bulunduğu yere oturtan bir yaklaşım olarak belirlenmektedir. Diğer iki gazetenin konuyla ilgili yayınları dikkate alındığında, bu açıdan Milliyet'in her iki gazeteden de farklı bir yaklaşım içinde olduğu gözlemlenmektedir.

Aynı haberin giriş bölümünün yer aldığı üçüncü sayfada ve hemen altından kullanılan fotoğraflı bir başka haberde de, işveren ve Sendika arasında görüşmelerin sürdüğü ve anlaşma arayışının devam ettiği mesajı verilmektedir. El sıkışan Sendika ve Belediye başkanlarının fotoğrafının yer aldığı haber, "Sözen ve Alan grevi bitirmeye kararlı" başlığını taşıyor. Bu haberde de her iki başkan da iyi niyetle biraraya gelen ve çözüm arayan haber aktörleri olarak tarif edilmektedir.

Milliyet'in yayın politikasının araştırma kapsamındaki diğer iki gazeteninkinden olan farkını ortaya koyan, bir diğer haber de, 1 Ağustos'da yayımlanan, grevin Ankara cephesini anlatan, fotoğraf alt yazısı biçiminde işlenen 14'üncü sayfadaki haber olarak belirleniyor. Çöp yığınları ve yolda yürüyen insanların yer aldığı siyah-beyaz fotoğrafın altında yer alan kısa haberde, Yığılan çöplerden "başkentlilerin rahatsız olduğu ve grevin uzamamasında korktukları" belirtilerek, "Başkentliler yetkililerden işçiler için

biraz özveri özveri göstermelerini istediler" deniliyor.

İşçi ücretlerinde artış talebinin yüksekliği ve bunun halk arasında huzursuzluk yarattığı biçimindeki diğer gazetelerde yer alan haberler, Milliyet'in yayımladığı bu haberi daha önemli kılmaktadır. Haber, diğer gazetelerde yansıtıldığına aksine halkın işçilerin tümüyle karşısında olmadığını göstermektedir. Bu da diğer iki gazetenin yayınlarının taraflı olduğu biçimindeki tezlerimizi destekler nitelikteki bir başka örnektir.

Milliyet, grev ertelemeyle ilgili ilk haberini 11 Ağustos'da diğer gazetelerin aksine yine 3'üncü sayfadan kullanmış. "Hükümet tetikte", başlığıyla verilen ana haber, "Çöp grevinde erteleme eğilimi... Valilik sokakları temizleme hazırlığında...Belediyeler Disk'le flörtte...Sendika iş güvenliği peşinde..." al başlığı ile tamamlanıyor. Haberde, sansasyonel bir sunum bulunmaması, örneğin "kurtuluyoruz, kaldırın şu pisliği gibi", diğer gazetelerle farklılığı ortaya koyarken, grevin ertelendiği haberinin de aynı üslupla verildiği görülmektedir.

Ancak Milliyet'in de, köşe yazısını, haberin bir parçası gibi kullanarak, yansızlık ilkesini ihlal ettiği gözlemleniyor. 12 Ağustos'da Gazete'nin birinci sayfasında yer alan ve işverenle işçi temsilcileri arasında yapılan görüşmelerde bir çözüme varılamadığı belirtilen "Anlaşma yine yok" başlıklı haber ve "Grevde umut" başlıklı Yalçın Doğan imzalı köşe yazısı, bununla ilgili bir örnek oluşturuyor.

Haberin başlığının altındaki spotların hemen altında, haberin bir parçası gibi sunulan Yalçın Doğan'ın yazısı, haberin tarafsızlığını olumsuz anlamda etkiler bir nitelik taşımaktadır. Yalçın Doğan'ın, "çöp işçisi" olarak tanımladığı temizlik işçileri için istenilen ücretle, 22 yıllık doktorun ücretini karşılaştırmakta

ve "bir çöpçünün eline bir doktordan daha fazla para geçmesini" adaletsizlik olarak değerlendirmektedir.

Bu değerlendirme, "Hükümet harekete geçti. Başbakan Demirel, 'çöp grevinin' hükümetin kararıyla ertelenebileceğini söyledi. Başbakan, 'Kamu sağlığının tehdit edilmesine hükümet rıza göstermez' dedi" spotunun hemen altından anons edilen ve haberin bir başka spotu izlenimi veren, iç sayfalarda devam eden yazıda yer almaktadır.

Haberin kendisi birinci sayfada, çöp yığınlarının yanından geçirilen İstanbul Belediyesi eski başkanlarından Aytekin Kotil'in cenazesinin yer aldığı bir fotoğrafla sunulurken, devam sayfasında, her bir spotu ayrı bir haber olarak verilmekte. Devam sayfasının neredeyse tümü bu haberlere ayrılmış.

Devam sayfasında, "Çöpte çözümsüz zirve" başlıklı haberde, biraraya gelen iki kesimin temsilcilerinin bir sonuca ulaşamadığı, her iki kesimden yapılan aktarımlar ve dolaylı anlatımlarla verilmiş. Grevin ertelenebileceği haberi, "Demirel: 'Grev ertelenebilir" başlığı ile sunulmuş ve haberde Başbakan, Sağlık Bakanı ve İktidar ortaklarından SHP'nin Genel Sekreteri Cevdet Selvi'ye dayanılarak grevin ertelenmesi gerekçelendirilmiş.

Bu haberler ve haberlerin devamı, olayın bir başka unsuru gibi sunulan köşe yazısı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, grevin "çöp grevi" olarak adlandırılmasının olumsuz çağrışımıyla, (çöp eşittir grev), grevin olumsuzlandığı, ve işçilerin da haksız talepleri oan taraf olarak sunulduğu gibi bir sonuca varılmaktadır.

Sözkonusu tarihte kullanılan haberlerin toplamında başvuru kaynakların daha çok hükümet ağırlıklı olması, kaynaklar açısından bir dengesizlik yaratırken, grev ertelenmesine ilişkin işçi kesiminden herhangi bir yorum, açıklama alınmaması, bu dengesizliği arttırır niteliktedir. Bu özellikleriyle, haber taraflılık

taşımaktadır.

Milliyet grevin ertelendiği haberini birinci sayfadan ve yine "çöp grevi" tanımını kullanarak vermektedir. Haberin "Çöp grevi ertelendi" başlığının altında yer alan spotlarda İstanbul Valiliği'nin teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu'nun kamu sağlığını tehdit ettiği gerekçesiyle grevi ertelediği belirtilmekte. "Genel grev tehdidi" ara başlığıyla verilen ikinci spotta ise erteleme kararına karşılık Sendika Başkanı Fuat Alan'ın genel grev "tehdidinde" bulunduğu, Türk-İş'in de kararı Danıştay'a götürme hazırlığına giriştiği anlatılıyor.

17'inci sayfada devam eden haberde grev erteleme kararıyla ilgili olarak Hükümet Sözcüsü Akın Gonen'in açıklamaları ile, dönemin Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz ve Belediye-İş Genel Başkanı Fuat Alan'ın tepkileri aktarılıyor. Bu metinde de haber kaynakları açısından bir denge tutturmakla birlikte, temizlik işçileri grevini yeniden "çöp grevi" olarak sunarken, ima yöntemiyle greve ilişkin olumsuz bir imaj çizilmektedir. Aynı sayfada yer alan ve bir yan haber özelliğindeki, "Konuşan Türkiye" başlığı altında gazetenin, "Hükümetin çöp konusundaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz" biçimindeki sorusuna verilen cevapların bulunduğu bir mini anket de, bu tezi doğrular bir nitelik taşımaktadır. Ankatta, grev ertelemesinin, halktan kişilerin sözlerine dayanılarak haklı çıkarıldığı saptanmaktadır. Grev ertelemeye ilgili olarak sorulan soruyu cevaplayanların portre fotoğraflarıyla sunulan bu mini ankete cevap verenlerin hepsi; grevin ertelenmesinden memnun, çöplerin yarattığı sorunlardan ağırlıklı olarak işçileri sorumlu tutar ifadeler kullanmaktadırlar. Gazetenin haberde grevin sunumuyla ilgili yaklaşımıyla birleştirildiğinde, bu anket-haberin grev ertelenmesini onaylar bir

mesaj iletildiği ortaya çıkmaktadır; "Grev ertelenmelidir, çünkü halk sağlığına zarar vermektedir".

Yine aynı sayfadaki bir başka haberde İstanbul'da biraraya gelen kadın örgütlerinin çöpleri topladıkları anlatılırken, çöp birikmesinin halk sağlığı üzerinde olumsuz etki yaptığı konusuna yeniden vurgu yapılmaktadır. bu da yine Hükümet'in aldığı grev kararının haklılığını ispatlamaya yönelik bir başka girişim niteliği taşımaktadır.

Grev konusundaki diğer haberleri dikkate alındığında Milliyet Gazetesi'nin zaman zaman liberal çoğulcu yaklaşımın haber anlayışına uygun bir çizgi izlediği ancak, bunun gazetenin vazgeçemediği bir çizgi olmadığı, bu ilkeleri sıklıkla ve örneğin Sabah Gazetesi'yle karşılaştırıldığında daha rafine bir biçimde ihlal ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sapma, özellikle grevin ertelenmesinden hemen önce ve grevin erteleme kararına ilişkin haberlerde çok bariz biçimde ortaya çıkmaktadır. Grev erteleme kararını direkt olarak Hükümet'in aldığı ve Gazete'nin de bunun gerekliliğini kanıtlama çabası içinde olduğu gözönünde bulundurulursa, Milliyet'in olayın bu aşamasında, Hükümet'den, resmi otoriteden yana tavır koyduğunu söylemek zor olmamaktadır.

Hürriyet ve Sabah ile karşılaştırıldığında Milliyet'in daha az taraflı olduğunu söylenebilmekle beraber, liberal çoğulcu yaklaşımın tarafsız, dengeli, adil haber anlayışının, incelediğimiz örnek olay özelinde Milliyet Gazetesi tarafından da sapma olmaksızın hayata geçirildiğini söylemek mümkün değildir.

BÖLÜM IV: SONUÇ

Kitle iletişim araştırmalarında son dönemde gerek liberal

çoğulcu yaklaşım, gerekse eleştirel yaklaşımda yeralan iletişimciler çalışmalarını "haber" konusu üzerinde yoğunlaştırmışlardır.

İnsanların dünyaya ilişkin bilgilerini elde ettikleri ve bakış açılarını oluşturdukları, toplumdaki etkin görüşün yeniden üretiminin sağlandığı gibi işlevleri yerine getirdiği gibi görüşler haber incelemelerinde giderek daha fazla kabul görmektedir. Haber artık "masum bir metin" olarak kabul edilmemektedir.

Haber üzerinde yoğunlaşan çalışmalar sırasında, liberal çoğulcu yaklaşımın habere atfettiği değerler, haber ilkeleri gerek karşı okul, eleştirel tarafından ve gerekse bu yaklaşımın kendi içinden önemli eleştirilere uğramıştır. Haberin "gerçeğin" aynası olduğu varsayımı artık itibarlı bir varsayım olmaktan çıkmıştır.

Alanda meydana gelen bu değişikliklerle birlikte, haber metinlerinin analizinde de yeni yöntemler kullanılmaya başlanılmıştır. Genel olarak kitle iletişim araştırmalarında kullanılan ve Amerikan iletişim araştırmalarına uzun süre damgasını vuran, daha çok dağılım dökümleri ve diğer sayısal verilere dayanan içerik analizi yöntemi, özellikle son dönem Avrupalı iletişimciler arasında pek rağbet görmemektedir.

Önceleri daha çok edebiyat alanında kullanılan ve dil üzerinde yoğunlaşan "söylem analizi" yöntemi, haber çalışmalarına da uygulanmış ve kullanılmaya başlanmıştır.

Siyasal yönetim biçimi olarak bir demokrasi olduğu kabul edilen Türkiye'de, bu anlayışın bir uzantısı olarak, basında geçerli haber anlayışının da liberal çoğulcu yaklaşımın haber anlayışı olduğu ve bu ilkelere uyulduğu varsayılmaktadır. Liberal çoğulcu yaklaşıma göre, tarafsızlık, nesnellik ve karşıt görüşlerin de kendilerini anlatma olanağı sağlamaya yarayan dengelilik gibi ilkeler, haberin olmazsa olmaz özellikleridir. Ancak bu yolla toplumda demokrasinin işlerliği sağlanabilir.

Bu çalışmada, 1992'de yapılan belediye işçilerinin grevi örnek olayında, söylem analizi yöntemi temel alınarak, Türkiye'de basında geçerli olduğu kabul edilen liberal çoğulcu anlayışın, başta tarafsızlık olmak üzere haber ilkelerinin uygulamada geçerli olup olmadığı incelenmeye çalışılmıştır.

Türkiye'de kendilerini tarafsız olarak sunan ve en çok satan ilk üç gazete ki, bunlar toplam tirajın yarısından çoğunu oluşturmaktadır, üzerinde yapılan bu çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular, şöyle sıralanabilir:

- Araştırma kapsamındaki gazeteler makro yapılanmalar açısından birbirinin benzeri özellikler göstermekte, haber sunumunda neredeyse tek tip bir format izlemektedirler. Gazeteler, grev haberlerini büyük başlıklar, fotoğraflar, grafik/karikatürler ve detaylı bilgi içeren spotlarla vermektedirler. Öyle ki bazen haber, spotlardan ibarettir. Bu yöntemle, okuyucuya referans bir okuma çerçevesi sunulmuştur. Bu da diğer okuma türlerine kapıları kapatan bir çerçevedir. Böylelikle olayların gazetenin sunduğu çerçevede algılanması ve diğer anlamlandırmalara kapalı olması sonucu doğmaktadır. Demokrasinin işlerliği açısından gerekli olan doğru bilgilenme, karşıt yaklaşımları da bilme v.s. gibi enformasyona ulaşma hakkının kullanılamaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, seçim yapma hakkının da kısıtlanmasını ifade etmektedir.

-Haberlerde kullanılan başlıklar informatif değil, daha zok duygulara seslenen, imajinatif başlıklardır. Benzer yapılandırmalardaki bu başlıklar neredeyse tek tip hale gelmişlerdir. Bu Hürriyet ve Sabah gazetelerinde daha belirgin olmakla beraber, Milliyet Gazetesi açısından da geçirli bir durumdur. Örnek haberler kapsamında da incelenen", Sabah'ın (12 Ağustos) "Kurtuluyoruz", Hürriyet'in (13 Ağustos) Pislikten

kurtuluyoruz" başlıkları iyi örneklerdir.

-Yapısal kaynak ilişkileri açısından bakıldığında, gazetelerin hükümet, belediye gibi kamu kurumsal kaynaklarına ağırlık verdiği ortaya çıkmıştır. Olayın diğer tarafı olan sendika gazeteler açısından daha az başvurulmuş kaynak olmuş, işçiler ise hiçbir haberin direkt kaynağı olarak kullanılmamıştır. Yapısal kaynak ilişkilerinin haberin söylemi üzerine etkisi çerçevesinde, bu durum, haberlerin söylemine ve mesajlarına yansımıştır. Bu da, liberal çoğulcu yaklaşımın haberde dengelilik ilkesine (karşıt görüşlerin ve yaklaşımların verilmesi) uygun bir durum oluşturmaktadır, haberin tarafsızlığı ilkesini de zedeleyici bir sonuç ortaya çıkarmaktadır.

-Mikro yapılanmalar açısından ele alındığında, hem haberin okuma referansının oluşturulduğu, çerçevesinin çizildiği başlıklar, fotoğraf, spotlar vs. hem de ana metinde, haber aktörlerinin tanımlarında her üç gazete açısından benzerlik vardır. Milliyet gazetesi zaman zaman bu kapsam dışında bir politika sergilemekle birlikte, gazetelerde hükümet, belediye, sendika, işçiler gibi haber aktörlerinin tanımları ideolojik bir perspektiften yapılmış, genel olarak sendika ve grev kavramları olumsuzlanırken, kamusal kurumlar, "grevin ortaya çıkardığı olumsuz sonuçları gidermeye çalışan, uzlaşmacı taraflar" olarak tanımlanmıştır. Kamusal kurumlara ilişkin bu tanımlama, grev erteleme kararıyla hemen öncesinde ve grev erteleme kararı açıklandığı dönemlerdeki haberlerde çok daha belirgin bir hal almıştır.

Bu sonuç, Dijk'ın (1988 ve 1989), iktidar, ideoloji ve haberin söylemi konusundaki varsayımlarını doğrular niteliktedir.

-Haberin nesnellik, tarafsızlık, doğruluk niteliklerini zedeleyici ve egemen görüşün haber söyleminde yeniden üretimi konusundaki önermeyi destekler en çıplak örnekler, Sabah ve Hürriyet'in, özelleştirme/taşeronlaştırma konusundaki haberleridir.

Bu haberler bir yandan direkt olarak sendikal örgütlülüğü olumsuzlarken, diğer taraftan ucuz ve örgütsüz işçilikle özdeşleşen, taşeronlaştırma/özellemeyi meşrulaştırmışlardır.

Türkiye’de son 10 yılda geçerlilik kazanan değerler dikkate alındığında, söz konusu gazetelerin bu tutumu, Dijk’ın (1989) gazetelerin üzerinde uzlaşılan geçerli görüşün haber düzeyinde yeniden üretilmesi tezini destekler niteliktedir.

-Mikro yapılanmalar açısından, haberlerde kullanılan dil, sözcük seçimi, haber retoriği de bu sonuçları destekler görüntüler vermektedir. Her üç gazete de söylemin oluşumunda önemli yer tutan, olayın geçmişinin ve nedenlerinin yansıtılması konusunda ortak bir tutum takınmışlardır. Gazeteler, olayın (grev) nedenlerinden ve geçmişinden çok, sonuçları üzerinde durmuşlar ve tarihsel ve sosyo ekonomik bağlamından soyutlamışlardır. Örneğin, ücret artışı talepleri üzerinde durulurken, işçilerin grevle ilgili diğer talepleri, demokratikleşme, taşeronlaştırmanın durdurulması gibi arka plana itilmiştir. Ayrıca ücret artışı taleplerine kaynaklık eden gerekçeler üzerinde de durulmamıştır. Ücret artışı isteğinin altında yatan, enflasyon oranı üzerinde durulmamış, ücret-enflasyon karşılaştırılması yapılmak yerine haberlerde, ücret artışı talepleriyle, diğer ücretlilerin aldıkları paraların karşılaştırılması yoluna gidilmiştir. Bu da nesnellik, tarafsızlık, dengelilik ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

-Araştırmanın bir başka önemli bulgusu ise Türk basınında grev, işçi, ve işveren tanımlamalarının, Glasgow Üniversitesi Medya Grubu tarafından yapılan “kötü haber” (bad news) araştırmalarında ortaya konulan sonuçlara çok yakın olmasıdır. İncelenen örnek olayda haber metinleri incelendiğinde, basında işçiler, grev yaparak halkın başına problem açan, hayatı zorlaştıran ve sağlığı tehdit eden, sosyo ekonomik dengelere aldırmayan bir kesim olarak tarif

edilmiştir. Bu kapsamda, ücret artışları da haksız veya en hafifinden makul olmayan talepler olarak gösterilmiştir. Hatırlanacağı gibi, GUMG'un kötü haber çalışmalarında da, bu, yanlılık ifade eden bir yaklaşım olarak tarif edilmektedir ve bu yöntemle, liberal anlayışın da vurgulanan tarafsızlık ilkesinden bir kez daha uzaklaşmaktadır.

Özet olarak, incelenen örnek olay kapsamında, Türk basının en çok satan ve kendisini tarafsız olarak tanımlayan gazeteleri, Türkiye'de geçerli olduğu kabul edilen liberal çoğulcu yaklaşımın haber anlayışının, haber değerlerinin, tarafsızlık, nesnellik, dengelilik gibi gereklerini yerine getirmemişlerdir.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, K ve R. Kaya
1983 Kitle İletişimde Temel Yaklaşımlar. Ankara: Savaş Yayınları
- AZİZ, Aysel
1988 Kitleleşme İletişimde İçerik Çözümlemesi. A.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Yıllığı X
- BAUDRILLARD, Jean
1981 Al'ombre des Majorities Silencieuses ou la Fin du Social. (Çev. Oğuz Adanır)
1991 Sessiz Yığınların Gölgesinde Ya da Toplumsalın Sonu. İstanbul:Ayrıntı Yayınevi
- BERGER, Arthur Asa
1982 Media Analysis Techniques (İlgili bölümü Çev.M.Barkan) Kitle İletişimde Çözümleme Yöntemleri .
1993 Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Yayını
- CHOMSKY, Noam
1993 Medya Gerçeği (Çev. Abdullah Yılmaz) İstanbul:Tümzamanlaryayıncılık.
- CURRAN, James
1990 The New Revisionism in mass communication research: A reappraisal. European Journal of Communication. 5
- DİJK, Teun Van
1988 News as Discourse. Hillsdale, NJ: L. Erlbaum Publishers
1989 Söylemin yapıları, iktidarın yapıları (Çev. ve Der. Mehmet Küçük)Medya,İktidar, İdeoloji 1994 Ankara: Ark Yayınevi
1991 Media contents The interdisciplinary study of news as discourse. (Edit. Klaus Jensen and Nicholas Janowski) A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research. London: Routledge
- ERDOĞAN, İ ve K. ALEMDAR
1990 İletişim ve Toplum. Ankara: Bilgi Yayınları

FEJES, Fred

1985 Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri (Çev.ve Der. Mehmet Küçük),

1994 Medya, İktidar, İdeoloji. Ankara: Ark Yayınevi

GENEL -İŞ

1993 Taşeronlaştırma. Ankara: Sendikal Sorunlar Dizisi ;1

GRABER Doris Appel

1983 Mass Media and American Politics. Washington: Congressional Quarterly Press

HARDT, Hanno

1989 Eleştirelin Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu (Çev.ve Der. Mehmet Küçük), Medya, İktidar, İdeoloji

1994 Ankara: Ark Yayınevi

İNAL, Ayşe

1992 Event Selection, Text Construction and News Production: An Analysis Of Turkish Daily Newspaper (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: METU.

JANOWSKI N.W ve F. Wester

1991 The Qualitative Tradition in Social Science Inquiry Research. (Edit. Klaus Jensen and Nicholas Janowski) A Handbook of Qualitative Methodologies for Mass Communication Research. London: Routledge

JAY, Martin

1989, Diyalektik İmgelem (Çev. Ünsal Oskay). İstanbul: Ara Yayıncılık.

KAPLAN, Yusuf

1991 Enformasyon Devrimi Eleştirisi. İstanbul: Rey Yayıncılık

KRIPPENDORFF, Klaus

1981 Content Analysis, An Introduction to Its Methodology. London: Sage Publications

KAYA, Raşit

1985 Kitle İletişim Sistemleri. Ankara : Teori Yayınları

KEANE, John

1991 The Media and Democracy (Çev. Haluk Şahin)

1992 Medya ve Demokrasi. İstanbul: Ayrıntı Yayınları

KOCABAŞOĞLU, Uygur

1977 Haber Kavramı Üzerine. A.Ü./SBF/Basın ve
Yayın Yüksek Okulu 1974/1976 Yıllığı

Mc.QUAIL D ve S. WINDAHL

1981 Communication Models For The Study of Mass
Communications (Çev. Mehmet Küçükkurt)

1993 İletişim Modelleri Ankara: İmaj Yayınları

MURDOCK, Graham

1991 İletişim, Modernlik ve İnsan Bilimleri (Çev.ve
Der. Mehmet Küçük), Medya, İktidar, İdeoloj

1994 Ankara: Ark Yayınevi

1980 Class, power and the press. İNAL, Ayşe

1992 Event Selection, Text Construction and News
Production: An Analysis Of Turkish Daily Newspaper
(Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ankara: METU.

ÖZKÖK, Ertuğrul

1982 Sanat, İletişim, İktidar. Ankara: Tan
Yayıncılık.

ŞAHİN, Haluk

1991 Yeni İletişim Ortamı Demokrasi ve Basın
Özgürlüğü. İstanbul: Basın Konseyi Bilimsel
Araştırması

ŞAYLAN, Gencay

1977 Çağdaş Siyasal sistemler ve Düşünceler.
(Yayınlanmış Ders Notları) Ankara: AİTİA Gazetecilik ve
Halkla İlişkiler Yüksekokulu

1978 Kitle Haberleşme Kuramları. (Yayınlanmış Ders
Notları) Ankara:

ŞENYAPILI, Önder

1981 Toplum ve İletişim. Ankara :Turan Kitabevi

TANILLI, Server

1981 Devlet ve Demokrasi. İstanbul: Say Kitap
Pazarlama

TOKGÖZ, Oya

1994 Temel Gazetecilik. Ankara :İmge Kitabevi

EK 1: Greve ilişkin haberlerin gazetelere

göre dağılımı

TABLOLAR

Tarih	Gazete	Sf.No	Haber Alanı	Fotoğraf Alanı ve içeriği (santimetrekare)	Haber Başlığı ve Spotlar
MİLLİYET					
2/7/92	Milliyet	17	143	Fotoğraf : 88 • Karayalçın, Şevket Yılmaz, Fuat Alan birlikte otururlarken.	Toplu Sözleşmede Çözüme Doğru Şevket Yılmaz'dan Karayalçın'a Ziyaret
4/7/92	Milliyet	10	110	Fotoğrafsız	Grevci İşçilere Dayak • Aralarında Kartal Belediye Başkanı'nın da bulunduğu bir grup, işçilere saldırdı.
18/7/92	Milliyet	5	504	Grafik : 186	Belediyelerde Grev Başlıyor. • Grevde Neler Olacak: 55 bin Belediye işçisi 6 ilde 30 Temmuz'da greve çıkıyor. ✓ Çöpler Toplanıyacak. ✓ Sokaklar, caddeler, meydanlar süpürülüp yıkanmayacak. ✓ Yolların kazımı için kazılan çukurlar yarım bırakılacak, asfaltlama yapılmayacak.
30/7/92	Milliyet	3	132	Fotoğraf 1: 19,25 Fotoğraf 2: 33,75 Grafik : 57 • işçi ne istiyor, belediyeler ne veriyor	Çöp Dolu Günler • Belediye İş Başkanı, belediye başkanlarını suçladı • Belediye - İş Sendikası'na bağlı işçiler bugün işbaşı yapmayacaklar. • İstanbul'da bazı ilçelerde temizlik işleri taşeronla verildiği için çöpler normal toplanacak. • Karayalçın, toplanmayan çöpler için vatandaşları önlem almaya çağırırdı.

2/8/92	Milliyet	14	38	Fotoğrafsız	Sözen : "Bisküvi Fabrikatörü Değilim"
3/8/92	Milliyet	3/14	344	Fotoğraf : 126 • İlaçlanan çöpler	Çöp Dağları
4/8/92	Milliyet	3/14	388	Fotoğraf : 110 • Caddede çöpler	Salgın Kapıda • Sağlık Müdürü'ne göre, henüz tehlike yok
4/8/92	Milliyet	16	222,5	Fotoğraf : 96 • Grevde anlaşıma umudu	İstanbul'da Anlaşma Umudu (resimaltı)
4/8/92	Milliyet	16	180	Fotoğrafsız	Memurdan işçiye Destek
5/8/92	Milliyet	3/14	768	Fotoğraf : 135 • Çöp tepeciklerinin önünde Belediye - iş Sen- dikası Genel Başkanı.	Halk Sınıfta Kaldı
6/8/92	Milliyet	3/14	229	Fotoğrafsız	'Çöp' Yine Kokacak • Umur Görüşmeleri de Tıkandı
7/8/92	Milliyet	3/14	208	Fotoğraf : 45 • Ankara'da pislikten kapandığını duyuran bir dönerci dükkanı.	Çöp Kepenk Kapatıldı
8/8/92	Milliyet	3/14	164	Fotoğrafsız	Çöpte Anlaşma Yok

8/8/92	Milliyet	14	333,5	Fotoğraf 1 : 80 Fotoğraf 2 : 50 • Çöplerin labarotuvarda incelenmesi	Sinek Ordusu Kapıda • Çöplerdeki milyonlarca larva taaruza hazırlanıyor.
9/8/92	Milliyet	3/14	236	Fotoğraf : 116 • Büyüğü'nda Çöpler	Çöpte Esnaf Dayanışması
10/8/92	Milliyet	3/14	236	Fotoğraf 1 : • Çöp karıştıran hayvanlar Fotoğraf 2 : 16 • Hastane Çöpleri	Çocuklara Dikkat • Hastane Çöpleri Salgına Davetiye
11/8/92	Milliyet	3/14	584	Fotoğraf : 88 (alt yazı) : Esnafın sabrı taşı • Çöp toplanan esnaflar	Hükümet Tetikte • Çöp Grevinde erteleme eğilimi • Valilikler sokakları temizleme hazırlığında • Belediyeler Disk'le flörtte • Sendika işgüvenliği peşinde Bakan Aktuna'dan Bulaşıcı Uyarısı Greve Nasıl Gelindi
12/8/92	Milliyet	3/14	238	Fotoğraflar : vesikalık; Başbakan Demirel, Sağlık Bakanı Aktuna ve SHP Genel Sekreteri Selvi	Demirel: "Grev Ertelenebilir"
13/8/92	Milliyet	1/7	513	Fotoğraf (s. 7) : 84 (alt yazı) : Sağlığı tehdide son • Grevin ertelenmesini öneren İstanbul Valisi Kozakgıoğlu Başkanlığı'nda İl Hıfzısıhha Kurulu Toplantısı'ndan bir görüntü.	Çöp Grevi Ertelendi • Bakanlar Kurulu, 14 gün süren grevi 'kamu sağlığını tehdit ettiği' gerekçesiyle iki ay erteledi. • Genel Grev tehdidi.
13/8/92	Milliyet	7	322	Fotoğraf : 126 (alt yazı) : Kadınlar Grevde Çaşıtlı Kadın Dernekleri temsilcileri çöp topluyorlar.	Kadınlar Çöp Topladı

16/8/92	Sabah	Ekim. 1	396	Karikatür : 180 Türk - İş Genel Başkanı Yılmaz, kağırları çatık, kız- gın bir şekilde yerleri süpürüyor.	"MESS'oi Özal Bile Grev Ertelenmedi" · 14 gün süren "Çöp Grevi" durduruldu ama tartışması hiç bitmeyecek. · Türk - İş Başkanı, Hükûmete çok kızgın.
18/8/92	Sabah	Ort. 3	264	Fotoğraf : 88 · Çöp toplayan göğüler	Çöplükler Patlamaya Hazır
18/8/92	Sabah	Ort. 3	57,75	Fotoğrafsız	Çöplerin Yüzde 90' Toplandı
21/8/92	Sabah	Ort. 1	49	Fotoğrafsız	Çöp Grevinde Yürütme Durmadı
HÜRRİYET					
4/7/92	Hürriyet	19	232,5	Fotoğraf : 105 · Ankara ve İstanbul B.şehir Belediye Başkanları SHP Genel Sekreteri'yle birlikte.	Belediye Grevi için önü Devrede 75 Bin işçi Grev Bekliyor
6/7/92	Hürriyet	20	346,5	Fotoğraf 1 : 92 · Miting alanından bir görünüm. Fotoğraf 2 : 45 · Miting alanında bir ağaca asılmış orak - çekiçli pankart. Fotoğraf alt yazısı: Aşırıları sızdı.	Belediyecilerin Mitinginde 'Orak Çe- kiç'li Gösteri · Çevik Kuvvet Müdahaleleri
30/7/92	Hürriyet	3	151,5	Fotoğrafsız	İstanbul'da 'Grev Günleri' Bağlıyor · İstanbul Büyükşehir ve İlçe Beledi- yelerinde çalışan işçilerin büyük bölümü, bugün saat 11.00'den itibaren greve bağlıyor. Grevin başlamasıyla günde 7 - 8 bin ton çöp toplanmayacak.

8/8/92	Sabah	1/11	405	Fotoğraf : 88 • Çöplerin yanından çocuk arabasındaki bebeğiyle geçen bir anne.	Çöp Dağları Halkın Sinirini Bozuyor • Biriken çöpleri kaldırmak isteyen vatandaşlar, grevdeki belediye işçileri ile karşı karşıya geldi.
11/8/92	Sabah	1/10	1005	Fotoğraf : 150 • Sokağı kapatmış çöp yığını	Hükümet ve Valiler Göreve • Milyonlarca insanın sağlığını tehdit eden çöplerin toplanması için Hükümet ve Valiler harekete geçmeli, yasal yetkilerini kullanmalı.
11/8/92	Sabah	1/10	125,5	Fotoğrafsız	2500 işçi Yürütülmedi
11/8/92	Sabah	1/10	192	Fotoğrafsız	Yüksek Hakem Kurulu İşçi Ağardan Alıyor
11/8/92	Sabah	10	123,5	Fotoğrafsız	Ücret Farkı 300 Bine İndi
12/8/92	Sabah	1/11	816	Fotoğraf : 121 • Çöp topuyan vatandaşlar	Kurtuluyoruz ! • Valilikler Hükümetten grevin ertelenmesini isterken, Demirel "Grev ertelenebilir" dedi.
13/8/92	Sabah	1/ Ort. 1	756	Fotoğrafsız	Lütfen Çöpleri Çabuk Toplayın • Bakanlar Kurulu, temizlik işçileri grevini erteledi. • Grev süresince İstanbul cadde ve sokaklarında 70 - 80 ton çöp birikti.
14/8/92	Sabah	1/10	238	Fotoğraf : 35 • Sokaklarda çöpler	Çöpler Ağır Aksak Toplanıyor • Erteleme kararı halkta sevinç yaratırken, temizlik işçilerini ve sendikacıları kızdırdı.
15/8/92	Sabah	11	68	Fotoğrafsız	Belediye - İş Sendikası Danıştay'a başvurdu.

1/8/92	Sabah	1/11	91	Fotoğrafsız	Vatandaşlar işbaşında • Soruna ellerinden geldiğince gözüm arayan vatandaşlar, kapılarının önünü süpürüyor, naylon torbalarla çöpleri - nin üstünü kapatıyorlar. • Grevdeki belediye işçilerinin baskısı sonucu taşeron işçileri de çalışmadı.
1/8/92	Sabah	1/11	373,5	Fotoğraf : 77 • Ahmet Vardar, Sendika Genel Başkanı'yla.	Sendika'dan Yeni Teklif • Sendika Başkanı,tekliflerinde azaltma yaptı. • Belediye Başkanı, vereceklerinin sınırlı olduğunu söyledi.
2/8/92	Sabah	11	250	Fotoğrafsız	Atık Pazarlık Yok
5/8/92	Sabah	1/11	271	Fotoğraf : 56 • Yanan Çöpler	Çöpleri Yakmayın
6/8/92	Sabah	Ekm. 3	216	Fotoğrafsız	Belediye Grevi Disk'i Örgütleme Ama-na Dönüştü.
6/8/92	Sabah	Ekm. 3	327	Karikatür : 304	İstanbul'da 141 Milyarlık Çöp Birikti
6/8/92	Sabah	Ekm. 3	82,5	Fotoğrafsız	Çöp Torbası Kullanın
7/8/92	Sabah	1/10	165	Fotoğrafsız	Genç İşadamları Çöp Kampanyası Düzenlediler. Çöp Kampanyası

3/7/92	Sabah	Ekim. 1	228	Karikatür • Ağzında sigara, keyifle banknotları süpüren "çöpçü"	Belediye'ye Grev Kararı Asıldı
3/7/92	Sabah	9	55	Fotoğraf 1 : 66 • İşçi grubu Fotoğraf 2 : 70 • Bordolarını yakan işçiler	İşçiler Eylemde Ankara B.şehir Belediyesi'nde toplu vizite
6/7/92	Sabah	Ekim. 1	168	Çizgi - resim : (vesikalık) Nurettin Sözen	Sözen : "İşçilerin istediği Parayı Veremeyiz".
18/7/92	Sabah	10	90	Fotoğrafsız	Belediye İşçileri 30 Temmuz'da Grevde
28/7/92	Sabah	1/10	139	Fotoğraf : 9 • Yığılmış göpler	50 bin işçi greve Çöpler Sokaklara
30/7/92	Sabah	1/10	794	Çizgi - grafik	Bu Grevi Yapmayın • Bu Grev Durmalı ÇÜNKÜ 1. İnsan sağlığına büyük tehlike 2. Ücret hiç de fena değil 3. Özelleştirme gerekiyor
31/7/92	Sabah	1/10	285	Fotoğraf : 35 Sokaklara Yığılmış Çöpler	Çöplü Hayat Başladı
31/7/92	Sabah	1/10	1610	Fotoğraf 396 • Ahmet Vardar'ın girişimiyle toplanan sendika ve işveren yetkilileri.	Ahmet Vardar Devrede Tartıştılar ve Taahhüt Ettiler
31/7/92	Sabah	10	180,5	Fotoğraf : 85,5 • Elleriyle çöp toplayan taşeron işçileri	Taşeron Temizlik İşçileri Asgari Üc - retle Çalışıyor

13/8/92 Milliyet 7 248,5 Soruşturmaya yanıt verenlerin fotoğrafları

14/8/92 Milliyet 1/15 436,5 Fotoğraf : 52,5
• Erteleme kararını protesto den işçiler

14/8/92 Milliyet 15 237,75 Fotoğraf : 60,5
• Ankara'da göp temizlik çalışmalarları

15/8/92 Milliyet 11 456 Fotoğraf : 211,5
(resimaltı) : Maskeli Temizlik
• İstanbul göp temizlik çalışmalarları

16/8/92 Milliyet 5 391 Fotoğraf : vesikalık

21/8/92 Milliyet 16 22,5 Fotoğrafsız

SABAH

1/7/91 Sabah 1/14 490,5 Fotoğrafsız

Konuşan Türkiye (bant)
• Hükümetin göp konusundaki tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Halk Sağlığı Tehlikede

Ankara Temizleniyor

Çöpler Gitti, Sıra Mikroplarda

Sendikalar TÜSIAD'a Özendi
• Türk - İş Genel Eğitim Sekreteri Başoğlu,ertelenen grevde, haklılıklarını kamuoyuna anlatamadıklarını söyledi.
• "TÜSIAD, TİSK gibi araştırmalarla raporlarla, haklılığımızı anlatmalıyız".

Danıştay'dan Durdurma İtirazına Red

Sadece Parayı Bastıran mı Hakkını Alacak?
• Belediye'de sendika vasıfsız işçiye 3 milyon 600 bin lirayı az bulurken, devletin25 yıllık mühendisi 3.5 milyon lira alıyor.
• Hakkı İçin Bastıramayanlar
• Üniversiteyi Neden Bitirsin

1/8/92	Hürriyet	3	276	Fotoğraf : 90 • Sözen ve Alan, tokalaşırken.	El Sıkıştıları Ama Yine Anlaşma Umudu Yok • Üretler konsunda 700 - 800 bin lira fark olduğu görüldü. • Sözen, hükümet yeşil ıgık yaktığı takdirde zam oranının üzerine çıkılabileceğini de bildirdi.
1/8/92	Hürriyet	18	132	Fotoğraf : 60 • Toplantıda Ecevit, M. Yılmaz, İnönü ve Karayalçın	Türk - İş Töreninde Karayalçın Yuhalandı
2/8/92	Hürriyet	18	60	Fotoğrafsız	Grevciler İnönü'yü Yuhaladı
4/8/92	Hürriyet	3	45	Fotoğrafsız	'Çöp'ten Kurtulma Umudu
5/8/92	Hürriyet	24	260	Fotoğraf : 89,25 • Sözen ve Alan tokalaşıyorlar.	Greve Çözüm Kapıda
8/8/92	Hürriyet	3	45	Fotoğrafsız	Ankara Grevinde Umud Yok
9/8/92	Hürriyet	17	224,75	Fotoğraf : 119 • İnönü Temel Atarken	Grevci İşçilerden İnönü'ye Protesto
11/8/92	Hürriyet	1	781	Fotoğraf : 270 • Caddelere yayılmış göpler; ön planda burnunu tutarak geçen bir kadın. Grafik : 85	Kaldırın Şu Pisliliği İstanbul, Ankara ve İzmir'de Çöp Dağları yükseldikçe yükseliyor. • Sorumsuz Sendika • Beceriksiz Belediyeler • Vurdumduymaz Hükümet

11/8/92	Hürriyet	26	628	Fotoğraf 1 : 155 • Sokak arasında yığılmış çöpler Fotoğraf 2 : 90 Çöp toplama esnasında bir tartışma	Kaldırın Artık Şu Pisliği • Pislik dağları • Müdahale • Bakan- dan Tepki • Sözen Mahkemelik • Fare korkusu • İstanbul'a helikopterle ilaçlama
11/8/92	Hürriyet	26	217,5	Fotoğrafsız	Birbirlerini Suçluyorlar
11/8/92	Hürriyet	26	78	Fotoğrafsız	Çöp Grevinde Kritik Gün
11/8/92	Hürriyet	26	45	Fotoğrafsız	Kadınlar Çöp Toplayacak
12/8/92	Hürriyet	1/23	906	Fotoğraf : 410 • Elinde ölü köpek yavrusu tutan evcil hayvan satı- cısı. Gazete'ye göre ölüm nedeni çöpler. Fotoğraf 2 : 60 • Etrafı çöple dolmuş bir su kuyusu	Grev Ya Bitecek Ya da Bitirilecek • İstanbul'da Sağlık Müdürlüğü'nün Uz- manlar Komisyonu, çöplerin halk sağ- lığını tehdit eder boyutlara ulaştı- ğını açıkladı. Bunun üzerine Hükümet, Sendika'ya, 'ya anlaş, ya da grevi er- telerim' mesajını verdi. • Grev Durdurulsun • Gözler Vilayet'- te • Demirel : Ertelenebilir
12/8/92	Hürriyet	23	102	Fotoğrafsız	Yüksek Hakem, Sendika'yı Hüsrana Uğrattı
13/8/92	Hürriyet	1/19	312	Fotoğraf : 77 • Çöp toplayan kadın dernekleri üyeleri	Pislikten Kurtuluyoruz • Bakanlar Kurulu Grevi İki Ay Erteleli • Çöpler Bugün Toplanıyor Özelleştirin Tertemiz Olsun • İşçilerini mağdur etmeden temizlik işlerini özelleştiren Adalar Belediye Başkanı Recep Koç, çöp faciasını yaşı- yan kentlerin belediye başkanlarına da aynı modeli öneriyor. • Grevi hissetmediler
14/8/92	Hürriyet	1/20	1029	Fotoğraf 1 : 176 • Adalar'da yıkanan bir cadde Fotoğraf 2 : 56 Adalar Belediye Başkanı, koltuğuyla temizlenen cad- dede oturuyor. Fotoğraf 3 : 135 • "Baba'ya Kuyak". Demirel'in Tuzla'daki evinin önün- deki çöpleri, komşuları tuttuğu işçilerle temizlet- tiler.	

14/8/92	Hürriyet	20	168	Fotoğrafsız	İşçilerden Buruk İşbaşı
14/8/92	Hürriyet	20	130	Fotoğrafsız	Moğultay ve Aktuna, Sendikayı Suçladı
15/8/92	Hürriyet	19	181,5	Fotoğrafsız	Özelleştirme Başlıyor
20/8/92	Hürriyet	19	26,5	Fotoğrafsız	Sözleşmede Top Hükimette • Sendika İş Güvencesi İstiyor
21/8/92	Hürriyet	20	21,5	Fotoğrafsız	Danıştay Grev Ertelemeye İtirazı Kabul Etmedi

EK 2: Örnek haber incelemelerine konu olan
belli başlı haberlerin fotokopileri

Belediyelerde grev başladı

ÇÖPLER SOKAKLARDA: İstanbul, Ankara, Adana ve Trabzon'da dün 40 bin belediye işçisi greve başladı. Eskişehir'de son anda toplu sözleşme imzalandı. İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, "greve hayır" kararı alan belediye işçilerine teşekkür ederek, "Bu karar, İzmir'in sorunsuz bir toplu sözleşme geçirmesine neden olacak. İzmir oyuna gelmedi" dedi.

HABER MERKEZİ

BELEDİYE-İş Sendikası'na üye yaklaşık 40 bin işçi, dün İstanbul, Ankara, Adana ve Trabzon'da greve başladı. Sağlık, su, kanalizasyon ve toplu taşıma hizmetlerinde çalışan belediye işçileri greve katılamıyor. İstanbul'da 2 bin işçi, Anakent Belediyesi'ne yürüdü. Ankara'da bin kadar işçi, Belediye Fon İşleri binası önünde toplanarak grev tabelalarını kapıya astı.

Trabzon'da da dün sabah 800 işçi greve başladı. Trabzon Belediye Başkanı Atay Aktuğ, oluşturulan kriz masasında sendikaların da görev almasını istedi.

Adana Büyükşehir ve Yüreğir Belediyelerinde çalışan 2 bin 969 işçi de dün greve başladı. Belediye-İş Genel Araştırma Sekreteri Kasım Yorulmazbaş, belediyenin, işçi yövmeilerine seyyanen 10 bin lira artı yüzde 30 zam önerdiğini, sendikaların ise 10 bin lira artı yüzde 100 zammı istediklerini belirtti. Seyhan'da 5 gündür çöp toplama eylemi yaptıkları için dün iş akitleri feshedilen 428 işçiden 34'ü, SHP üçe binasında açlık grevine başladı.

ANAP Genel Merkezi'nde dün düzenlenen basın toplantısında belediye işçilerinin grevi nedeniyle hükümet eleştirildi. Toplantı sonunda Genel Merkez yöneticileri, sokaklarda birikecek çöpleri protesto için burunlarına mandal taktılar. ANAP İstanbul İl Başkanlığı da grev nedeniyle Başkan Nurettin Sözen'i, işçi-

lerle İstanbul halkını birbirine kıldırarak suçladı.

ESKİŞEHİR'DE MUTLU SON

Eskişehir Belediyesi'nde 5 aydır süren toplu sözleşme görüşmeleri, grevden birkaç saat önce sonuçlandı. 1 Mart'tan itibaren geçerli olan ve 1780 işçiyi kapsayan toplu sözleşmeyle işçilere, yaklaşık yüzde 185 oranında zam yapıldı. İşçilere 198 bin lira net maaş alacaklar. İkinci yılda ise maaşlara enflasyon artışı 5 puan zammı yapılacak.

ÇAKMUR'DAN TEŞEKKÜR

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Yüksel Çakmur, "greve hayır" kararı alan işçilere teşekkür ederek, "Bu karar İzmir'in sorunsuz bir toplu sözleşme geçirmesine neden olacak. Artık tembele, miskine yer yok. Sizleri takdir ediyorum. İzmir oyuna gelmedi. Ben, sizin ekmeğe paranızı yermek zorundayım" dedi. Buca Belediyesi'nde ki oylamada greve çıkmama kararı alınırken, Bornova'da daha önce toplu sözleşme anlaşmasına varılmış. Karşıyaka ve Konak Belediyelerinde ise işçiler salı günü greve başlayacak.

Diyarbakır Belediyesi'nde çalışan 25 işçi, dün sabah üç yıldır sosyal haklarla Olağanüstü Hal Tazminatı alamadıklarını, son iki aylık ücretlerinin de tam ödenmediğini öne sürerek, oturma eylemi ve açlık grevi başlattı. İşçiler, birikmiş alacaklarının 20 milyon liraya yaklaştığını bildirdiler.

Aktuna, çöpleri ilaçlatacak

Rauf GERZ / İSTANBUL (Hürriyet)

SAĞLIK Bakanı Yıldırım Aktuna, dün Ankara'dan gollerken Atatürk Havalimanı'nda, belediye grevlerine değindi. Sendikaya ve greve karşı olmadığını söyleyen Aktuna, "Ama eğer grev halkın sağlığını ilgilendiriyorsa, buna seyirci de kalamayız" dedi. Grevin zamanlamasının yanlış olduğuna dikkat çeken Aktuna, "Eti yaz sıcaklarında sokaklara dökülecek çöpler bir çok bulasıcı ve salgın hastalıklar meydana getirebilir. Bunu düşünerek, biz bakanlık olarak elimizden gelen tedbirleri aldık. İl Sağlık Müdürlüklerimiz ilaçlama yapacak ekipleri oluşturdular" diye konuştu. İstanbul'da, 50 işçi ilaçlama yapacak.

İnönü, grev için aracı olacak

İSTANBUL (Hürriyet)

SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü, grev için aracı olacak. Ankara'dan İstanbul'a gelen ve Atatürk Havalimanı'nda İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen tarafından karşılanan İnönü, belediye işçilerinin greviyle ilgili olarak belediye ve sendika başkanlarının görüşmeleri sürdürdüklerini, söyledi. İnönü, "İşçilerle arkadaşlarımız ve belediye başkanlarımız sürekli görüşüyorlar. Önerim, bir an önce çözüme varılması" dedi. Daha sonra Bebek'teki evine giden İnönü'nün, Sözen ile görüştüğü, grevin sona erdirilmesi için aracı olabileceği öğrenildi. Öte yandan önceki akşam TÜRSAB'ın ödül töreninde Başbakan Demirel'in yanına oturan Sözen'in, grevle ilgili bilgi verip yardım istediği öğrenildi.

İzmir'in pisliği

İzmir, Ankara ve İzmir'de çöp dağları yükseldikçe yükseliyor. Sorumsuz sendika, beceriksiz belediyeler, vurdumduymaz hükümet elbirliğiyle halkın sağlığını tehlikeye atıyor.

Çöp terörü

1. ENGEL Evlerinin ve iş-önündeki pisliği kışın ola-ana bazı gruplar engel oluyor... 2. DELİNYÖR Vatandaşların torbaya koyup sokağa bırak- ar taratından çevreye saçılıyor. 3. DAĞITILYOR Çöplerin ü- re, döken kireç ve ilaçlar da, ruplar taratından kürelerle da- rak pis koku daha da artırıyor. 4. LARA TEHDİT Bazı siterlerin rinin üstünü örtün kapıcılar ediyor, hatta dövlüyor... • Yazısı 26. sayfada

Gidelim Gökusu'ya

• Ne yapacak? "Gidelim Gök- su'ya bir ale- 'eyleyelim' diyeceğim, ama 'bende takat kalmadı, fer- iji... Nabzımı bırak. Burnu- İstanbul kokuyor. • 3. sayfa

İzmir Çöp rezaleti

yapılacaksa yapılmaz ve bu leine derhal son verilme- kumetin elinde 'Kamu sağlığı' la için erişilemez yelkisi var. insanın sağlığı ile oynama kimsede yoktur. • 22. sayfa

SORUMSUZ SENDİKA

• Belediye-İş Sendikası, temizlik işçileri için belediyelerin gücünü kat kat aşan zam isteklerinde bulundu. Enflasyonun üzerinde önerilen zamları kabul etmemekte direnci. Bütün gayretlere rağmen, sendika inatından vazgeçmedi anlaşmaya yanaşmadı ve bugünkü çömsüzliğe gelindi.

BEKERİKSİZ BELEDİYELER

• Üç büyük kentin belediyeleri, partizanca davranarak kadrolarını siyasal çıkarları için şişirdiler. Toplusözleşme görüşmelerinde toplumdaki ücret dengelerini altüst eden, vatandaşları isyan ettiren zamlar teklif etmelerine rağmen halkı perşan eden grevi önlemeyi beceremediler.

VURDUMDUYMAZ HÜKÜMET

• Koalisyon hükümeti, bugünkü faciannın geleceğini bile bile grevi önleyici en ufak bir çaba harcamadı. Eylemin demokratik bir hak olduğu iddiasını durmadan tekrarlayarak, halkın sağlığını tehdit eden çöp dağlarını demokrasinin bir göstergesi olarak kabul etti. • Yazısı 26. sayfada

PİS GREVİN PİS GERÇEK

► Çöp yığınları sarıltık, tifo, dizanteri gibi salgın hastalıklardan kapımızda gelirdi. ► Cadde ve sokaklardaki çöp dağları, en çok fareler yaradı... korkunç bir üreyen kedi büyüktü...gündüz yarıttılar, çevreye deş saçıyor ► İstanbul'da 14 cadde, 48 sokakta biriken çöp yüzünden trafik tek şekilde düştü. ► 12 günde 150 milyon kilo çöp birikti. Bunun yüzde 56'sını organik atıklar oluşturuyor. Bunlar da koku, haşarlar ve mikrop gibi zararlı sonuçları doğuruyor. ► Dalan zamanında taşeronla ağılık verildi, bugünkü gibi bir sorun yaşanmadı. İşler daha az para, daha az işçi ve daha az sorunla halledildi. ► İlaçlanan çöplerden zehirlenen sokak kedileri ve köpeklerinin leşleri çevreye hastalık saçıyor.

CADDELER DARALMAYA BAŞLADI

Büyük kentler çöplerin ıssal altında, yollar daralmış, köşeler dönlümz ol- mus, pislik ve mikrop yuvası çöpler, sokağa dayanılmaz kokular saçıyor. İn- sanlar burunlarını tıkararak tutarak yürüyorlar. Sarılık, tifo, dizanteri gibi üç salgın hastalık, koca kentlerde alarm veriyor. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi üzerlerine kireç kaymağı "birileri" tarafından etrafa yayılıyor...

Kaldırın artık şu pisliği...

ÇÖP DAĞLARI ÜRKÜTÜYOR: Çöp grevinin olduğu kentlerde durum tam anlamıyla içler acısı... Sıcakın da etkisiyle leş gibi kokan çöpler nedeniyle artık nefes bile almıyor... Caddeler, pislik dağları... Bazı sokaklar geçit bile vermiyor... Grevdeki işçiler de, pisliğin göbeğinde yaşayanlar da "Yeter" diyor ama, ne belediyeler, ne de sendika anlaşılmaya bir türlü yanaşmıyor...

İSTANBUL, (Hürriyet)

BELEDİYE-İŞ Sendikası'nın özelleştirmeye şiddetle karşı çıkması ve aylık en az 4 milyon 600 bin lira ücretten vazgeçmemesi, belediye başkanlarının da ücret artışında ileri adım atmamaları nedeniyle 12'nci gününe giren belediye işçileri grevi, büyük kentleri tam anlamıyla çöplüğe çevirdi.

Sıcakta, kokusu dayanılmaz hale gelen çöpler tepeler oluştururken, pislik içinde yaşamaya dayanamayanlar, "Bitsin artık bu grev" diye feryat etmeye başladılar. "Bu çöpler toplansın, pisliğe dayanamıyoruz, hastalık korkusu içinde yaşıyoruz" diyenler ne şekilde olursa olsun bir an önce çöplerin toplanmasını istiyorlar.

PİSLİK DAĞLARI...

Büyük çöp tepeleri artık dağılıp, yolları iki şeritten tek şeride düşürerek geçit vermez hale gelirken, bazı dar sokakları ise tümüyle trafiğe kapattı. Çöplerin toplanmasından sonra da, grev yapılan kentlerin baştan aşağı özel ilaçlı sularla yıkanması gerektiğini söyleyen uzmanlar ise "Eğer çöpler bir hafta daha alınmazsa" bulasıcı hastalıklar başlar" diye alarm veriyorlar.

Grev nedeniyle yalnızca İstanbul'da günde yaklaşık 6 bin ton çöp birikiyor. İki haftalık süre içinde 70 bin ton çöp biriktiğini belirten belediye başkanları, grev hemen bise bile çöplerin toplanmasını en az bir hafta süreceğini söylediler. Ankara ve İzmir'deki çöplerle birlikte pislik dağları 150 bin tonu buldu.

MÜDAHALE

Grevin 12'nci gününde, İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu ve Belediye Başkanı Nurettin Sözen, dün 45 dakikalık bir toplantı yapıp, Kozakçıoğlu toplantıdan sonra, "İstanbul'u yakından ilgilendiren çöp sorununu şöyle çözeriz, böyle çözeriz diyemiyoruz. Çünkü her ikimizin de dışında. Bu konuda yasayla yetkili başka kuruluşlar da var" dedi. "Sorunun çözümü için sendikayla anlaşmanın dışında başka bir yol ve yöntem var mı?" sorusunu da, "Bu konuda bir şey söylemek şu an biraz erken" diye yanıtladı.

Kozakçıoğlu, çöplerin halk sağlığını ciddi şekilde tehdit ettiğini, bu konuda ne yapılabileceğini soran bir gazeteciye de şu karşılığı verdi:

"İşte olay o noktaya gelmeye başladığında Vilayet devreye girebilir. Yoksa Vilayet konunun dışındadır. İşçi-işveren ilişkisi vardır. Bu işin nasıl gelişeceğine dair bir de yasa hükümleri var. Ama baktık ki bu halk sağlığını ilgilendiren noktaya gelmeye başladı, o zaman Vilayet devreye girmeye başlamıştır."

BAKAN'DAN TEPKİ

Sağlık Bakanı Yıldırım Aktuna ise belediye işçilerinin yol bakım, park ve bahçeler hizmetlerini de yürüttüklerini, ancak Belediye-İş Sendikası'nın bölge halkına grevi önce çöpler konusunda başlatarak, saygı göstermediğini söyledi. Dün bakanlıkta bir basın toplantısı düzenleyen Aktuna, "Eğer salgın bir hastalık meydana gelirse yetkimizi kullanırız ve hükümet gündemine getiririz. Çöpler insan sağlığına zararlı olduğunda kaldırılacaktır" dedi.

SÖZEN MAHKEMELİK...

Bu arada, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, "çöp" nedeniyle ANAP Şişli Belediyesi eski başkan adayı Ali Çamlı ve 150 arkadaşı tarafından bugün mahkemeye veriliyor. Şişli Adliyesi'ne başvuracak olan Çamlı, Sözen'in işçilerin hakkını vermediği, 10 milyonluk İstanbul'u, yaz sıcaklarında mikrop yuvası içine sokarak, sağlığı tehlikeye düşürdüğü gerekçesiyle hakkında dava açılmasını isteyecek. DYP İl Başkan Yardımcısı Muharrem Keçeli de, Sözen'e çatarak İstanbul'u basiretsiz belediye başkanlarının bu hale getirdiğini öne sürdü.

FARE KORKUSU

Grey nedeniyle çöplüğe dönen İstanbul'da yaşayanlar, fare istilası endişesine kapıldı. Aksaray, Feriköy, Kocamustafapaşa semtlerinde oturan vatandaşlar, çöp yığınlarının arasında farelerin dolaştığını ihbarında bulunurken, İstanbul Belediyesi yetkilileri, Sağlık Daire Başkanlığı'nın sürekli ilaçlama yaptığını belirterek, "Pislik yaratacak bir olay yok" dedi.

ENGEL...

Cevreye dağılıp yayılan çöp tepeleri, yolları da kapatmaya başladı. Aşırı sıcak yüzünden kokan çöpler, mikrop saçmaya başladı. Bir çok semtte özellikle lokantacı esnafı çöplerini toplayıp, kiriladıkları kamyonlarla toplama merkezlerine attırmak istediler. Ama kimlikleri belirlenemeyen kişiler, her seferinde buna engel oldular. Esnafı, apartman yöneticileri ve kapıcılarla, grevdeki bazı temizlik işçileri arasında çıkan tartışmalar, zaman zaman kavgağa dönüştü, polisin müdahalesi gerekti.

HÜRRIYET 11 Ağustos 1992

Grev ya bitecek ya bitirilecek...

İstanbul'da Sağlık Müdürlüğü'nün uzmanlar komisyonu, çöplerin halk sağlığını tehdit eder boyuta geçtiğini açıkladı. Bunun üzerine hükümet, sendikaya, 'Ya anlaş, ya da grevi ertelerim' mesajını verdi

SU KUYUSU ÇÖPLE DOLDU İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin, Haliç Kıyısı'ndaki Su Doldurma Kuyusu çöplerle kapanmış durumda.

GREV DÜRDÜRÜLSÜN Sağlık Müdürlüğü'nce oluşturulan komisyonun İstanbul Valisi Kozakçıoğlu'na verdiği raporda, grevin bir an önce durdurulmasının "tek çözüm" olduğu vurgulandı. Raporda ayrıca, çöp yığınlarının en kısa sürede kaldırılması ve yerlerinin dezenfekte edilmesi gerektiği de belirtildi...

GÖZLER VİLAYETTE Vali Hayri Kozakçıoğlu'nun başkanlığında bu sabah toplanacak Hıfzıssıhha Kurulu, 'Grevin ertelenmesi için Bakanlar Kurulu'na tavsiyede bulunulması', 'Çalışma Bakanlığı'nın İş Mahkemesi'ne başvurmasının önerilmesi', 'Çöplerin valilik tarafından toplatılması' seçeneklerini görüşecek...

DEMİREL: ERTELENEBİLİR Bu arada, Hükümetten, grevin ertelenebileceğine ilişkin ilk sinyal geldi. Başbakan Süleyman Demirel dün, konunun ilk yapılacak Bakanlar Kurulunda ele alınacağını açıkladı. Başbakan Demirel, "Grev ertelenebilir mi?" sorusuna "Olabilir" yanıtı verdi. ● Yazısı 23. sayfa

AYVANLAR ÖLÜYOR Eminönü'ndeki "Hayvanat Mağazası"nın sahiplerinden olan Şehmuz Sümbül, dün işyerlerini açtıklarında, gözleri gibi baktıkları iki aylık çeklerin cesedivie karşılaştılar. Şehmuz Sümbül: elinde köpeğinin ölüsü, gözyaşları içinde, "Çöpler, hayvanları öldürüyor" dedi. KARATEPE

Grev ya bitecek, ya bitirilecek

İSTANBUL'da çöpün kaderi bugün belli olacak. Önceki gün kurulan komisyon tarafından hazırlanan rapor, dün İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu tarafından açıklandı. Raporda, grevin İstanbul halkının ruh ve beden sağlığını tehdit ettiğine dikkat çekilerek, "bir an önce durdurulması" istendi. Kozakçıoğlu, raporda kuluçka döneminde yaşayan bulaşıcı hastalıkların önümüzdeki günlerde salgın hastalık yaratabileceğine işaret edildiğini de söyledi. Vali, bugün saat 10.30'da toplanacak Hızlısıhha Kurulu'ndan karar çıkaracaklarını bildirdi. Öte yandan, Çalışma Bakanı Mehmet Moğultay'ın dün gece bir araya getirdiği taraflar arasında görüşmelerden de bir sonuç alınmadı.

Grevin sağlık açısından "alarm" verecek bir sürece girmedi, ertelenmesi ihtimalinde gündeme geldi. Dün, ertelenmeye dönük ilk sinyali veren Başbakan Demirel, gazetecilerin "grev ertelenir mi?" sorusu üzerine "Olabilir", dedi. Demirel, belediye grevinin ilk Bakanlar Kurulu'nda görüşüleceğini açıklarak, "Birkaç gün içinde bir anlaşma olmazsa gayet tabii ki kamu sağlığının tehdit edilmesine hükümet rıza göstermez" diye konuştu.

RAPORLAR OLUMSUZ

İstanbul'da bu sabah Vali Kozakçıoğlu başkanlığında toplanacak Hızlısıhha Kurulu, grevin ertelenmesi için Bakanlar Kurulu'na tavsiyede bulunulması, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının İş Mahkemesi'ne başvurusu için öneri yapması ve grevi durdurmadan, valilik tarafından önlem alınması seçeneklerini görüşecek. Bakanlar Kurulu ya da Çalışma Bakanlığı'na tavsiyede bulunma kararlarından biri alınması, yetkililerin adını atması bekleniyor. Eğer grev müdahale etmeden Valiliğin

UZMAN RAPORU VALİ'DE: Halkın sağlığını tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşan çöp grevinin, bugün anlaşmayla sonuçlanmaması halinde, hükümet tarafından ertelenmesi bekleniyor. İstanbul Sağlık Müdürlüğü'nün oluşturduğu uzmanlar komisyonunun hazırladığı ve dün İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu'na verilen raporda, grevin durdurulmasının "tek çözüm" olduğu belirtildi. Başbakan Demirel, konunun ilk Bakanlar Kurulu'nda ele alınacağını söyledi.

Mustafa KINALI - Emine GÜMÜŞ / İSTANBUL, (Hürriyet)

Sozen mahkemeye verildi

Öney YILMAZ / İSTANBUL, (Hürriyet)

İSTANBUL Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sozen, belediye işçilerinin grevinde biriken halk ve çevre sağlığını tehdit eden çöpler yüzünden, bir grup İstanbullu tarafından mahkemeye verildi. Son yerel seçimlerde, ANAP Şişli Belediye Başkanı adayı olan Ali Çamlı ile diğer partilere mensup 8 arkadaş, İstanbul'un çöp sorunu konusunda, karar mercinde bulunduğu halde, gerekli özen ve ihtimamı göstermediği gerekçesiyle Sozen aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açtı. Öte yandan, Belediye İş Sendikası, İzmir Anakent Belediyesi'nde işçilerden baskı yoluyla, "Yüzde 80'lik ücret zammını kabul ediyorum" yazan belge alındığı gerekçesiyle, Belediye Başkanı Yüksel Çakmur hakkında, savcılığa suç duyurusunda bulundu. Sendikadan İzmir Taşıt Şube Başkanı Talat Özdemir, valilikten izin alınmadan imza toplanmasının suç oluşturacağı gerekçesiyle, valiyete de başvurduklarını söyledi.

çöpleri toplaması kararı alınmazsa, bu uygulanacak.

Kozakçıoğlu tarafından açıklanan rapor, İl Sağlık Müdürlüğü Dr. Necati Ersoy başkanlığında, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Semra Çalangu, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden Prof. Dr. Yaşar Bağdatlı, Haseki Hastanesi'nden Doç. Dr. Özer Pala, Hızlısıhha Enstitüsü Müdürü Dr. Vedat Öz, SSK Okmeydanı Hastanesi'nden Bakteriolog Dr. Servet Aktüre ve İstanbul Hasta-

nesi'nden Bakteriolog Dr. Rüçhan Ulutürk'ün görüşleriyle oluştu. Raporda şöyle denildi:

"Görüşmeler sonucunda, mevcut durumun İstanbul halkı için bulaşıcı ve salgın hastalıklar yönünden büyük tehlike oluşturduğu kanaatine varıldı. Ayrıca, çöplerin çıkarıldığı kokularla, halkın soluduğu havayı ve atmosferi de kirlittiği, turistik açıdan kötü manzaralar oluşturduğu vurgulandı. Yer üstündeki çöp kütellerinden sızan suların

şehir içme suyu şebekesinde kirlenmelere sebebiyet vereceği belirtildi. Bu nedenlerden dolayı İstanbul halkının ruh ve beden sağlığının grev nedeniyle tehdit altında olduğu, kesin ve etkili çözümün tek olduğu ve bu çözümün, İstanbul halkının sağlığı dikkate alınarak, grevin durdurulması ve potansiyel bir tehlike olan çöp kütellerinin en kısa sürede uygun çöp alanlarına taşınması olacağı, kaldırılan çöplerin kirliliği zeminin uygun maddelerle dezenfekte edilmesi gerektiği hususlarında oybirliği ile karar alınmıştır."

Grev hakkını durdurmak gibi bir düşünceleri olmadığını belirten Kozakçıoğlu, İstanbul'da günde 7 ton çöp biriktiğini, grev süresince bu miktarın 50 bin tona ulaşacağını söyledi. 20 ton çöpün, halkın topladığını hatırlatan Vali, kalan 70 bin tonu toplamak için Vilayetin olanaklarını yetip yetmeyeceğinin araştırıldığını söyledi. Öte yandan Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği, İstanbul'da biriken çöp dağları için müşterilerinden özür diledi.

DÜN DE ANLAŞMA OLMADI

İstanbul'da temizlik işçilerinin 13 gündür süren grevi, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Moğultay'ın dün tarafları bir araya getirmesiyle de çözüme bağlanmadı. Büyük şehirlerdeki pisliklerin bir an önce kalkması için Hürriyet'in ısrarlı tutumunun da etkili olduğu görüşmeler dün Florya'da yapıldı. "Bu grevin bitmesi lazım" diyen Bakan Moğultay, Türkiye Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Belediye İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, Anakent Belediye Başkanı Sozen ve Ankara Anakent Belediye Başkanı Murat Karayakın'ı Sozen'in Florya'daki yazlık evinde buluşturdu. Saat 23.30'da sonu eren toplantıdan da herhangi bir sonuç alınmadı.

Yüksek Hakem, Sendikayı hüsrana uğrattı

ANKARA, (Hürriyet)

YÜKSEK Hakem Kurulu'nun grev yasağı kapsamında bulunan Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi işçilerinin sözleşmesiyle ilgili verdiği karar, Belediye İş Sendikası'nı hüsrana uğrattı. Sendika bir yıl için yüzde 150 ücret artışı isterken, YHK işçilerin maaşlarına yüzde 126 oranında zam öngördü. Kurul'dan Belediye'nin işçilere teklif ettiği rakamın yakın bir karar çıkarken, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın, "Grevdeki işçilere de YHK'nın verdiği ücreti öñereceğiz. Grevin son aşamaya geldiğini sanıyorum" dedi. Belediye İş Genel Teşkilatı'na Sekreteri Ali Başdemir, "Eğer bu karar örnek gösterilirse belediyeler

deki grev asla bitmez" dedi.

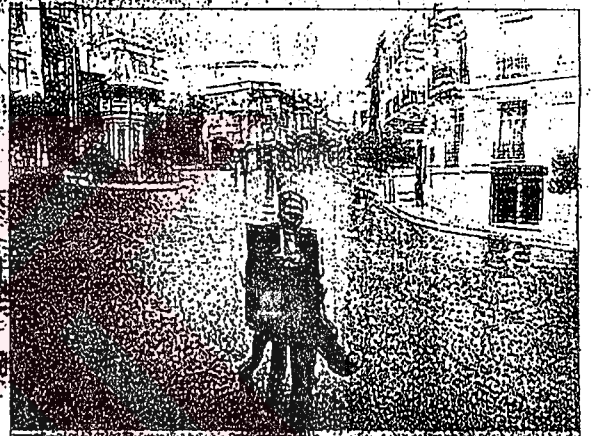
Burhan Cahit Kadılar başkanlığında toplanan Kurul, 7 saat süren toplantıya telefon eden Başbakan Demirel'in, Kamu İşverenleri Sendikası Temsilcisi Naci Önsal'la konuşması dikkati çekti. Demirel'in telefonu, YHK'nın eldi altında tutulması şeklinde değerlendirildi.

Belediye İş Sendikası yüzde 150 dolayında ücret artışı talep ederken, YHK birinci yıl için işçilere ortalama yüzde 126 oranında zam verdi. İkinci yıl zammı ise enflasyon artışı yüzde 10 olarak benimsendi. İşçilere yapılan işe göre günlük bütçü 115 bin, 125 bin ve 135 bin lira verilmesini kararlaştırdı. YHK, haftalık çalışma sürelerinde sendikadan istediğini benimsedi. YHK,

Özelleştirin Her temiz olsun

İşçilerini mağdur etmeden temizlik işlerini özelleştiren Adalar Belediye Başkanı Recep Koç, çöp faciasını yaşayan kentlerin başkanlarına da aynı modeli öneriyor.

- Belediye grevinin ertelenmesine rağmen İstanbul'un birçok semtinde dün de çöpler sokaklarda kalırken, temizlik hizmetlerini özelleştiren Adalar, Sarıyer, Kartal, Kağıthane, Bayrampaşa ve Zeytinburnu'nda sokaklar pırıl pırıldı...
- Adalar Belediye Başkanı Recep Koç özelleştirmenin yararını şu çarpıcı örnekle açıkladı: "Ben temizlik işlerini özelleştirmeseydim, toplu sözleşmeyle bu işi yapsaydım, 14 milyar lira ödemem gerekecekti. Halbuki 2,5 milyar dolayında harcamayla işin üstesinden geliyorum."

Buruk işbaşı

- Temizlik işçileri, dün sabah Bakanlar Kurulu kararının kendilerine gelmediğini öne sürüp işbaşı yapmadılar. Çöpler özel sektöre toplanırken, işçiler sendikanın çağrısı üzerine saat 15.00'ten sonra kamyonlarla çöpleri toplamaya başladı. ● 20. sayfa

ADALAR BATI'DAKİ GİBİ Adalar Belediyesi'nde tam bir keyif yaşıyor. Başkan Recep Koç (üstte sağda), başı ağrımadan belediyenin numaralı ve en dertli işini özelleştirme ile çözdüğünü söylerken, kendi işçisini de mağdur etmediğini belirtiyor. Östelik temizlik bir değil iki kat yapıyor. Adalar'daki yollar, Avrupa'daki gibi temizlik sonrası deterjanlı sularla yıkanarak (üstte) adeta dezenfekte ediliyor...

Ozelleştirin tertenimiz olsun...

GREVİ HİSSETMEDİLER: Temizlik işlerini özelleştiren ve çöp grevi sırasında herkes kan ağlarken, Belediyeye sınırları içindeki halka sıkıntı çekirmeyen Adalar Belediye başkanı Recep Koç ile Kartal Belediye Başkanı Mehmet Ali Bülkü, özelleştirmenin keyfini yaşıyor. Bülkü, "Bu işin tek çözümü özelleştirme" derken, Koç, "Toplusözleşme yapaysaydım, bu yıl 14 milyar lira ödeyecektim. Şimdi 2.5 milyarla işin üstesinden geliyorum" diyor.

Süleyman SARILAR / İSTANBUL (Hürriyet)

HER toplu sözleşmede büyük sorunlar yaratan Belediyeye temizlik işçilerinin grevi tatsız şekilde biterken, çöp toplama işini özelleştiren belediyeler 2 haftayı sorunsuz geçirdi. İstanbul Adalar Belediye Başkanı Recep Koç, "Çöp grevinin keyfini ben sürdürdüm. Akıcı, sosyal adaletçi politikayla işin üstesinden geldik" dedi.

İstanbul'daki Belediyeye işçilerinin grevinde, daha önce çöp işini özelleştiren, başta Adalar olmak üzere Sarıyer, Kartal, Bayrampaşa, Kağıthane ve Zeytinburnu Belediyeleri sınırlarında oturanlar ne sıkıntı çektiler, ne de burunlarının direğini sıızlatan çirkinliklerle karşı karşıya kaldılar. Kartal Belediye Başkanı Mehmet Ali Bülkü, tehditlere, arabasının bombalanmasına rağmen, işçi çıkarmadan hallettiği özelleştirmeyi şöyle gerçekleştirdi:

123 MİLYON EKŞİK

Belediye, 260 temizlik işçisine maaşlarının dışında ayda 456 milyon lira fazla mesai parası ödüyordu. Ayrıca araçların bakımı ve yakıt giderleri için ayda 100 milyon lira harcama yapıyordu. Çöp ihalesi ayda sadece fazla mesaiye ödenen paranın, 123 milyon lira ekisine 338 milyon liraya, bir mükteahhde verildi. 260 temizlik işçisinden 60'ı sofor kadrosuna aktarıldı. Kalan 200 işçi ise sokakları süpürme görevlendirildi. Özel şirketin belediyenin araçlarını kullanarak çöpleri topladığı, 1 milyon liraya işçi,

1 milyon 600 bin liraya da sofor çalıştırdığı belirtildi. Belediye daha önce olduğu gibi araçların bakımı ve yakıt gideri olan 100 milyon lirayı yine harcıyor.

14 günlük grev süresinde 200 temizlik işçisi sokakları süpürmedi. Ancak çöp toplama yerlerinde biriken çöpler özel şirketçe götürüldüğünden, Kartal'da çöp grevinin etkisi hissedilmedi.

SHP'den ayrılıp CHP'ye geçeceğini açıklayan Bülkü, "Ben özelleştirmeden yanayım, bu konuda Sayın Sözenle ters düşünüyorum. Bu işin tek çözümü özelleştirme, çünkü Belediyeler bu sendikacı anlayışla halka yaattıkları hizmetleri gerçekleştiremezler. Ben sadece temizlik işçisine ödediğim fazla mesai parasının 123 milyon lira ekisine çöpümü toplatıyorum" dedi.

'BENİM GİBİ ÖZELLEŞTİRİN'

Adalar Belediye Başkanı Recep Koç ise Belediye binasının önünde keyif çatarak, "Benim gibi özelleştirin, sokaklar tertemiz olsun" dedi. Koç, 2 yıl önce yaşadığı sıkıntıları şöyle giderdiğini söyledi.

"Kış aylarında Adalar'ın nüfusu 19 bin, yaz aylarında ise günü birlik gelenlerle 400 bini buluyor. İller Bankası'nın Adalar Belediyesi'ne yardım payı 19 bin nüfusa göredir. Bu nedenle Be-t'nin çok daha önce kullandığı son derece rasyonel bir yöntem olan özelleştirmeye gittik. Bu uygulama sonucu daha az kaynaktla, daha fazla ve

Evinin önündeki çöpleri komşuları toplattı

Baba ya kıyak!

Başbakan Süleyman Demirel'in Tuzla'daki yazlık evinin önünde ve çevresinde bulunan çöpler, komşularının tuttuğu işçiler tarafından kamyonlara yüklenerek götürüldü. Başbakan Demirel'in önceki akşam İstanbul'a gelişinden birkaç saat önce, yazlığının çevresi kısa sürede tertemiz yapıldı. Evin önünden geçen yolun bir bölümü de asfaltlandı. (Fotoğraf: Hayrettin KARATEKE)

kaliteli hizmet verme olanağı doğdu. Geçen yıl 1 milyar 228 milyon lira ödediğimiz temizlik için bu yıl 2 milyar 167 milyon lira ödeyeceğiz. Toplu sözleşmeyle bu işi yaptım, bu yıl 14 milyar

lira ayırmam gerekecekti. Halbuki, 2.5 milyar dolayında bir harcamayla işin üstesinden geliyorum" dedi.

Öte yandan, Çöp işini özel sektöre devreden İstanbul'daki belediyelerden Sa-

rıyer ayda 50 milyon, Zeytinburnu ayda 356 milyon, Bayrampaşa ayda 4 milyon kâra geçtikleri belirtildi. Bu belediyelerin yetkilileri, işçilerin pururduğunu ve çöp sorunlarının kalmadığını söylediler.

İşçilerden buruk işbaşı

BAKANLAR Kurulu'nca Belediye-İş'in ertelenen grevine katılan temizlik işçileri, özellikle İstanbul'da işbaşı yapmadılar, ancak saat 15.00'ten itibaren greve çıkarak çöpleri toplamaya başladılar. Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, grev erteleme kararının iptaliyle yürütmenin durdurulması için Danıştay'a başvurduklarını belirterek, koalisyon hükümetine baştan verdikleri destekleme kararını şimdi "askıya" aldıklarını bildirdi.

Sabah saatlerinde Bakanlar Kurulu'nun erteleme kararının vilayet tarafından konditlerine tebliğ edilmediğini ileri sürerek işbaşı yapmayan çöpler, saat 15.00 den itibaren kamyonlar

'BİZE ÖZAL'I ARATTIRMASINLAR...' Temizlik işçileri, dün sabah grevin ertelenmesine rağmen işbaşı yapmadı. Ancak saat 15.00'ten itibaren greve çıkarak çöpleri toplamaya başladılar. Türk-İş Genel Başkanı Şevket Yılmaz, Danıştay'a başvurduklarını belirterek, "Grevimizi kuralar kırılsın. Bize Özal'ı arattırmasınlar. Hükümete desteğimizi askıya aldık" dedi.

HABER MERKEZİ

la greve çıktılar. sokaklardaki çöpleri toplamaya başladılar. Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Süzen de saat 20.30 dan itibaren İstanbul'u dolaşarak çöp toplama çalışmalarını denetledi.

Belediye-İş Sendikası Temsilciler Kurulu da dün Akşaray'daki Özsaray Düğün Salonu'nda toplanarak, ertelenen greve karşı yapılacak ey-

lemleri tartıştı. Şevket Yılmaz, toplantıda yaptığı konuşmada, "Başbakana telefon ettim. Belediye başkanlarına telefon edin de atışma sağlansın diye. Benim telefon edeyim de para mı istesinler?" dedi. Bize işçi düşmanı olarak suçladıkları Özal'ı arattırmasınlar" dedi. Yılmaz'a bazı işçiler, "Bu iş Ankara'da demec veremeyiz benzemiz. Genel grev ilanıdır" diye satışmalarda bulundular. Yılmaz işçilerin alacağı kararın altına imza atacağını belirtti. Belediye-İş Genel Başkanı Fuat Altın da, "Bu ne biçim demokrasi? Böyle demokrasi mi olur? Kehrolsun böyle demokrasi" dedi.

Toplantıda daha sonra söz alan şube temsilcileri, Ankara'ya yürünmesini istedikler. İşçilerin genel grev yapılması için Türk-İş Genel Başkanı'na baskı yapılmasını istedikler, "Yılmaz şu zünde duracaksa 5 gün içinde genel grev kararı alsın" dediler.

Mogultay ve Aktuna, sendikayı suçladılar

HABER MERKEZİ

CALİŞMA ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Mehmet Mogultay, ertelenen belediye grevinin 15.00'den itibaren Ankara'da yapılabileceğini, "Sendika çözümü yapmaz" dedi.

Grevin genel sağlığı ayırtı olduğunu, herkes tarafından bilindiğini bildiren Mogultay, grev ertelenmesi yerine, halk sağlığını korunduktan sonra plan çıkarılması gerektiğini söyledi. Mogultay, bu konuda hükümetin yasal yükümlülüklerini yerine getirdiğini, her gün gazetesinin manşetinde yer sayıyor. 3.5 saat süren arabuluculuk görüşmesi, görüşme sonunda 11. sendika çözümü yapılmıyordu. Şimdi her şey tersine gelmiş durumda.

Bakan Yılmaz Aktuna, dün İstanbul'da bulunan Hayri Kozakçıoğlu ile görüşme yaptı. Belediye-İş Sendikası'nın grev yapmasında

Belediye-İş Sendikası'nın grev yapmasında bir kararın aynısı gerek duyulmadı" dedi. Kozakçıoğlu ise, sayın Greve ve Lokavt Yasa'nın 79'uncü maddesinde grev ertelenmesi yasayınca belediyelerin grev yapmalarına engel olduğunu, "Yürütmenin durdurulması" ile grev 30 bin lira para cezasıyla yasaklanmaktadır" dedi.

Bu 2'li dün Belediye-İş Sendikası'ndan çıkışla, bir grup Ankara'da Callena ve Söğüt Yarı Adaları'na gitti. Ankara'da Callena ve Söğüt Yarı Adaları'na gitti. Ankara'da Callena ve Söğüt Yarı Adaları'na gitti. Ankara'da Callena ve Söğüt Yarı Adaları'na gitti.

Sadece bastıran mı hakkını alacak?

Belediyede sendika vasıfsız işçiye 3 milyon 600 bin lirayı az alırken, devletin 25 yıllık mühendisi 3.5 milyon lira alıyor

Sadece bastıran mı hakkını alacak?

Belediye çalışanları "Çöp toplanmama, toplu ulaşımı engellenme" gibi kent yaşamını doğrudan etkileyen eylemlerle kendi istedikleri ücret artışını sağlamaya çalışıyorlar. Belediye işverenleri 3 milyon 600 bin liralık giydirdiği bir taban ücreti kabul ederken sendika bu tabanın 4 milyon 300 milyon lira düzeyine yükseltilmesini istiyor. Belediye İş Sendikası bu eylemler sonucu belediye çalışanları

na en düşük ücret olarak 3.5-4 milyon lira düzeyinde bir gelir sağlarsa, belediye işçilerinin maaşları, sendikal mücadele hakkına sahip olmayan üniversite mezunu bir çok doktor, avukat ve öğretmeninin maaşını geçmiş olacaktır.

Şu anda işe yeni başlayan üniversite mezunu 9-1 dereceden bir memur 1 milyon 100 bin, 5-1 dereceden yaklaşık 12 yıllık bir öğretmen 1 milyon 900 bin, 8-3 derecedeki üç yıllık doktor 3 milyon 100 bin, 7-1 dereceden işe yeni başlayan bir araştırma görevlisi 2 milyon, 8-1 dereceden bir öğretmen 2 milyon 700 bin lira maaş alıyorlar.

Grev aşamasına gelen belediyelerde, taraflar arasında belli bir yakınlaşma çabasına rağmen henüz anlaşma sağlanamadı.

Rakamlar abartılıyor

Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, dün İstanbul'dan Ankara'ya giderken Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz ile görüştü. Bu arada uzlaşma çabaları için SHP Genel Başkanı Erdal İnönü'nün de devrede olduğu bildirildi.

Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, işçilerin istediği rakamların sürekli abartıldığını belirterek,

bir ailenin geçim ücreti olan net 4 milyon 300 bin liralık bir talepte bulunduklarını söyledi.

Fuat Alan şöyle konuştu: "Bu 4 milyon 300 bin liralık talebi ve sosyal haklar dahilidir. İşveren fazla mesaiyi de ilave ediyor. Fazla mesai farklı bir konu. İşverenden bir taksit gelmesi halinde, hemen müzakerelere başlayabiliriz. Ancak şu ana kadar bir öneri gelmedi. Talebimiz kabul edilmezse greve gideceğiz." Toplu sözleşme görüşmelerine İstanbul Belediyesi adına katılan Genel Sekreter Yardımcısı Mehmet Danışman ise, fazla mesai dahil giydirilmiş ücret olarak net 4 milyon 700 bin lira ücret önerdiklerini, fakat sendikaların buna yanaşmadığını bildirdi.

Mehmet Danışman, işçi sendikasının giydirdiği ücret olarak net 9.5 milyon lira istediğini söyledi.

Belediye-İş yetkilileri ise, işverenin sosyal haklar dahil net 2 milyon 400 bin, giydirdiği olarak da net 3 milyon 187 bin lira önerdiğini öne sürdüler.

İşçi ve işveren teklifleri arasındaki önemli fark, fazla mesainin hesaba katılıp katılmamasından kaynaklanıyor.

AÜLLA ÖZSEVER

■ İstanbul Belediyesi'nde uzlaşma sağlansa ve sendika belediyenin önerisini kabul etse bile vasıfsız bir işçinin eline ayda 3 milyon 600 bin lira geçecek. Sendikaların bastırması ve direnişlerle belediye işçilerinin taban ücreti daha da artabilecek.

Hakkı için bastıramayanlar

■ Sendikal mücadele ve talep etme hakkına sahip olmayan yüzbinlerce devlet memuru ise bir kez daha hükümetin belirleyeceği ve Temmuz başında açıklanacak olan katsayı artışı için Başbakan Süleyman Demirel'in ağzına bakıyorlar.

Üniversiteyi neden bitirsin

■ Vasıfsız bir belediye işçisi aylık en az 3 milyon 600 bin liralık bir gelir düzeyini sağlayabilirken devlet işe yeni başlayan bir üniversite mezunu 1 milyon 134 bin lira alıyor. Üniversite mezunu 12 yıllık bir memurun aylığı ise 1 milyon 288 bin lira.

■ Meslek lisesi mezunu 12 yıllık bir hemşire 2 milyon 314 bin lira aylık alırken, 3 yıldır görev yapan bir doktorun aylığı sadece 3 milyon 167 bin lira. Devlete 25 yıldır hizmet veren bir mühendisin aylığı ise tam 3 milyon 472 bin lira.

■ Haber 14 sayı 14

Bu grevi yapmıyor

Bugün İstanbul, Ankara, Adana, Eskişehir ve Trabzon'da 44 bin belediye işçisi bütün hayatı etkileyecek greve başlıyor. Bu grev durmalı ÇÜNKÜ:

1 İnsan sağlığına büyük tehlike

- Grev nedeniyle çöpler toplanmayacak. Biriken çöpler başta bağırsak hastalıkları olmak üzere, bulaşıcı hastalıklara neden olabilir.
- Doktorlar, "Çöpler sinek, sivrisinek gibi canlıların üremesine uygun ortam sağlar. Çöp bölgeleri sürekli ilaçlanmalı" diye uyarıyor.
- Yasa gereği İETT işçileri greve katılamayacak. Ancak, otobüs sürücüler işi yavaşlatacağından kent içi ulaşım içinden çıkılmaz hale gelecek.

2 Ücret hiç de fena değil

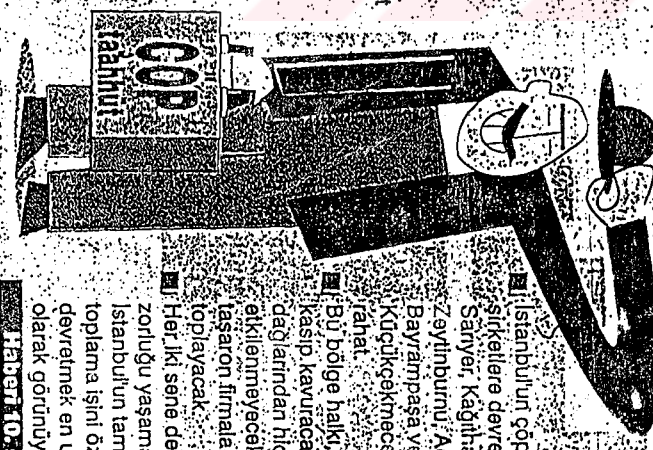
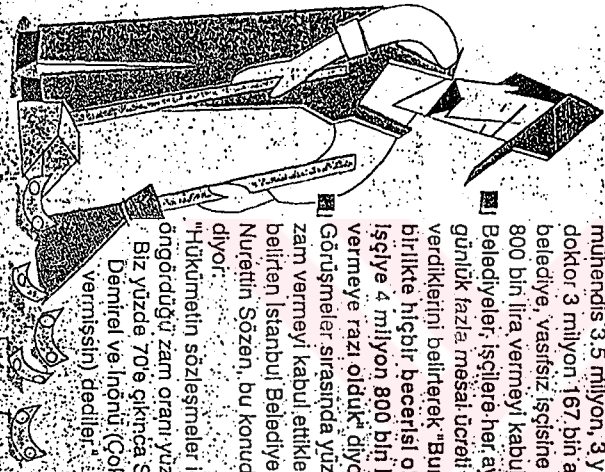
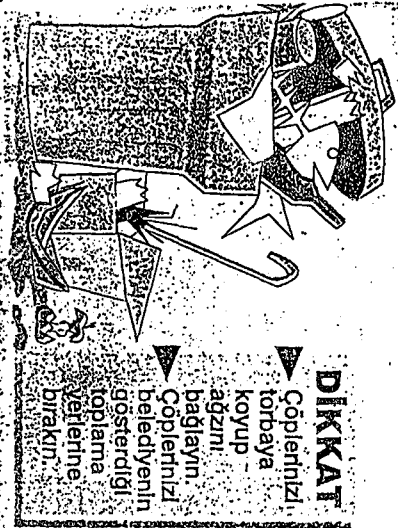
- Devlete 25 yıldır hizmet eden bir mühendis 3,5 milyon, 3 yıllık bir doktor 3 milyon 167 bin altı bin belediye, vasfısız işçisine 4 milyon 800 bin lira vermeyi kabul ediyor.
- Belediyeler, işçilere her ay 2,5 günlük fazla maaş ücreti verdiklerini belirterek "Bununla birlikte hiçbir becerisi olmayan işçiyse 4 milyon 800 bin lara ücret vermeye razı olduk" diyor.
- Görüşmeler sırasında yüzde 70 zamlı vermeyi kabul ettiklerini belirten İstanbul Belediye Başkanı Nurettin Sozen, bu konuda şöyle diyor:

"Hükümetin sözleşmeler için öngördüğü zamlar oranı yüzde 52. Biz yüzde 70'e çıkınca Sayın Demirel ve İnönü 'Çok fazla vermişsin' dediler."

3 Özelleştirme gerekiyor

- İstanbul'un çöp işini özel şirketlere devreden Kartal Sarıyer, Kağıthane, Zeytinburnu, Adalar, Bayrampaşa ve Kültürçekeçmece ilçeleri rahatsız.
- Bu bölge halkı, İstanbullu kasap kavrulacak çöp dağlarından hiç etkilenmeyecek. Çünkü tasaron firması, çöpleri toplayacak.
- Her iki sene de bir ayrı zorluğu yaşamakla, İstanbul'un tamamında çöp toplama işini özel şirketlere devretmek en uygun çözüm olarak görünüyor.

Haber 10 sayfa

Bu grevi yapmayın

Istanbul, Ankara, Adana, büyükşehir ve ilçe belediyeleriyle Eskişehir ve Trabzon belediyelerinde çalışan toplam 44 bin işçi bugün greve başlayacak. Grev nedeniyle aksayacak hizmetlerden yaklaşık 20 milyon kişinin etkilenmesi bekleniyor.

Temizlik hizmetleri dışında kalan su, sağlık, mezarlık, itfaiye, otobüs işletmelerinde çalışan işçiler ile Bölge Çalışma Müdürlüğü'nün güvenlik nedeniyle çalışmaya zorladığı bekleme, yasa gereği greve katılamayacaklar. Grev yasası kapsamında olan İETT ve İSKİ sözleşmelerinin Yüksek Hakem Kurulu'nda olması nedeniyle, bu bölümlerdeki işçiler de grev yapamayacak. Böylece İstanbul dahil greve giden yerlerde bütün belediye otobüsleri çalışacak. Ancak bu bölümlerde de iş yavaşlatılacak.

17 Şubat'tan bu yana toplu sözleşme görüşmeleri süren belediyelerdeki temizlik, park ve bahçe, ten hizmetleri, idari ve sosyal hizmetler, emlak istimlak, yol-yapı-inşaat hizmetleri, toptancı hal, temizlik tartı, mezbaha, eğitim kültür, trafik, asfalt ve veteriner hizmetlerinde çalışan işçiler bugünden başlayarak ücret artışlarını grev yoluyla sağlamaya çalışacaklar. Uyuşmazlık aşamasında olan İzmir Konak ve Karşıyaka belediyelerinde çalışan bin 700 işçi de 4 Ağustos'ta greve çıkacak.

Sağlık önlemleri

Grev nedeniyle içinde bulunduğumuz yaz aylarında çöplerin toplanamaması, yeterli tedbir alınmaması durumunda salgın hastalıklara da davetiye çıkarak. Uzmanlar, halk sağlığı düşünülerek greve bir çözüm bulunması ve tarafların anlaşmaya varmaları gerektiğini belirttiler.

Marmara Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Bilim dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Osman Hayran, grev süresince birçok bulaşıcı bağırsak ve solunum yolu hastalıklarının ortaya çıkabileceğini belirterek şu uyarılarda bulundu:

"Çöplerin açıkta uzun süre durması sonucu organik atıklar sinek, sivrisinek,

hamamböceği gibi canlıların üremesine ortam sağlarlar. Özellikle karasineklerin hızla çoğalması, Vektör denilen ve insanlarda pek çok hastalıkların bulaşması ve yayılmasına yol açan canlıların ortaya çıkmasını sağlar. Bu vektörler, mekanik yolla normalde evde, yiyeceklerde olmaması gereken zararlı mikroorganizmaları taşırlar. Vektörler, tuvaletlerdeki mikropoları dolaylı olarak mutfagımıza bulaştırırlar. Bağırsak hastalıkları, ishaller ortaya çıkar."

Çöpler ilaçlanmalı

Doç. Dr. Osman Hayran, bulaşıcı hastalıklardan korunma için alınması gerekli önlemleri de şöyle sıraladı:

"Çöpler mutlaka koku ve sızıntı yapmayacak şekilde naylon poşetlerde ve ağızları sıkıca bağlanarak biriktirilmelidir.

Kokusunun geçmemesi ve sinek, sivrisinek gibi haşerelerin ürememesi için mutlaka ilaçlanmalıdır. Bu ilaçlamanın yapılması belediyelerin görevidir. Ancak, grev sırasında belediye bu görevi aksatırsa, eczanelerden haşere ilacları alınarak kullanılabilir. Çöplerin ilaçlanması bilinçsiz bir şekilde yapılırsa bölgedeki çocukların ve yaşlı kişilerin solunum yoluyla toksit maddelerden etkilenmesi de söz konusu olabilir. İnsanlar içinde bulunduğumuz bu özel günlerde temizlik kurallarına ve çevre sağlığına daha fazla dikkat etmelidir."

Istanbul Belediye Sağlık İşleri Müdürlüğü kapsamında grev süresince bir kriz merkezi hizmet verecek. Kriz merkezi, 526 36 20 numaralı telefondan aranabilecek.

Boş arsalar ayrıldı

Istanbul'da Büyükşehir Belediyesi biriken çöplerin bırakılması için boş arsalar tespit ederek, bu arsaları tahta perdeyle çevirip yer hazırladı. Bu alanların düzenli olarak ilaçlanacağı, ancak çöplerin arsalarla vatandaşlar tarafından bırakılması gerektiği bildirildi. Sekiz ilçe belediyesi de çöp toplama işini taşeron firmaların yapmayı sürdüreceğini açıkladılar: Zeytinburnu, Kartal, Adalar, Bayrampaşa, Kağıthane, Sarıyer, Eyüp ve Küçükçekmece belediyelerinde çöp toplama işi taşeron firmalar tarafından yürütüldüğü için, bu bölgede oturanlar grevden

işçi paraları, arabaların bakımı ve yakıtını da şirket karşılayacak. Biz sadece 25 kadar aracı hizmetlerine verdik. Bunu yaparken hiçbir işimizi isten çıkarmadık. Önceleri bu işi yapan temizlik işçilerimizi yaya olarak temizlik işiyle görevlendirdik. Temizlik işini özel şirkete vermekle 110 kişiye daha iş imkanı sağlamış olduk. 340 milyon lira tasarruf sağladık."

Sendikanın görüşü

Belediye-İş Sendikası Başkanı Fuat Alan, amaçlarının halka hizmet olduğunu belirterek, anlaşma umutlarının tükenmesi nedeniyle zorunlu olarak greve gittiklerini söyledi. Alan, "arabulucu aşamasında da sonuç alınamayınca, zorunlu olarak grev prosedürünü işlettik" dedi.

İşverenin, kamuoyuna (devamlı işçi çalışmıyor) imajını vermeye çalıştığını savunan Alan, greve gidilmesi nedeniyle işvereni suçladı. Kamuoyuna sürekli olarak brüt 19.5 milyon lira ücret istendiğini anlatılmaya çalışıldığını söyleyen Alan, "Grevi amaçlamadık. Keşke anlaşabilseydik ama, Hükümet politikaları aşılamıyor" diye konuştu.

Ücretlerin durumu

Şu anda İstanbul belediye işçisi ortalama giydirilmiş net ücret olarak 2 milyon 116 bin 296 lira alıyor. Yıllık 116 oranında zam isteyen sendika bu rakamın 4 milyon 628 bin 32 liraya çıkarılmasını istiyor. Giydirilmiş net ücret, tüm sosyal hakları ve ikramiyeyi kapsıyor. Sendikaya göre işveren yüzde 57.3 oranında zam önererek, 3 milyon 358 bin 131 lira veriyor.

Istanbul Belediye Başkanı

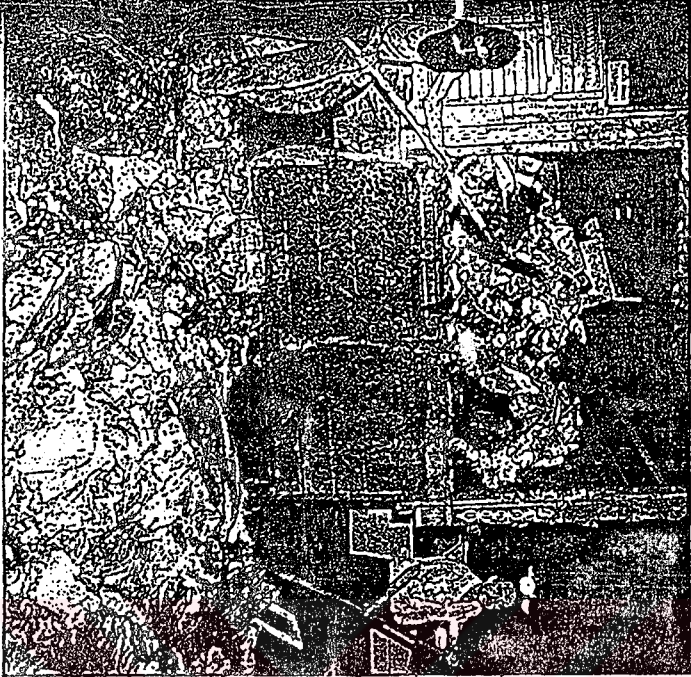
Nurettin Sozen ise belediyenin yüzde 70 oranında zam teklif ettiğini ve 4 milyon 800 bin lira verdiğini söylüyor. Sozen, "Sendika bizim teklifimizi sapıtarak açıklıyor. Her işçiye verilen 2.5 günlük fazla mesai ücreti sendika tarafından dikkate alınmıyor" dedi. Sozen, Nurettin Sozen, konuyla ilgili olarak Başbakan Süleyman Demirel ve Başbakan Yardımcısı Erdal İnönü ile görüşüğünü ve kendisinin belediye işçisine yüzde 70 oranında zam verdiğini anlattığını söyledi. Sozen, "Ancak Sayın Başbakan ve yardımcısı bana (Siz çok bile vermişsiniz) biz en fazla yüzde 62 oranında zammı talep ediyoruz" diye konuştu.

Sozen'in 4 milyon 800 bin lira verdiğini söylemesine karşılık, sendika temsilcilerinin 3 milyon 358 bin lira verdiğini açıklaması ise teknik olarak maaşların farklı hesaplanmasından kaynaklanıyor. Giydirilmiş ücrette sendika temsilcileri fazla mesai ücretini katmazken, Belediye temsilcileri giydirilmiş ücreti sosyal hakları, ikramiye ve fazla mesai olarak hesaplıyor.

Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, bu çelişkiyi şöyle anlattı: "Dünyanın hiçbir yerinde işçinin 2.5 günlük hafta tatili fazla mesai olarak giydirilmiş ücrette dahi edilemez. Fakat Sayın Sozen İstanbul'daki 24 bin işçinin tamamının, her haftasonu çalıştığını hesaplıyor. Böylece her işçinin haftada 2.5 günden, ayda 10 günlük fazla mesai ücretini aldığını varsayıyor. O zaman da verdikleri 3 milyon 358 bin lira, 4 milyon 800 bin liraya yükselmiş oluyor."

SABAH 30 Temmuz 1992

Kurtuluş Yolu

Va ardaş çöpünü kendi topluyor

İstanbul, sinek yuvası haline gelen çöpler vatandaşları illeden çıkardı. Be-yoğ-lu'da çöp değiren mlayetten alınan izin sonucu buradaki asfalt tarahnda...
İstanbul'da kadınlar işçilerin karşı koymasına rağmen çaya polis müdahale

SABAH'ın çöp grevıyla ilgili yayını ses getirdi. Valilikler hükümetten grevin ertelenmesini isterken Demirel "Grev ertelenebilir" dedi.

■ 14'üncü gününe ulaşan grev nedeniyle İstanbul sokaklarında yaklaşık 70 bin ton çöp birikti. İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu, "İl Sağlık Mü-dürlüğü çöpleri sığdırmak için bir yer bulamadı" dedi. Çöplerin toplama işleminin ertelenmesini istedi. Grevi dikikale izlediklerini bildiren Başbakan Süley-man Demirel de bir soru üzerine "Grev ertelenebilir" diye konuştu.

■ Kozakçıoğlu, İstanbul sokaklarında 13 gündür çöplerin birikmesiyle oluşan si-zintilerin leme sularına karıştığını ve bu durumun bulaşıcı hastalık-lara davetiye çıkardığını belirtti.

YHK kararlı

■ Bu arada YHK'sek Hakan Kuru, ASK'de çalışan yaklaşık 3 bin işçinin toplu iş sözleşmesini lağit-tedi. Buna göre, birinci grup işçilerin maaşları net ücreti 3 milyon 922 bin il-ra olarak belirlendi.

■ YHK İkinci grup işçilerin ücretini 4 milyon 248 bin, üçüncü grup işçilerin ücretini de 4 milyon 538 bin lirası belirledi.

Romanlık koku

■ Grev haddi, işçilerin ücreti, maaşları, emeklilik ve sosyal hakları, ekonomik ve sosyal hayatın iyileştirilmesi, yolların onarılması, grevin tarafları, işçi çalıştırarak çalışan işveren ve emekliler karıştığı isteyen işçi olarak öngörülmüştür. Başkaca, üçüncü bir taraf yoktur.

■ Belediye temizlik işçileri grevinde ise taraflar sadece 7 bin 500 temizlik işçisi ve işveren Belediyesi'dir. 8 milyon İstanbul'da ve 3 milyon Ankara'da bu anlaşmazlığın

ÇÜNERİ GİVAĞI

Kurtuluyoruz

Belediye işçilerinin grevi 14'üncü gününe girerken, Başbakan Süleyman Demirel, grevin ertelenebileceğini söyledi.

Halk sağlığı bakımından durumun nazik bir noktaya geldiğini kendilerinin de bildiğini vurgulayan Demirel, "Grev bir hak arayışıdır. Hem hak arayışını tukamamak, hem de halk sağlığını çok rahatsız edici bir noktaya getirmemek istiyoruz" diye konuştu.

SABAH'ın grevle ilgili olarak dün "Hükümet ve valiler göreve" başlığıyla yaptığı yayını ses getirdi. Valilik, hükümetten grevi erteleneceğini isterken, Demirel de bu konuda görüş bildirdi.

Başbakan Demirel, geçen hafta Perşembe günü toplanan Bakanlar Kurulu'nda konuyu ele aldıklarını belirterek şöyle dedi:

"Günlerdir meseleyi dikkatle takip ediyoruz. Zaten Perşembe günü Bakanlar Kurulu'nda görüştük. Eğer önümüzdeki günlerde uzlaşma olmazsa, kamu sağlığına tehlike rıza göstermeyiz."

Gazetecilerin "Bakanlar Kurulu grevi ertelenebilir mi?" şeklindeki sorusuna, "Olabilir" diye yanıtlayan Demirel, "Şu sıralarda İstanbul Valisi açıklama yapıyor. Nazik bir durum aldı" dedi. Demirel, hiçbir şeyin muallakta ve sahipsiz olmadığını ifade etti.

Ancak Başbakan Demirel'in bugün 10 günlük bir tatil çıkararak Tuzla'da dinleneceğinin açıklanması, Perşembe günü Bakanlar Kurulu'nun toplanması yolundaki beklentileri zayıflatı. Grevin ertelenmesi yolunda Bakanlar Kurulu'nun gelecek hafta Perşembe günü toplanarak karar alınmasını ise çok geç olabileceği ifade edildi. Bazı SHP'lerin Bakanlar Kurulu toplantısının öne alınması için çalıştıkları belirtildi.

Kozakçıoğlu devrede

Sokaklarda yaklaşık 70 bin ton çöpün birikmesine yol açan grevde sonunda İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu devreye girdi. İl Sağlık Müdürlüğü tarafından hazırlanan raporu açıklayan Vali Kozakçıoğlu, grevin Bakanlar Kurulu tarafından ertelenebileceğini, mahkeme kararıyla durdurulabileceğini ya da çöplerin Valilik tarafından toplatılabileceğini belirtti.

İl Sağlık Müdürü Necati Ersoy tarafından hazırlanan raporda çöplerin sokaklarda birikmesinin ruh ve beden sağlığını olumsuz etkileyeceğine özet çekildi. Vali Kozakçıoğlu, hazırlanan raporu da dikkate alarak şu çözüm

imkanı olduğunu belirtti ve bu seçenekleri şöyle sıraladı:

- 1) Bakanlar Kurulu kararı ile grev ertelenebilir.
- 2) Taraflardan biri veya Çalışma Bakanlığı İş Mahkemesi'ne başvurarak grevin durdurulmasını istenebilir.
- 3) Çöplerin tamamı Valilik tarafından oluşturulacak bir sistem ve ekip ile toplatılabilir.

Kozakçıoğlu, bugünkü Hıfzıssıhha Kurulu'nda görülecek bu üç seçeneğin sonunda gereken kararın verilerek uygulamaya konulacağını söyledi. Kozakçıoğlu şöyle konuştu:

"Eğer karar son maddede kalırsa, Valilik olarak 24 saatlik vardiyalı çalışmalar ile 3-4 gün içinde tüm çöpü ortadan kaldırarak, birikmiş olan sızıntıları, dezenfekte ederek temizleriz. Ancak her gün üretilen çöp için bu ne kadar etkili olur bilemeyiz. Bu iş için bize 5'er tonluk çöp taşıyan kamyonlardan 14 adet gerekecektir."

Vali Kozakçıoğlu, İstanbul'un sokaklarında 13 gündür çöplerin birikmesiyle oluşan sızıntıların içme ve kullanma sularına karıştığını, çöp birikintilerinde böcek, sinek, fare ve sokak hayvanlarının dolaştığını söyledi. Bu durumun her türlü bulaşıcı hastalığa açık davetiye çıkardığını bildiren Kozakçıoğlu, "Başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere yetkili mercilere yapılan taleple Bakanlar Kurulu tarafından grevin durdurulması kararı alınacaktır" dedi.

Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan ise Vali Hayri Kozakçıoğlu'nun grev kırıcılığı yaptığını iddia etti.

Bu arada İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi Turizm Komisyonu Başkanı ve Beyoğlu Belediyesi Çevre Komisyonu Başkanı Nusret Avcı da, İstanbul'da şağakan yağış olması halinde, kentin büyük bir felakete karşıya kalacağını belirtti.

Ote yandan, Adana Büyükşehir Belediyesi 1.670 işçi için toplu iş sözleşmesi görüşmelerinde Adana

na'da sözleşmeyle, net 1 milyon 31 bin lira olan en düşük işçi ücreti, net 2 milyon 865 bin liraya yükseltildi.

Moğultay arabulucu

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Mehmet Moğultay grevin bir an önce sona ermesi için arabuluculuk görevi üstlendiğini söyledi. Moğultay dün İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın, Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz ile Belediye-İş Sendikası Başkanı Fuat Alan'ı Florya'daki Başkanlık Konutu'nda bir araya getirerek çözüm önerilerini görüştü. Belediye ile Belediye-İş Sendikası arasındaki anlaşmazlık, ücret dahil 10 maddede düğümlendi. Ücret konusunda işçi ve işveren kesimlerinin talep ve önerileri arasındaki 900 bin liralık fark, anlaşmazlık konusu olmaya devam ediyor.

YHK kararı

Büyük şehirlerde çöp grevi sürerken, Yüksek Hakemler Kurulu, AS-İT'de çalışan yaklaşık 3 bin işçinin toplu iş sözleşmesini bağladı.

YHK tarafından bağlanan sözleşmeyle birlikte, birinci grup işçinin ortalama net ücreti 3 milyon 922 bin lira olarak belirlendi. YHK ayrıca ikinci grup işçinin ücretini 4 milyon 246 bin, üçüncü grup işçinin ücreti de 4 milyon 586 bin lira olarak belirlendi. Sözleşmede, ikinci yıl zammı olarak da enflasyon artı yüzde 10 verilmesi benimsendi.

Sözleşmeyle birinci grup işçinin günlük ücretinde 115 bin lira, ikinci grup işçinin ücretinde 125 bin lira, üçüncü grup işçinin ücretinde ise 135 bin lira artış sağlandı. Haftalık çalışma süresini de 45 saatten 40 saate indirdi.

Yemek yardımı, birinci yıl için 10 bin lira, ikinci yıl için 13 bin lira olarak belirlenirken, doğum yardımı 500 bin lira, ölüm yardımı 5 milyon lira oldu. Başoğlu, iş kazası durumunda işçinin ailesine ödenecek kaza yardımının da 30 milyon lira olarak karara bağlandığını açıkladı.

Bu arada Türk-İş Genel Eğitim Sekreteri Mustafa Başoğlu, "Başka alternatif teklif olmadıkça için kararı kabul etmek zorunda kaldık. Sözleşme kötünün iyisi" derken, Belediye-İş Genel Teşkilatlandırma Sekreteri Ali Başdemir, "Grevin ertelenmesinden kuşulanıyoruz. Bu sözleşme emsal değil, grevi kaldırmayacağız" diye konuştu.

Belediyelerde grev başlıyor

belediye işçisi 6 ilde 30 Temmuz'da greve çıkıyor

...şayan
...yonun
...insanı
...ye grevi
... sözleşme
...kmaza giren
...ankara, Adana,
...Eskişehir, İzmir ve Trab-
...z'daki 55 bine yakın be-
...lye işçisi 30 Temmuz'da
...ve gidiyor.

Belediye-İş Sendikası Genel Merkez yetkilileri be-lçiyelere grev tarihini te-bliğ etdiklerini bildirdi.

Belediye İş Sendikası 6-ide toplam 77 bin 900 işçi-ıdına dağıldığı toplu sözleşme görüşmelerinde-özellikle 'İçerit maddelerine-uyuşmazlığa gittiği'.

Dünün 'üzere' sendika 2-Temmuz'da grev kararı ala-ı- işyerlerinin 'kapanma-ı'.

Ancak, 30 Temmuz'da başlayacak grevin kapsama 55 bin işçi giriyor. Otobüs işletmeleri, suları idareleri, sağlık ve mezarlık işleriyle itfaiyede çalışan belediye işçilerine grev yasak bulunuyor.

Sadece temizlik işleri
fen işleri ile park ve bahçe
lerde çalışanlar işçiler grevde
çıkabiliyor. Bu bölümünde
çalışan 55 bin işçinin bir töl-
lümü de yasal olarak grev
sırasında çalışmak zorunda
olduğu için fiilen grev ka-
tılan işçi sayısı 51 bin 370 ola-
rak belirleniyor.

Ankara'da EGO ve
ASKI ile İstanbul'da İETT
otobüslerinin bulunduğu 12 bin
öğrencinin uyumazlığı da
Tescil Hakem Kurulu'na
Yeni 9 Temmuz'da
cağı 6 kentlinin
nda, Antalya'da da kısa

bir süre sonra grev başlayacak. Sendika Antalya'da da 20 Temmuz'da grev kararını asacak.

Belediye-İş Sendikası Genel Başkanı Fuat Alan, düzenledikleri toplantıda bir süredir devam eden görüşmelerini uzlaşmazlıkla sonuçlandığını hatırlatarak, "Şu anda ikramiye ve sosyal yardımlar dahil bir belediye işçisinin eline ortalaması 1 milyon 700 bin lira geçiyor. Bizim teklifimiz ise 2 bu rakamın 4 milyon 400 bin lraya çıkarılması. Ancak, belediyeler 3 milyon 400 bin lira veriyor" dedi.

Grevlerin halka karşı
çok toplama anlamını
taşımadığını ifade eden
Alan, "Grevimiz sadece eko-
nomik yetersizliklere karşı
değil, aynı zamanda antidemokratik uygulamalara ve
özellikle tasarımlara ve
tasarım tasarımlarına karşı
bir eylemdir. Grevimiz
tasarımların değerlendiril-
mesini yapıyor."

BORNOVA- Öte yandan Belediye İş Sendikası ile İzmir Bornova Belediyesi arasında sürdürülen toplu sözleşme görüşmeleri sonuçlandı.

"Saygıyla karşılıyorum"

i STANBUL Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen noter kanalıyla eline ulaşan sendika kararını, "Sendikamız alacağı bir karardır, saygı duyuyum" sözleriyle karşıladi. Nurettin Sözen "Grevsiz sendika, sendikasz demokrasi olmaz" diyerek, şunları söyledi: "Grev süresince, İstanbul halkının mağdur olmaması için neler yaparız gerektiğini diğer ilçe belediye başkanları arkadaşlarımızla beraber değerlendireceğiz."

Nurettin Sözen ve 19 ilçe bel diye başkanının önümüzdeki hafta içinde toplanması bekleniyor.

5. 4. 2. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 83

“Haklarını kullanıyorlar”

A NKARA Büyükşehir Belediye Başkanı Murat Karayalçın da, "Sendika greve gideceğini bildirmişti, şimdi tarihi açıklıyor. Üzüntüyle karşılıyorum. Ancak, kararlarına da saygı göstermek zorundayım. İşçiler demokratik haklarını kullanıyor" dedi.

• Karayalım, dileğinin grev' olmadan kesilmiş toplu sözleşme görüşmelerinin yeniden ele alınıp sonuçlandırılması olduğunu belirterek, şöyle konuştu: "Bu olmaz da grev olursa kentlilerin en az etkilenmesi için gerekli çalışmalar yapacağız. Sendikaya yaptığımız öneri verilebileceğin en üst düzeyde"

2. Karayalçın